

T.C
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMED ADLÎ DİVANI

SEVAL BALTALI

TEZ DANIŞMANI:
Doç. Dr. Fatih BAŞPINAR

TEMMUZ-2016

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	ii
BEYAN SAYFASI.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
KISALTMALAR.....	v
GİRİŞ.....	7

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1.ADLÎ'NİN HAYATI.....	9
1.1.1.Adı ve Mahlası.....	9
1.1.2. Ailesi.....	9
1.1.3. Doğum Yeri ve Yılı.....	9
1.1.4. Tahsili ve Mesleği	10
1.1.5. Ölümü.....	11
1.1.6. Adlî Mahlaslı Diğer Şairler.....	11
1.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ.....	13
1.2.1. Dil ve Üslup Özellikleri.....	13
1.2.2. Kendi Şiirini Değerlendirışı.....	15

İKİNCİ BÖLÜM

DİVANIN İNCELENMESİ

2.1 ŞEKİL VE TÜR ÖZELLİKLERİ.....	17
2.1.1. Nazım Şekilleri ve Türleri.....	17
2.1.1.1. Kasideler.....	17
2.1.1.2. Gazeller.....	18
2.1.1.3. Kıtalar.....	18
2.1.1.4. Nazmlar.....	19
2.1.1.5. Rubailer.....	19

2.1.1.6. Matlalar.....	19
2.1.1.7. Müfretler.....	19
2.1.1.8. Muammalar.....	20
2.1.1.9. Tarihler.....	20
2.1.2. Vezinler.....	22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. METİN TESPİTİNDE İZLENEN YOL.....	27
3.2. YAZMANIN TANITILMASI.....	27
3.3. ÇEVİRİYAZI ALFABESİ.....	28
3.4. TENKİTLİ METİN.....	30
[KASİDELER].....	30
[GAZELLER].....	64
[KİTALAR].....	123
[NAZMLAR]	140
[MUAMMALAR]	150
[MATLALAR].....	163
SONUÇ.....	171
KAYNAKÇA.....	173

ÖZ

ADLÎ DİVANI

Seval BALTALI

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Fatih BAŞPINAR
Temmuz 2016

Asıl adı Mehmed olan Adlî, 17. yüzyılda Sultan II. Mustafa döneminde yaşamış, çeşitli devlet kademelerinde görev yapmış bir şairdir. Kağıt emaneti, kale tezkirecilikleri, yeniçeri ağalığı gibi görevlerde bulunmuştur. Tarih düşürme ve muammalardaki ustalığıyla tanınır. Şâir 1156 (1743-1744) senesinde vefat etmiştir.

Adlî mahlası birçok şair tarafından kullanılmıştır. Hakkında bilgi edinilebilen Adlî mahlaslı şair sayısı yedidir. Araştırmamıza konu olan Adlî'nin divanı Kütahya Tavşanlı Kütüphanesi Zeytinoğlu Bölümü 333/6 numarada kayıtlıdır.

Divanda kaside, gazel, kıta, nazm, rubai, matla, müfred, muamma ve tarihlere yer verilmiştir.

Adlî, divanını 1695-1696 senelerinde bitirmiştir. Divan, Mustafa Ali-zâde el-Edirnevî adlı bir müstensih tarafından 1753 senesinde istinsah edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Adlî, divan, Sultan II. Mustafa, Kale tezkireciliği, Muamma, Tarih, Kütahya Tavşanlı Kütüphanesi.

ABSTRACT

ADLİ DİVANI

Seval BALTALI

Master of Arts, Turkish Language and Literature
Supervisor: Associate Professor Fatih BAŞPINAR

July 2016

Adlî, whose real name is Mehmed lived in 17th century while Sultan Mustafa 2nd was on duty. Adlî is a successful poet who worked in the different departments of the government. He worked as a registrar, castle literary recorder and janissary agha. He is famous for his sentences and lines which are written according to a special technique which consists cryptic message about the date of the event. And also again, he is famous for his writings about enigmas. He died in 1743 or 1744. The appellation “Adlî” was used by numerous poets. But we only have information about six of them. The poetry book of Adlî which is the subject of our study is registered in the library of Kütahya Tavşanlı, Zeytinoğlu department, with the registration number of 333/6. There are odes, gazelles, quatrains, poetries, rubaies, matlas, müfreds, enigmas and chronicles in the book. Adlî completed his book between the years 1695 and 1696. The book was copied in 1753 by a copyist whose name is “Mustafa Ali-zade el-Edirnevi”.

Key Words: Adlî, divan, Sultan Mustafa 2nd, castle literary recording, Enigma, History, Kütahya Tavşanlı Library.

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde bizzat elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada özgün olmayan tüm kaynaklara eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Seval BALTALI

22.07.2016

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın konusu, 17. yüzyıl şairlerinden Adlî'nin Divan'ının metninin ortaya çıkarılmasıdır. Öncelikle Adlî'nin hayatı ile ilgili bir araştırma yapılarak bilgiler toplanmıştır. Bugüne kadar bilimsel bir çalışma yapılmamış olan Adlî Divanı ilmî metotlar çerçevesinde incelenmiştir.

Çalışma, üç bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde Adlî'nin hayatı ve edebi kişiliği, ikinci bölümde şekil ve tür özellikleri incelenmiş; üçüncü bölümde ise, tenkitli metne yer verilmiştir.

Ortaya konan çalışmayla Adlî'nin edebi kişiliği ana hatlarıyla tespit edilmiş, eseri incelenerek edebi değerinin belirlenmesine gayret edilmiştir.

Seval BALTALI

Kırklareli-2016

KISALTMALAR

- G.** : Gazel
K. : Kaside
Kt. : Kıta
N. : Nazm
R. : Rubai
Mf. : Müfred
Mt. : Matla
T. : Tarih
Mu. : Muamma

GİRİŞ

17. yüzyıl Osmanlı Devletinde birçok alanda değişikliklerin görüldüğü bir dönemdir. Asrın başında en geniş sınırlarına ulaşan Osmanlı Devleti sınırları asrın sonlarına doğru gerilemeye başlamıştır. Siyasi ve sosyal açıdan bir duraklama dönemine girilmiştir. Bu dönemde kısa süren saltanatlarıyla çok sayıda padişah tahta geçmiştir. Bu durum bir istikrarsızlık olduğunu göstermektedir. Yönetim, ordu ve maliyenin bozulmaya başlamasıyla İstanbul ve Anadolu'da birçok isyan çıkmıştır.

Osmanlı Devletinin olumsuz manzarasına rağmen Türk Edebiyatının yükselme ve gelişme gösterdiği görülmektedir. Osmanlı padişahları alimi ve sanatkarı koruyan bir politika izlemişlerdir. Bu dönemde şairler geçen asırlara göre sosyal ve ekonomik konulara daha çok eğilmişlerdir. Şiirde sosyalleşmenin başladığı söylenebilir.

Bu dönemde hikemî tarz, Nâbî'nin öncülüğünde başlamıştır. Nâbî hoşsohbet, kültürlü, zeki, çok güzel konuşan, şiire kazandırdığı hikemî tarz dolayısıyla kendisinden sıkça söz edilen bir sanatkârdır. Nâbî anlamı ön planda tuttuğu manzumelerinde hem düşünen hem düşünmeye sevkeden ifadelerle sahip bulunduğu Türk şiirindeki hikemî tarzın temsilcisi olarak görülmüştür. Nitekim sosyal meselelere işaret edip onları eleştirirken çözüm yolları da önerir. Nâbî'nin didaktik nitelikli şiirlerinde mevcut dünya ve hayat görüşü, ondan sonra bu tarzda şiir yazarların çoğalmasına ve Nâbî okulu diye adlandırılacak hikemî şiir okulunun doğmasına yardımcı olmuştur. (KARAHAN, 2006: 258-260)

Nef'î, bu dönemin önemli şairlerinden biridir. Nef'î, sanatına güvenen bildiklerini açıkça söylemekten çekinmeyen bir kişiliğe sahipti. İfadelerinde sert, acımasız, hatta isyankâr tavırlar sezilir. Hayatı bir savaş meydanı olarak gören mücadeleci şahsiyeti gerilimli bir ömür sürmesine yol açmış ve Nef'î zaman zaman hırçın, tutarsız, saldırgan olmuştur. Nef'î'nin sanatkar kişiliğinde sosyal çevre ve gelenek kışkıracısından kurtulma endişesinden söz etmek gerekir. Şiirlerinde divan şiirindeki İran etkisinden kurtulma endişesi söz konusudur. İran şairlerine karşı üstünlük iddiasında bulunur. (AKKUŞ, 2006: 523-525)

Bu dönemde düzyazı alanında Evliya Çelebi ön plana çıkmaktadır. Evliya Çelebi'nin gezip gördüğü yerleri ve şahit olduğu olayları konu alan on ciltlik Seyahatnâmesi Türk kültür tarihi bakımından oldukça önemli bir

külliyyat niteliği taşımaktadır. Evliya Çelebi'nin yazılarında genel olarak bir ifade güzelliği hâkimdir. Üslûbu ise yer yer görülen gramer hatalarına rağmen okuyucuyu cezbeder. Anlatımında rastlanan yazı diline uymayan bazı şekiller ilgili yöre halkının konuşma dilini verme amacına yönelik olmalıdır. Sade ve samimi ifadesi, konuşma şekillerine özel bir önem vermektedir. Evliya Çelebi, konuşur gibi kaleme alınmış cümlelerle herkese hitap etmeyi amaçlamıştır. (İLGÜREL, 1995: 529-533)

Dönemin önemli şairlerinden biri de Nâilî'dir. Nâilî öncelikle bir gazel şairidir. Şiirlerinde ince ve derin manaya sözden daha çok önem verir. Konularını dış dünya yerine geniş hayal dünyasından alır. Hayallerini ifade ederken soyut unsurları kullandığından şiirlerinin ilk bakışta anlaşılması zordur. Onun şiirlerinde devrindeki üzücü olayların hassas ruhunda meydana getirdiği üzüntüleri, maddi sıkıntıları, kadrinin bilinmeyişi, yer yer dünya nimetlerinden kopmamanın çırpınısını ve aşkın hüznünü görmek mümkündür. (YEŞİLOĞLU, 2006: 315)

Eserin konusu olan Adlî de bu dönemde yaşamıştır. Bu çalışmada Adlî'nin Divanı ele alınarak incelenmiştir.

Çalışma, üç bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde Adlî'nin hayatı ve edebi kişiliği, ikinci bölümde şekil ve tür özellikleri incelenmiş; üçüncü bölümde ise, tenkitli metne yer verilmiştir.

Divanın tespit edilebilen tek nüshası olan Kütahya Tavşanlı Kütüphanesi Zeytinoğlu Bölümü 333/6 numarada kayıtlı yazmadan hareketle tenkitli metin oluşturulmuş, oluşturulan metin çeviriyazı alfabesiyle gösterilmiştir.

1. BÖLÜM

1.1. ADLÎ'NİN HAYATI

1.1.1. Adı ve Mahlası

‘Adalet, doğruluk’ manalarına gelen Arapça ‘*adl*’ kelimesine nispet +î’sinin getirilmesiyle oluşturulan *Adlî* mahlası ‘adalete mensup, adaletle ilgili’ anlamlarına gelmektedir.

Şairinadı bütün kaynaklarda *Mehmed* olarak geçmektedir (RAMİZ, 1994: 219; SALİM Efendi, 2005: 502; TUMAN, 2001:652; İPEKTEN vd. 1988: 10).

1.1.2. Ailesi

Babası Dergah-ı Âli Yeniçerileri ocağında kul kethüdalığı yapan Süleyman Ağa’dır (SALİM Efendi, 2005: 502; İPEKTEN vd. 1988:10; ERDEM, 1994: 219; RAMİZ, 1994: 219) .

Kul kethüdası, yeniçeri ocağında yeniçeri ağasının vekili konumundadır (SAMİ, 2004: 1145).

Adlî’nin ailesindeki diğer bireylerle ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır.

1.1.3. Doğum Yeri ve Yılı

Adlî, İstanbul’da dünyaya gelmiştir (SALİM Efendi, 2005: 502; İPEKTEN vd. 1988:10). Doğum tarihiyle ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. 17.yüzyılda, Sultan II. Mustafa döneminde hayatta olduğu bilinmektedir.

Müstensih muammaların sonunda *Temmetü’l-Mu’ammeyât li-‘Adlî Efendi el-Edirnevî* ifadesini kullanmıştır. Bu ifade Adlî’nin Edirneli olduğu ihtimalini ya da bir dönem Edirne’de bulunduğunu düşündürmektedir.

1.1.4. Tahsili ve Mesleği

Adlî güzel, temiz huylu, yardımsever ve doğruluktan ayrılmayan biri olduğu gibi, eğitim konusunda da marifetli, bilgili, kültürlü, tarih bilgisi olan ve tarikat şeyhlerine yakın bir zattı (ERDEM, 1994: 219-220).

Adlî maarif tahsili almış, daha sonra divan haceleri zümresine dahil olmuştur. Bazı devlet makamlarında kâğıt emaneti, kale tezkirecilikleri, yeniçeri ağalığı gibi görevlerde bulunmuştur (SALİM Efendi, 2005: 502). Daha sonra salis defterdarlığı görevine yükselmiştir (RAMİZ, 1994: 219). Sultan II. Mustafa'dan makam talebinde bulunduğu beyitte memnuniyetsizliğini ifade etmektedir.

*Bir mansıba sezā gör kalb-i dilim güşād it
'Ubbādiña didirme mā-dūna i 'tilākız*

(K.6/35)

[= Beni bir mansıba layık gör ve gönlümü ferahlat. Kullarına “Alt seviyedekilerle alakamız var.” dedirme.]

Şair bir makama layık görülme, kimseye muhtaç olmamak istediğini dile getiriyor. Sultan II. Mustafa'dan makam, mevki dilediği bu beyitinde kendisinden düşük seviyeli insanlara muhtaç olmak istemediğini belirtiyor.

Şair seferlerde tarihçilik yapmıştır. Daha sonra kâğıt emini olmuştur. Kâğıt emini, devlet dairelerinde kullanılan kırtasiye malzemelerinin tedarik edilmesinden sorumlu kişidir (SERTOĞLU, 1986: 167).

Tarihçilik görevinden sonra getirildiği kâğıt emaneti görevinden de yeterince memnun olmadığını dile getirmiştir.

*Fakīr on sene tārīhcilikle lāyık mı
Olam seferleriñ 'ālemde nā-be-sāmāni*

*Bu def'a kâğıd emīni olup belāyı görüñ
Yine ğam-ı seferüñ dīdem oldı giryāni*

(K.15/14-15)

[= Bu fakir on sene tarihçilikle dünyada seferlerin yoksulu olmam layık mıdır?]

[= Belayı görün ki bu defa da kâğıt emini olup, gözlerim yine gam yolculuğunun ağlayanı oldu.]

Kendisinin tarihçilik yapmaya, seferlerin fakiri, güçsüzü olmaya layık olmadığını belirtmektedir. Kâğıt emaneti görevinin de kendisine cazip

gelmediğini, yine bir gam yolculuğunun başladığını gözyaşlarının dinmediğini dile getirmektedir.

Gazellerden birinde yer adlarından Semendire ile Tuna ve Sava nehirlerinin adları geçmektedir. Bu ifadelere göre şairin bir süre bölgede görev yaptığı ya da bir sebeple buralarda bulunduğu düşünülebilir.

*Eşkim akıtma nehr-i Tuna gibi tā be-key
Ağyār-ı dil-firîbi şava bi-muḥāvere*

*Şahrāya düşdi 'Adlî gam-ı rûy-ı yār-ile
Mecnûn olup hemîşe meger ki Semendire*

(G.113/3-5)

[= Gözyaşlarımı Tuna nehri gibi akıtmak ne zamana kadar sürecek? Gönül aldatan yabancıları, onlarla hiç sohbet etmeden başından sav!]

[= Adlî yarin yüzünün gamı ile Mecnun olup çöle düştü. Oysa ki düştüğü yer Semendire'dir.]

1.1.5. Ölümü

Adlî 1156 (1743-1744) senesinde vefat etmiş ve Topkapı dışında babasının yanına defnedilmiştir (ERDEM, 1994: 219-220).

1.1.6. Adlî Mahlaslı Diğer Şairler

Bu çalışmaya konu olan Adlî de dâhil olmak üzere aynı mahlası kullanan yedi şair tespit edilmiştir. Bu şairler ve kaynaklarda şiirlerinden verilen örnekler şöyledir:

1. ADLÎ: Bu çalışmanın konusu olan divanın sahibi Mehmed Adlî Efendi'dir.

2. ADLÎ: Sultan II. Bayezidşiirlerinde Adlî mahlasını kullanmıştır. 1447'de Dimetoka'da doğmuş, 1512'de Çorlu yakınlarında vefat etmiştir. Fatih Sultan Mehmed'in oğlu, Yavuz Sultan Selim'in babasıdır. 27 yıl Amasya valiliği yapmış, 31 yıl da Osmanlı Devletine padişahlık yapmıştır. Sanata ve sanatçılara önem vermiştir. Türkçe divanı ve Farsça şiirleri vardır (BAYRAM, 2008: 33).

Türkçe divanında 144 gazel, 1 murabba, 1 kıta, 1 nazm, 4 matla, 2 müfred; Farsça divanında ise 14 gazel, 1 kıta, 2 matla yer almaktadır.

3. ADLÎ BEY: İştibli Şeyh Hasan Abdullah Efendi'dir. Koca Mustafa Paşa Tekkesi şeyhidir. 1617 senesinde vefat etmiştir (TUMAN, 2001:651-652).

*Levh-i dilden okuyan ilm-i ilâhîden sebak
Zerrece yâdında kalmaz mahv olub hep mâ-sebak*

*Nûr-ı Hâk kalbiñ münevver eylesün dirseñ dilâ
Âteş-i tevîd ile gel mâsivâyı oda yak*

4. ADLÎ: Mustafa Adlî Efendidir. Bağdat valisi Silahtar Hüseyin Paşa'nın divan katibidir. Miladi 1672 senesinde vefat etmiştir (TUMAN, 2001:652).

5. ADLÎ: Sultan II. Mahmud'dur. Sultan Abdülmecid'in oğludur. Miladi 1784 senesinde doğmuş, 1839'da vefat etmiştir. Çemberlitaş civarında bulunan bir türbede medfundur (TUMAN, 2001:652).

*Mübtelâsı olduğum ol nev-civân bilmezlenür
Bir tecâhül gösterir gaddâr cân bilmezlenür*

*Bir kusûrum yoğ iken bî-gânelik tarzın tutar
Bilmezem niçün o mahbûb-ı cihân bilmezlenür*

II. Mahmud'un klasik eğitimi dışında devlet bilgisini ve reform zarureti, rahat bir şehzadelik dönemi geçirmesini de sağlayan amcası III. Selim'den aldığı kabul edilir. Musikî ve hat sanatıyla ilgilenmiştir. Kendi eliyle yazdığı bir levha babası I. Abdülhamid'in türbesinde asılıdır.

Siyasi belgeler ve yazışma evrakının anlaşılır dili ve yalın ifadesi üzerinde özellikle durur. Bâbîâlî'ye verilen notaların aralarında gizlenen manalar yönünden incelemeye tâbi tutar, diplomatik ifade yeteneğini geliştirmeye çalışır ve yabancı devletlere verilecek bazı önemli resmi belgeleri bizzat kaleme alır. (BEYDİLLİ, 2003: 352-357).

6. ADLÎ: Gazi Mustafa Paşazâde İbrahim Bey. Beylerbeyi Gazi Mustafa Paşa'nın oğludur, İstanbulludur (TUMAN, 2001:652).

*Ber-tarâf olsa meh-i rûze ve bayram olsa
Merhabâ itmege el virse güzel râm olsa*

*Feth-i ebvâb-ı safâya bu kilîd olsa maḥal
Tâ ki 'işret yüzini görmege bir câm olsa*

Adliyâ rûz dükendi gele bayrâm idelim

Nice bir söyleyelim derdle ahşâm olsa

***

*Kemân ebrûlara mâyil olur gördi dil-i hâki
Nişân itdim müje tîrine ben de cism-i sad çâki*

7. ADLÎ: Sultan 3. Mehmed'dir. Sultan 3. Murad'ın oğludur. Miladi 1566 senesinde doğmuş, 1603 senesinde vefat etmiştir. Ayasofya Camii'ndeki türbede medfundur (TUMAN, 2001:651).

*Zülfüñüñ zencirine kul eylediñ cânâ beni
Kulluğundan kılmason âzâd Allahım beni*

***

*'İzz ü devlet ol baña yetmez mi bu dünyâda kim
Nâzla ol çeşm-i nergisi bana meftûnum diye*

***

*Yok durur zulme rızâmız 'adle biz mâ'illeriz
Gözleriz Hakk'ın rızasıñ emriñe kâ'illeriz*

1.2.EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.2.1. Dil ve Üslup Özellikleri

Şairin dil konusundaki tutumu, dönemindeki divan şairlerinden çok farklı değildir. Şiirlerindeki kelime kadrosu Türkçe, Arapça ve Farsça unsurlardan oluşmuştur. Dili çok ağır olmayıp çok uzun tamlamalara yer verilmemiştir. Şair genellikle ikili, üçlü tamlamalara yer vermiştir.

*Ey gül-i nev-ñiz dāmānıñdaki hār olmasa
Başımız üzre yirüñ vār idi ağyār olmasa*

(G.103/1)

[= Ey taze gül, eteğindeki dikenler ve yabancılar olmasa başımızın üzerinde yerin vardı.]

Şair bir gazelinde tekrara dayalı çift kafiye kullanmıştır.

*Tahr-ı tamām ‘ābide şevb-i şevābdır
Kurb-ı ilāh ‘ārife şavb-ı şavābdır*

(G.37/1)

[= Kul için azad olmak, sevap elbisesi giymektir. Allah’a yakınlık, arif için gidilecek doğru yoldur.]

98. gazelde *serv* kelimesi vezne uygun olması için *Seriv* şeklinde kullanılmıştır. 4. gazelde de aynı kullanım mevcuttur.

*Seriv-kāmetlerüñ bülbülleriñ bir keşreti var kim
Geçilmez bāğda maḥbūbdan nağme-serālardan*

(G.98/4)

[=Selvi boylular, bülbüller o kadar çok ki bağda sevgililerden, nağmeler söyleyenlerden geçilmez.]

62. gazelde de *şem* ‘ kelimesi vezne uygun olması için *şemi* ‘ şeklinde kullanılmıştır.

*Olmasa nār-ı muḥabbetle fūrūzān şemi ‘
İtmez idi dil-i pervāneyi sūzān şemi ‘*

(G.62/1)

[= Mum, aşk ateşiyle parlamasa, benim pervane gibi olan gönlümü böyle yakmazdı.]

Divanda yer alan 4. kasidede 34. ve 37. beyitlerdeki ‘inşirakız’ kelimesi ile 35. ve 36 beyitlerin son mısralarındaki ‘i’tilākız’ kelimeleri tekrar edilmiştir.

*Edna yanıñda kaçdım iy zill-i Ḥaḳ tebārek
Eczā-yı kām-ı dilden bir cüz’-i inşirākız*

*Bir manşıba sezā gör ḳalb-i dilim güşād it
‘Ubbādıña didirme mā-dūna i’tilākız*

*Ḳoyma bizi tehī-dest Ḥaḳḳıñ Resūlü için
Bezl eyle mihr ü luḳfuñ muḥtāc-ı i’tilākız*

*Zerrāt kem-ziyādur iderse süfle merkez
Ammā felekde bizler ḥurşīd-i inşirākız*

(K.4/34-35-36-37)

Divanda 70. gazelin 1. beytinde ‘Ak akçe kara gün içindir’ atasözü kullanılmıştır.

*‘Aceb mi naḳd-i sirişk olsa ḥarc-ı rüz-ı firāk
Ak akçe ḳara gün içündür ey dil-i müştāk*

(G.70/1)

[= Ey şevkli gönül! Gözyaşı nakdi ayrılık gününde harcansa şaşılmaz. Çünkü ak akçe kara gün içindir.]

Divanda 75. gazelin 3. beytinde ‘baştan savmak’ deyimini kullanılmıştır.

*Başdan şavmak imiş kaşduñ meger murğ-i dili
Tut ki başuñdan çevirdüñ anı âzâd eylediñ*

(G.75/3)

[=Tut ki başından çevirdin de onu azat ettin, aslında senin maksadın gönül kuşunu baştan savmakmış.]

Divanda 111. gazelin 2. beytinde ‘Kendi düşen ağlamaz’ atasözü kullanılmıştır.

*Ağlamaz kendi düşen mestâne ey tıfl-i sirişk
Sâkî-i devriñ ayağına düşüp kan ağlama*

(G.111/2)

[= Ey çocuğa benzeyen gözyaşı! Zamanın sakisinin ayağına düşüp kan ağlama. Çünkü kendi düşen sarhoş, ağlamaz.]

Divandaki müfredlerden ikincisinde ‘Hamama giren terler’ atasözü kullanılmıştır.

*Germ-âbe-i firkatde kan ağlamamak olmaz
Ey tıfl-i dil-i ‘âşık hammâma giren derler*

(Mf/2)

[= Ey âşığın gönül çocuğu! Ayrılık hamamında kan ağlamamak olmaz. Zira hamama giren terler.]

1.2.2. Kendi Şiirini Değerlendirışı

Adlî, birçok beyitte kendini başka şairlerden üstün görmekte ve bazı şairleri kendine örnek aldığını belirtmektedir.

*Ben Şâ’ib-i na ‘tüñüm sühan-çîn
Feyzî vü Zahîr ü ‘Örfî güyâ*

(K.3/66)

Şair, 3. kasidede kendini Sâ’ib’e benzetir. Feyzî, Zahîr ve Örfî’nin onun sözlerini topladığını dile getirir.

54. gazelde ise Muhteşem’i örnek aldığını görmekteyiz.

*Ma ‘nâda muhteşem didi billâhi ‘Adliyâ
Mazmûnuñ cemî’isi sihr-i helâldir*

(G.32/5)

Bâkî’den üstün olduğunu, kendi şiirinin Bâkî’yi unutturduğunu söylemektedir.

*Bâkî refîârın unutturdu bize
Revîşî 'Adlî-i şâhib-sûhanuñ*

(G.75/5)

Bir başka beyitte daha Bâkî adı geçmektedir. Şair Bâkî'den üstün olduğunu, madene benzettiği değerli sözlerini maden kuyusundan kazıyarak çıkardığını dile getirmektedir.

*Bu deñlü gevher-i mazmûnı Bâkî 'Adlî bulmazdı
Kazıdı tîşe-i endîşe birle kân-ı imkânı*

(G.127/5)

2. BÖLÜM

DİVAN'IN İNCELENMESİ

1.2.ŞEKİL VE TÜR ÖZELLİKLERİ

2.1.1.Nazım Şekilleri ve Türleri

2.1.1.1.Kasideler

Divan'da 14 kaside yer almaktadır. 1. kaside 101, 2. kaside 39, 3. kaside 29, 4. kaside 40, 5. kaside 43, 6. kaside 25, 7. kaside 31, 8. kaside 28, 9. kaside 33, 10. kaside 27, 11. kaside 29, 12. kaside 41, 13. kaside 19, 14. kaside 22 beyitten oluşmaktadır.

1. kaside Hz. Peygamber'i övmeyeyle başlamaktadır. 2. ve 3. kasidelerde başlık olarak "Diğer Na't-ı Şerîf *şallallāhu 'aleyhi ve sellem*" ifadesi kullanılmıştır.

2. kasidede 'degil midir' redifi kullanılarak Hz. Peygamber'e övgü devam etmektedir. Şair 38. ve 39. beyitlerde Hz. Peygamber'in şefaatine nail olmayı ve dualarının kabul olmasını dilemektedir.

*Eyle emîn-i nâr-ı cehennem bu 'âcizi
Dürr-i şefâ'ate keremiñ kân degil midir*

*Verd-i selâm-ı kudretimi eylegil kabûl
Elden gelen bu tuhfe imkân degil midir*

(K.2/38-39)

29 beyitten oluşan 3. kasidenin ilk 7 beytinde şair mısra başlarında 'benem' ifadesini kullanarak, kendi hâlinin kötülüğünden, talihsizliğinden bahsetmektedir.

*Benem o müdbir-i yektâ-yı müznib-i devrân
Kebûd-ı kîse-i devr ü siyâh-rüy-ı zamân*

*Benem o dâğ-ı derûn-ı elemle zîb-efrûz
Kenâr-ı gülşen-i 'âlemde lâle-i nu'mân*

(K.5/1-2)

4. kaside Sultan 2.Mustafâ Hân'ın Sakız Adası'nı Venediklilerden geri alması üzerine yazılmıştır.

Sultan Mustafa, 21 Cemâziyelâhir 1106 / 6 Şubat 1695 günü padişahlığını ilan etti. II. Mustafa başa geçer geçmez hızla düşündüklerini gerçekleştirmeye çalışırken daha önce Venedikliler'in eline düşen Sakız adası o sırada geri alınmıştır (ÖZCAN, 2006: 275-280).

Sultan 2. Mustafa 18 Zilkade 1106'da (30 Haziran 1695) birinci Avusturya seferine çıkmıştır (ÖZCAN, 2006:275-280). 5. kaside Sulţan Muştafâ Hân'ın bu seferden dönüşü üzerine yazılmıştır.

6. kaside Kırım hanı olan Selim Giray Haniçin yazılmıştır.

7. ve 8. 9. ve 10. kasideler Feyzullah Efendi için yazılmıştır. Şehzadeliğinde talebesi olduğu Feyzullah Efendi, Sultan 2. Mustafa tahta çıktıktan sonra şeyhülislam olmuştur (ÖZCAN, 2006:275-280).

11. kaside 2. Mustafa döneminde Rumeli Kazaskeri olan Yahya Efendi için yazılmıştır.

12. kaside Re'isü'l-küttâb Râmî Efendi için yazılmıştır. Râmî Efendi Sultan 2. Mustafa döneminde Belgrad civarındaki Karlofça'da çeşitli devletlerin temsilcileriyle görüşmelerde bulunarak, Osmanlı Devleti'ni temsil etmiştir (ÖZCAN, 2006:275-280).

13. kaside Şehid Köprilizâde Muştafâ Paşa için yazılmıştır. Köprülüzade Mustafa Paşa, 2. Mustafa döneminde veziriazamlık görevinde bulunmuşlardır.

2.1.1.2. Gazeller

Divanda 132 adet gazel yer almaktadır. Elifbânın 28 harfiyle gazel yazılmıştır. Bu harfler ve bunlarla yazılan gazel sayıları şu şekildedir:

Elif 11, **bâ** 5, **tâ** 2, **şâ** 1, **cim** 1, **hâ** 1, **hâ** 1, **dâl** 2, **zâl** 1, **râ** 19, **zâ** 11, **sîn** 1, **şîn** 2, **şâd** 1, **dâd** 1, **ţâ** 1, **zâ** 1, **'ayın** 1, **ğayın** 1, **fâ** 1, **kâf** 5, **kâf** 6, **lâm** 6, **mîm** 9, **nûn** 10, **vâv** 1, **hâ** 17, **yâ** 13.

En çok gazel yazılan harflerin **râ**, **hâ**, **yâ**, **elif**, **zâ** ve **nûn** olduğu görülmektedir.

2.1.1.3. Kıtalar

Sözlükte parça, kısım anlamına gelen kıt'a Arap şiirinde mana bütünlüğü taşıyan aynı vezin ve kafiyedeki beyitler topluluğu için kullanılmaktadır (ALPARSLAN,2002:505).

Divanda kıt'a diye bir başlık bulunmamaktadır. Şiirler tarafımızdan vezin ve kafiyelerine göre tasnif edilerek bu bölüme alınmış, “*Kıt'alar*” diye bir başlık konmuştur. Divanda 42 adet kıta yer almaktadır.

2.1.1.4. Nazmlar

Fars edebiyatında hemen hemen şiirle eş anlamlı olarak kullanılagelen bir edebî şekil olarak nazım “belirli bir düzen içinde anlamlı ve mantıklı kelime ve cümleler telif etmek” diye tanımlanır (ÖRS, 2010:154-155).

Divanda böyle bir başlık yoktur. Bu bölümdeki şiirler *Rubâ'ıyyât* başlığı altında yer almaktadır. Fakat şiirler rubai vezninde olmayıp kafiyeleri bakımından nazm oldukları için bu bölüme alınmıştır.

Divanda birincisi Farsça olmak üzere 8 adet nazm tespit edilmiştir.

2.1.1.5. Rubailer

Dört mısralı nazım şeklidir. Arapça'da “dörtlü, dörtlük” anlamına gelen rubâî kelimesi (çoğulu rubâiyyât) edebiyatta dört mısradan meydana gelen şiirlere verilen addır (ALBAYRAK, 2008:177-178).

Divanda 34 adet rubai yer almaktadır. 2. rubaiye *Na't-ı Şerîf*, 5. rubaiye ise *Münâcât* başlıkları konmuştur.

2.1.1.6. Matlalar

Divanda 9. matla ve 27. matla Farsça olmak üzere toplam 29 adet matla yer almaktadır.

Matlaların 26. beytinden önce “Ba'zı ahbâbınıñ ismlerine didikleri mühr beytleridir” ifadesine yer verilmiştir.

26. mühr beyitte, Abdülfettah isimli bir şahıs, 27. beyitte Selim Giray Han, 28. beyitte Muhammed isimli bir şahıs, 29. beyitte ise Derviş Ahmed Kâdirî isimli bir şahıs zikredilmiştir.

2.1.1.7. Müfredler

Divanda 8 adet müfred şiir mevcuttur.

2.1.1.8. Muammalar

Divanda biri kıt'a, biri nazm, ikisi müfred, altmış yedisi matla şeklinde olmak üzere 71 adet muamma bulunmaktadır. Muammaların her biri farklı bir isme yazılmıştır.

Muammalarda sırasıyla şu isimler geçmektedir:

İsma'îl, 'İffetî, Zekî, Zihnî, 'Abdullâh, Bezmî, Peyâmî, Bekr, Nazmî, Fettâh, Cemâl, Loğmân, 'Abdullâh, Şubhî, 'Osmân Paşa, Sultân, Receb, Kalendar, Muhammed, 'Abdü'l-Fettâh (2), Sührâb, 'Adlî(2), Bülbül, Tecellî, Fethî, Rüşdî, 'Ömer, Mürîd, Şücâ', Muştafâ, Râmî, Nedîm, Kayâ, Hâcî, Şâlih, 'Alî, Rüstem, Süleymân, İskender, Sırrî, Kemâl, Emîn, Mehemmed, Yûsuf, Râyic, Hasan.

1. muamma kıta şeklinde yazılmıştır. 63. muamma Sultan III. Mehmed Han adına ve kıta şeklinde yazılmıştır.

2.1.1.9. Tarihler

Tarihler (Mf. 8 hariç) kıta nazım şekliyle yazılmıştır. Tarih şiirleri kıtalar içinde *Târihât li-Adlî Efendi* başlığı altında yer almaktadır. Bunlardan bir tanesi beyit şeklindedir. Müfredler arasında yer almaktadır. (Mf. 8) 32 adet tarih manzûmesi mevcuttur. Bunlar:

1. tarih manzûmesi (Kt. 12) Sultan II. Mustafa Han'ın tahta çıkışı için yazılan tarihtir. (Sene 1106/1694-1695)

2. tarih manzûmesi (Kt. 13) Elmas Mehemmed Paşa'nın nişancı iken sadrazam olması üzerine yazılmıştır. (Sene 1107/1695-1696)

3. tarih manzûmesi (Kt. 14) Ali Paşa'nın vezir-i azam olması üzerine yazılmıştır. (Sene 1103/1691-1692)

4. tarih manzûmesi (Kt. 15) Ali Paşa ile ilgili ikinci bir tarih kıtasıdır.

5. tarih manzûmesi (Kt. 16) Sultan Mehemmed Han'ın silahdarı sultan kethüdası Hasan Paşa'nın Mısır Valisi olması üzerine yazılmıştır. (Sene 1098/1686-1687)

6. tarih manzûmesi (Kt. 17) Şeyhülislam Müfti Ali Efendi'nin vefatı üzerine yazılmıştır. (Sene 1103/1691-1692)

7. tarih manzûmesi (Kt. 18) Sadık Efendi'nin şeyhülislam olması üzerine yazılmıştır. (Sene 1105/1694)

8. tarih manzûmesi (Kt. 19) Haylî Efendi'nin vefatı üzerine yazılmıştır. (Sene 1098/1686-1687)

9. tarih manzûmesi (Kt. 20) hâcegân zümresinden İbrahim Efendi'nin vefatı üzerine yazılmıştır. (Sene 1098/1686-1687)

10. tarih manzûmesi (Kt. 21) müderris Dürrî Efendi'nin vefatı üzerine yazılmıştır. (Sene 1098/1686-1687)

11. tarih manzûmesi (Kt. 22) Tezkireci Handan Efendi'nin vefatı üzerine yazılmıştır. (Sene 1106/1694-1695)

12. tarih manzûmesi (Kt. 23) Matbah Emini Musa Efendi'nin vefatı üzerine yazılmıştır. (Sene 1105/1693-1694)

13. tarih manzûmesi (Kt. 24) Ayasofya şeyhi Bülbülî-zâde Efendi'nin vefatı üzerine yazılmıştır. (Sene 1106/1694-1695)

14. tarih manzûmesi (Kt. 25) Ayasofya şeyhi Bülbülî-zâde Efendinin vefatı üzerine yazılan diğer bir kıtadır.

15. tarih manzûmesi (Kt. 26) Azîzî Efendi'nin vefatına yazılmış bir kıtadır.

16. tarih manzûmesi (Kt. 27) Nişânî-zâde Muhammed Tahir Bey'in doğumu üzerine yazılmıştır. (Sene 1106/1694-1695)

17. tarih manzûmesi (Kt. 28) Fındık Muhammed Paşa'nın vefatı üzerine yazılmıştır. (Sene 1106/1694-1695)

18. tarih manzûmesi (Kt. 29) Muhammed bin Mustafa isimli bir kişinin doğumu üzerine yazılmıştır. (Sene 1099/1687-1688)

19. tarih manzûmesi (Kt. 30) Muhammed isimli bir şahsın vefatı üzerine yazılmıştır. (Sene 1107/1695-1696)

20. tarih manzûmesi (Kt. 31) Hafız Post Muhammed Efendi'nin vefatı üzerine yazılmıştır. (Sene 1105/1693-1694)

21. tarih manzûmesi (Kt. 32) Şoban Muhammed Efendi'nin vefatı üzerine yazılmıştır. (Sene 1107/1695-1696)

22. tarih manzûmesi (Kt. 33) Mustafa isimli bir şahsın vefatı üzerine yazılmıştır. (Sene 1105/1693-1694)

23. tarih manzûmesi (Kt. 34) Serenci-zâde isimli bir şahsın vefatı üzerine yazılmıştır. (Sene 1106/1694-1695)

24. tarih manzûmesi (Kt. 35) Kara Çelebi-zâde Abdurrahman Çelebi'nin vefatı üzerine yazılmıştır. (Sene 1105/1693-1694)

25. tarih manzûmesi (Kt. 36) Gevrek-zâde Hasan Çelebi'nin vefatı üzerine yazılmıştır. (Sene 1105/1693-1694)

26. tarih manzûmesi (Kt. 37) Sâbûnî Hasan Çelebi-zâde Muhammed'in vefatı üzerine yazılmıştır. (Sene 1106/1694-1695)

27. tarih manzûmesi (Kt. 38) Mevlevî Palamar Dede'nin boğularak vefat etmesi üzerine yazılmıştır. (Sene 1108/1696-1697)

28. tarih manzûmesi (Kt. 39) Mustafa isimli bir şahsın vefatı üzerine yazılmıştır. (Sene 1107/1695-1696)

29. tarih manzûmesi (Kt. 40) Kadı-zâde Ahmed isimli şahsın vefatı üzerine yazılmıştır. (Sene 1107/1695-1696)

30. tarih manzûmesi (Kt. 41) Ayişe isimli bir hanımın vefatı üzerine yazılmıştır. (Sene 1108/1696-1697)

31. tarih manzûmesi (Kt. 42) Emetullah isimli bir hanımın vefatı üzerine yazılmıştır. (Sene 1107/1695-1696)

2.1.2. Vezinler

Adlî'nin divanında en çok tercih ettiği vezinler, *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* (43), *mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün* (32), *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* (23), *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün* (22) kalıplarıdır.

VEZİN	TEKRAR SAYISI
<i>Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün</i>	43
<i>Mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün</i>	32
<i>Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün</i>	23
<i>Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün</i>	22
<i>Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün</i>	13
<i>Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün</i>	8
<i>Müstef'ilün fe'ülün müstef'ilün fe'ülün</i>	6
<i>Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün</i>	6
<i>Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün</i>	5

<i>Müfte'ülün mefā'ilün müfte'ülün mefā'ilün</i>	4
<i>Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün</i>	4
<i>Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün</i>	4
<i>Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün</i>	3
<i>Mef'ülü mefā'ilün fe'ülün</i>	3
<i>Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilātün</i>	3
<i>Mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün</i>	3
<i>Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül</i>	2
<i>Mef'ülü mefā'ilün mef'ülü mefā'ilün</i>	1

Bu vezinlerin nazım şekillerine göre dağılımına bakacak olursak kasidelerde kullanılan vezinler şu şekildedir:

VEZİN	KASİDELER	TOPLAM
<i>Mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün</i>	4, 5, 6	3
<i>Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün</i>	3, 12	2
<i>Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün</i>	7, 10	2
<i>Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün</i>	8, 11	2
<i>Mef'ülü mefā'ilün fe'ülün</i>	1	1
<i>Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün</i>	2	1
<i>Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün</i>	9	1
<i>Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün</i>	13	1
<i>Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün</i>	14	1

Gazelerde kullanılan vezinler şu şekildedir:

VEZİN	GAZELLER	TOPLAM
<i>Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün</i>	1, 7, 9, 12, 17, 23, 26, 29, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 49, 52, 55, 56, 64, 83, 84, 89, 93, 96, 102, 106, 109, 115, 116, 118, 120	31
<i>Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün</i>	2, 14, 15, 21, 30, 43, 45, 60,	20

	61, 68, 75, 100, 105, 107, 111, 114, 123, 126, 128, 132	
<i>Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün</i>	3, 5, 20, 25, 31, 39, 40, 41, 46, 62, 81, 82, 92, 94, 99, 103, 110, 129, 130, 131	20
<i>Mefā'ılün fe'ilätün mefā'ılün fe'ilün</i>	11, 13, 19, 65, 67, 69, 70, 73, 74, 78, 87, 88, 98, 104, 112, 113, 117, 121	18
<i>Fe'ilätün fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün</i>	8, 16, 24, 27, 48, 50, 54, 63, 72, 77, 80, 85, 86, 90, 119, 122, 125,	17
<i>Mef'ülü mefā'ılı mefā'ılı fe'ülün</i>	18, 38, 44, 47, 58, 59, 71, 79, 91, 127	10
<i>Müfte'ilün mefā'ılün müfte'ilün mefā'ılün</i>	42, 57, 97, 108	4
<i>Mefā'ılün fe'ilätün mefā'ılün fe'ilätün</i>	4, 53	2
<i>Müstef'ilün fe'ülün müstef'ilün fe'ülün</i>	6, 66	2
<i>Fe'ilätün mefā'ılün fe'ilün</i>	10, 95	2
<i>Mef'ülü mefā'ılün fe'ülün</i>	22, 51	2
<i>Mefā'ılün mefā'ılün fe'ülün</i>	28, 101	2
<i>Fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün</i>	76	1
<i>Mef'ülü mefā'ılı mef'ülü mefā'ılı</i>	124	1

Kıt'alarda kullanılan vezinler şu şekildedir:

VEZİN	KIT'ALAR	TOPLAM
<i>Fe'ilätün fe'ilätün fe'ilätün fe'ilün</i>	8, 13, 14, 22, 23, 27, 35, 41, 42	9
<i>Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün</i>	15, 16, 20, 24, 26, 29, 34, 37, 38	9
<i>Mef'ülü fā'ilätü mefā'ılı fā'ilün</i>	2, 3, 4, 5, 7, 21, 30	7
<i>Mefā'ılün fe'ilätün mefā'ılün fe'ilün</i>	6, 9, 10, 11, 32	5
<i>Fā'ilätün fā'ilätün fā'ilätün fā'ilün</i>	12, 25, 33, 39, 40	5
<i>Müstef'ilün fe'ülün müstef'ilün fe'ülün</i>	17, 18	2
<i>Fā'ilätün fā'ilätün fā'ilün</i>	19, 36	2
<i>Fe'ilätün mefā'ılün fe'ilün</i>	1	1

<i>Mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün</i>	28	1
------------------------------------	----	---

Nazmlarda kullanılan vezinler şu şekildedir:

VEZİN	NAZMLAR	TOPLAM
<i>Mef'ülü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün</i>	6, 7	2
<i>Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün</i>	3, 8	2
<i>Mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fe'ülün</i>	5	1
<i>Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün</i>	1	1
<i>Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün</i>	4	1
<i>Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün</i>	2	1

Muammalarda kullanılan vezinler şu şekildedir:

VEZİN	MUAMMALAR	TOPLAM
<i>Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün</i>	2, 3, 4, 5, 16, 22, 25, 32, 40, 54, 61, 62, 65, 70, 71	15
<i>Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün</i>	10, 19, 30, 45, 46, 58, 59, 60, 68	9
<i>Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün</i>	14, 31, 36, 49, 50, 57, 63	7
<i>Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün</i>	7, 15, 17, 28, 38, 69	6
<i>Mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fe'ülün</i>	9, 11, 26, 35, 41, 52	6
<i>Mef'ülü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün</i>	23, 24, 27, 51, 53, 56	6
<i>Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün</i>	13, 33, 34, 43, 48	5
<i>Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün</i>	6, 55, 66, 67	4
<i>Mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün</i>	8, 18, 21	3
<i>Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün</i>	39, 42, 44	3
<i>Müstef'ilün fe'ülün müstef'ilün fe'ülün</i>	12, 64	2
<i>Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül</i>	20, 29	2

<i>Fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn</i>	37, 47	2
<i>Mefā'ilūn fe'ilātūn mefā'ilūn fe'ilātūn</i>	1	1

3. BÖLÜM

DİVAN

3.1. METİN TESPİTİNDE İZLENEN YOL

Çalışmamızın başlangıcında divanın Adlî mahlasını taşıyan şairlerden hangisine ait olduğu araştırılmıştır. Kaynaklarda Adlî mahlasını taşıyan şairlerin şiirlerinden örnekler incelenerek divanın araştırmaya konu olan Adlî'ye ait olduğuna karar verilmiştir.

Divanın başka bir nüshası olmadığı için çalışma tek nüsha üzerinden yürütülmüştür. Söz konusu yazma Kütahya Tavşanlı Kütüphanesi, Zeytinoğlu Bölümü 333/6 numaraya kayıtlı eserdir.

Metnin oluşturulmasında ilmî eserlerde kullanılan çeviriyazı sistemi kullanılmıştır.

3.2. YAZMANIN TANITILMASI

Kütahya Tavşanlı Kütüphanesi Zeytinoğlu Bölümü 333/6 numarada kayıtlı yazma kahverengi deri sırtlı, sarı, kırmızı ve gri renklerden oluşan battal ebrulu, bez ciltlidir. Sayfalar yer yer oksitlenmiştir. Sayfaları koyu sarı rengindedir. Sayfaların hepsi aynı renk değildir. Varakların çoğu saman rengindedir. Varakların 237^b, 239^a, 242^b, 244^a, 246^a, 246^b, 250^a, 251^b, 265^a, 272^b, 273^a, 276^a, 277^b, 279^a, 280^b yüzleri diğerlerine göre daha koyu saman rengindedir. 248^a, 249^b, 253^a, 254^b, 258^a, 259^b, 261^a, 262^b, 274^a, 275^b, 281^a numaralı sayfalar ise hardal sarısı rengindedir. Varakların 266a, 267b, 268a, 269^a, 269^b, 270^a, 270^b numaralı yüzlerinde ise yoğun lekelenmeler mevcuttur. Yazma talik yazıyla istinsah edilmiştir.

Divanda 236^a, 264^a, 271^b, 285^a, 286^a numaralı sayfa kenarlarına beyitler yazılmıştır. Her sayfa 17 satırdan oluşmaktadır. Başlıklar kırmızı renkle yazılmıştır. Divanda Adlî mahlasının üstü çizilerek gösterilmiştir. Her sayfada müşir kullanılmıştır.

Divanda 2. kasidenin 27. ve 28. beyitlerde takdim-tehir işareti kullanılarak iki beytin yerleri değiştirilmiştir.

*Şöhret-şi 'âr iken yine bilmem ne hâldir
Ġam-keş bu bezm-i köhnede rindân degil midir*

*Endiše-i humār-ı ğam-ı haşr ile müdām
Mestāne dil zamānede giryān degil midir*

(K.2/27-28)

[= Şöhretli olmalarına rağmen nedendir bilmem, bu köhne mecliste yine rintler gam çekmektedir. Haşır zamanının verdiği endişe ve ağrıdan dolayı sarhoş gönül devran içinde hep ağlayıp durmakta değil midir?]

Divanda 14. Kasidenin 7. beytinin ikinci mısraıyla 8. beytinin ikinci mısralarında yer değiştirme işareti kullanılarak mısraların yerleri değiştirilmiştir.

*Alursa kabza-i tevki'a tığ-i hışmı kahr eyler
Gürüh-ı kem-hişāl-i herze-gerd-i deşt-i ilhādı*

*Olunca ol Mesih-ā[sā] nigāh-endāz-ı rüh-efzā
İder ihyā revān-ı nükte-dān-ı mülk-i Bağdādı*

(K.14/7-8)

Söz konusu divan yazmanın 236-291. varakları arasında yer almaktadır. Toplam 55 varaktan oluşmaktadır.

Divanın başı:

*Yā Rab be-ḥaqq-ı bā 'iş-i halk-ı mükevvenāt
Yā Rab be-feyz-i kudret-i rüyiden-i nebāt*

Divanın sonu:

*Ḳudsiyān 'Adlī didi itmāmına tārīḥ için
'Adlī-i şāhib-hüner dīvānı tekmil eyledi*

Bu mısralar Adlî'nin kendi divanını bitirdiği yıla düşürdüğü bir tarih beytidir ve 1107/1695-1696 senesine tekabül etmektedir.

Divanın müstensihisi Mustafa Alî-zâde el-Edirnevî adlı kişidir. Divan'ın istinsahı 21 Safer Sene 1167/ 18 Aralık 1753 tarihinde tamamlanmıştır.

3.3.ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

ا a,e

آ a,ā

ب b

پ p

ت	t
ث	s
ج	c
چ	ç
ح	h
خ	h
د	d
ذ	z
ر	r
ز	z
ژ	j
س	s
ش	ş
ص	ş
ض	z,d
ط	t
ظ	z
ع	'
غ	g
ف	f
ق	k
ك	k,g,ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	v,o,ö,u,ü,û,ō
ه	h,a,e
ی	y,i,î

3.4. TENKİTLİ METİN

[KASİDELER]

1.

Mef'ülü mefâ'ilün fe'ülün

1. Ol mādde-i dil-i mu'ammā
Hallālını kıldı şād-ı ma'nā
2. Bir beyt dü mışra' iki 'ālem
Ma'nā o sütüde-zāt-ı vālā
3. Dīvānçe-i hüsne ebruvānı
Yek maṭla'-ı 'āşıkāne ḥaḳḳā
4. Gül-berg-i cemāl-i tābnāki
Ḥod şafḥa-i vaşf-ı 'ālem-ārā
5. Ol cebhe-i āftāb-ı pür-çin
Ser-levha-i perniyān-ı zībā
6. Tahrīr-i siyāh-ı ḥāme-i müjgān
Gül-gönçeleri dü çeşm-i ra'nā
7. Cedvāl-i siyāh-ı ḥaṭṭ-ı reyḥān
Berg-i gül-i rūya behcet-efzā
8. Ebrūlar u ḥaṭṭ-ı leb rubā'ī
Şan ḥaṭṭ-ı ğubārīyle muḥaşşā
9. Bir ben degülem o serv-ḳaddüñ
Reftārına bende oldı Tübā
10. Olmasa muḥīṭ-i mu'cizātı
Sıgmazdı iki cihāna deryā
11. Sīr-āb-ı nem-i leṭāfetidür
Gülzār-ı hüsünde verd-i ra'nā
12. Olmaz 'aceb ey aḥālī-i bāğ
Eylerse hezār şūhı şeydā
13. Ḳirāt-ile tartılursa ağır
Gevher gibi Yūsuf-ı Züleyhā

---

¹. 237^a-240^a.

14. Çün şems-i ‘aşır kaçır vakti
Mümtedd olamaz hayāl-i ru’yā
15. Kılmış idi cenāb-ı Hādī
Ol ehl-i fu’ādı kār-fermā
16. Mihr ile meh olamaz berāber
Noķřanı mehüñ ziyāde zīrā
17. Eksik tutar olmasaydı hırřīd
Çün muhtesib-i bülend-peymā
18. Girerdi felekde bulsa ruşşat
Mīzān gözine hilāl-i garrā
19. Bedr itdi Hudā cemāl-i leyli
Ebrūdur aña hilāl ammā
20. Kālurdu cihān zālām-ı şebde
Rūz olmasa idi hūsn-iħasnā
21. Yoķ raġbeti evvele fuħūlūñ
Hep āħiredir nigāh-ı a’lā
22. Aķıncı olup dü çeřm-i Yūsuf
İtmişdi bütün cihānı yaġma
23. Kıldı bu şeh-i erīke-i ‘adl
Hepyirlü yirinde ħalkı ibķā
24. İtmezdi ġazāl-ı çeřm-i Yūsuf
řahrā-yı hūsünde cilve peydā
25. Yüzişuyına egerki anuñ
Ĥalk olmamış olsa deşt ü řahrā
26. Ĥalk olmasa maķdemiyçün anuñ
‘Ālemde eger kuh-ı tecellā
27. Keşmekeş-i lüknet-i ‘acz ile
Lāl olur idi zebān-ı Mūsā
28. Ger olmasa ol Ĥabībe ümmet
Yol bulmaz idi semāya ‘İsī
29. Menķūř-ı derūnın itdi zāhir
Āyīne-i gerdişinde mīnā

30. Olduğda ğubārī āşikāre
Kuĥlu'l-başar itdi çeşm-i bīnā
31. Ārāyiş-i taht-ı *kābe kavseyn*
Sulţān-ı şehān-ı şadr-ı vālā
32. Maĥbūb-ı Hudā cenāb-ı Aĥmed
Fermān-rev-i serīr-i *levlā*
33. Oldı bu kadar zuhūra bā'ış
Buldı şuver-i ĥüsün heyūlā
34. Oldığda süvār o fārisü'l-ĥayr
Rehvārına idüp 'inānın irĥā
35. Meydān-ı bihīn-i lā-mekānı
Refref yek-'inānla kıldı me'vā
36. Envār-ı ruĥiyle şāhid-i dīn
Bir Yūsuf-ı āfitāb-sīmā
37. Kibrīt-i çerāğ-ı mağdem oldı
Süzende-i ĥānumān-ı tersā
38. Hep āteş ü nār-ı küfri itdi
Āb-ı kerem-i zuhūri iţfā
39. Ĥürmetine recm-i necm ile Ĥağ
Şeyţān-ı la'īni kıldı ihfā
40. Ümmeti içinde āşikāre
İdlāle mesāğ bulmaya tā
41. Şol deñlü nizām-ı himmetiyle
Tertībini buldı zīr ü bālā
42. Pīş ü pes-i şaf*
Olmaz ümemiñe kimse hem-pā
43. Ol yekke-süvār lā-mekānıñ
Olmaz meges-i semendi 'anķā
44. Gül-gūnunuñ oldı cilvegāhı
Yek mīĥ üzerinde 'arş-ı a'lā
45. Her 'ukde-i zūlf-i eşhebine
Der-beste dil-i hezār ĥavrā

---

* Mısra eksik.

46. Ol refref-i āhū-yı haremde
Ol perçem-i pür-ham-ı muḥannā
47. Ārāyiş-i yek hamını kılmış
Pīrāye-i peyker-i dil-ārā
48. Reh-vārına oldu atlas-ı çarḥ
Pür-şa‘şa‘a bir kecīm-i dībā
49. Ser tā be-ḳadem seḥābı kılmış
Pīrāhen-i nūh şükūfe kemḥā
50. Ḥasret-keş-i hizmet-i semendi
Şāhenşeh-i hem-‘inān-ı Dārā
51. Mir‘āt-ı safā meṭālī‘inden
Ṭūṭī-i dilim oldu tāze-gūyā
52. Yūsufa dinürse dürr-i yektā
Ḳarşulığı olmaya mı lālā
53. Yektā-yı şadefçe-i şerefsiñ
Ey dürr-i yem-i cihān u ‘uḳbā
54. Ḳıl bendeñi lāyık-ı ‘ināyet
Ḥassān-ı felek serīr-āsā
55. Dest-i keremiñle ḳıl efendim
Āyine-i ḳalbimi mücellā
56. Bu āb-ı ḥayāt-ı nazmım eyle
Terbiyyet-i luṭf ile musaffā
57. Heycāda zülāl-veş benāniñ
Çün beş ḳalem ābı ḳıldı icrā
58. ‘Aṭş-ı ğam ile dimāğ şad-çāk
Dil-teşne-i luṭfuñ eyle isḳā
59. Laḥt-ı cigerim tamām ḳıldı
Germiyyet-i nār-ı ğam muḥarrā
60. Yoḥsa bu ḳadar mı sa‘y iderdim
İtmeklige na‘t-ı pākiñ inşā
61. Her tuḥfe-i beytime iderdim
Eyvān-ı cināna kitābesin cā

62. Midhatle cihāniyāna mümtāz
Hakānī vü Sa‘dī Cāmī farzā
63. Ben olalı bāgbān-ı na‘tūñ
Bunlar nazarımla hām sevdā
64. Her lafz tehī idi ben itdim
Taşvīr-i cemāda rūh ilkā
65. Oldı baña cāy burc-ı çārüm
El-kışşa benem Mesīh-i ma‘nā
66. Ben Şā’ib-i na‘tūñüm sühan-çin
Feyzī vü Zahir ü ‘Örfī gūyā
67. Dirmiş tütalım *menem diger nīst*^{*1}
Bu na‘t için hakīm-i reknā
68. Ma‘nāda disün ‘ināyetiñle
Reftār u bülend ü pāk hāzā
69. Olmaz yem-i peykerān-ı na‘ta
Mizāb-ı fahır zebān hāşā
70. Ey dürr-i yetīm-i bahır-i rahmet
Sıgımaz dil-i nādāna deryā
71. Keyfiyyeti ‘arzdır murādım
Hāşā ki ben idem ‘arz-ı kālā
72. Ben mekteb-i ma‘rifetle el-ān
Şākird-i nevem çü tıfl-ı heycā
73. Aşhāb-ı sühan yanında şimdi
Bendeñ gibi yok za‘if ü dānā
74. Ben kanda vü kanda na‘t-ı pākiñ
Ey mahrem-i hāş-ı kurb-ı Mevlā
75. *Levlāke lemā halaktü’l-eflāk*^{*2}
Şāniñda buyurdu Hak Te‘ālā
76. Bu rūh-ı kelām-ı pāki ancak
Rūhu’l-ğudüs itdi baña ilkā
77. Yok sen kadar bu nātüvānda
Tavşīfe sezā bizā‘a ciddā

*1 Benim başkası değil.

*2 Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım.

78. Ancağ durmaz bu şab‘-ı řālāk
Alup ele hāme bī-meħābā
79. Evřāf-ı cemāl-i bā-kemālīñ
Eyler yine şudretince imlā
80. Ey bā‘ iř-i raħmet-i dū ‘ālem
Luřfuñdan olan odur temennā
81. Feryādımı ‘andelīb-i řab‘ıñ
Eyle gel gūř-ı pākiñ iřgā
82. Ger ruħřat-ı řefķatiñ olursa
Bir bir ideyim murādım inhā
83. Yoķ zerrece şu‘le-i sa‘ādet
Ruħsār-ı sitārem űzre řat‘ā
84. Bāğ-ı dilim olmada muħařřal
Her laħzada hārħār-pīrā
85. űmmīd-i dūr-i emelle her dem
Olmaķda yem-i fenāda serpā
86. Zencīr-i mūmāna‘atla řün hāne
Der-beste der-i kerem serāpā
87. Sarf it baña bir nigāh-ı tāmmuñ
Çaldı işimüz saña Kerīmā
88. Dünyāda vū āħiretde ma‘lūm
Ĥāl-i dil-i derdmend ű rüsvā
89. Kimiñ şapusına varsun ‘Adlī
Senden kerem olmaz ise eyvā
90. Ayırmam iki gözüm çü ĥalķa
Ben bāb-ı ‘ināyetiñden aslā
91. Besdir baña bir nigāh besdir
Her iki cihānda bes Raħīmā
92. Ben müznibi luřfuña revā gör
Luřf u keremiñ olunmaz iřřā
93. Řıldıñ nice űmmetiñe bi’z-zāt
‘Uķbādaki rütbesin hüveydā

94. İtdi çü mübeşşerīn-i luṭfuñ
Bu dār-ı fenāda kesb-i ‘uḳbā
95. Hāḳ luṭf ide ālet-i zirā‘at
Çün mezra‘a-i beḳā bu dūnyā
96. Ḳıl şerbet-i tesliyetle mesrūr
Eyle dü cihānda bendeleriñ irzā
97. Taḥhīr ola ‘illet-i derūmı
Dil-ḥasteniñ ey ḥakīm-i dānā
98. Tā rüz-ı ḥaşir dūr-i taḥiyyāt
Olsun o revān baña ihdā
99. Kilk-i dü zebān vaḳt-i ḥācet
Resm eyler olunca şuret-i lā
100. Hak kıla be-ḳurbet-i Muhammed
Engüşt-i zebānı elf-i illā
101. Mektüb-ı belāḡat-intizāmıñ
Ḳıl ḥātimesin sezā-yı imzā

2.

Diger Na‘t-ı Şerīf şallallāhu ‘aleyhi ve sellem *Mef‘ülü fā ‘ilātü mefā ‘ilü fā ‘ilün*

1. Dāḡ-ı derūn-ı ‘aşḳ nümāyān degil midir
Yoḥsa çerāḡ-ı mihr fūrüzān degil midir
2. Olmaz zevāl-i şu‘lesi şem‘-i muḥabbetiñ
Fānūs-ı sīne aña nigebān degil midir
3. Mānend-i şeb-çerāḡ-ı kamer dest-i mihr ile
Nüh perde ḥulūşla sūzān degil midir
4. Ta‘yīb idenler ‘aşḳ-ile Şan‘ān özgedir
Ol ‘ārif-i yegāne ya insān degil midir
5. İkrām itmemek nic’ olur ‘āşıḳ ‘aşḳ-ı yār
Ĝam-ḥāne-i derūnda mihmān degil midir
6. Sūfīyi devr-i dā’im ile çarḥa döndüren
Şahbā-yı ‘aşḳ-ı sākī-i devrān degil midir

---

². 240^a-241^a.

7. Mihr-i muḥabbeti varak-ı albe naş iden
Mülk-i ğınā-yı kāma Süleymān degil midir
8. Ol ūāh-ı kām-rān-ı Süleymān-ı saltanat
Ednā ğulām-ı bende-i fermān degil midir
9. Ol kām-bīn-i ūāh-ı taḥtgāh-ı pür-ūükūh
Aḥar gedā-yı dergeh-i zī-ūān degil midir
10. Dergāh-ı ḥāzretinde o sultān-ı rif'atīn
Bir mūr-ı bi-mecāl ile yeksān degil midir
11. Faḥr-ı cihān ḥāzret-i Sultān-ı Kā'ināt
Mir'āt-ı zāt-ı ḥāzret-i Yezdān degil midir
12. Meftūn-ı sāye eyleyen arz-ı muaddesi
'Ālem-pesend o serv-i ḥırāmān degil midir
13. Ferū eyleyen udūmine dībā-yı rif'ati
Ḥurūīd-i tāb-dār u dırāḫūān degil midir
14. Rūz-ı ıyāma dek o ūeh-i ḥūsn-i behcetīn
Mir'āt-ı dīde ḥūsnine ḥayrān degil midir
15. Eflāk mademiyçün o faḥr-ı dü 'ālemiñ
Devāniyān-ı uds ile gerdān degil midir
16. Cibrīl nıūf-ı rehde kemāl-i firāk-ile
Sūzān-ı āteū-i ğam-ı ḥırmān degil midir
17. Bezm-i ūerīf-i ḥāūına marūn olan gedā
İqlīm-i kām-rānīye sultān degil midir
18. Pervāne-i yegāne Zūleyḫā ise eger
Yūsuf o bezme ūem'-i ūebistān degil midir
19. Ḥāk-i der-i sa'ādet-i iksīr-i udreti
Kuḫlū'l-'uyūna cümle-i a'yān degil midir
20. Rūz-ı veğāda beū alem ābı revān iden
Keff-i kerīmi çeūme-i ḥayvān degil midir
21. Ancaḫ ğarāz 'ubūdiyet 'arz itmek oldığı
Ma'rūf-iḫāb'-ı nūkte-ūināsān degil midir
22. ande edā-yı na't u temeddūḫ ya ande ben
Vaūf eyleyen kemālīnī Kur'ān degil midir

23. Şāhenşehā melek-sīretā ‘arş-mesnedā
Kārım hemīşe meh gibi noķşān degil midir
24. Noķşānına benim gibi kem-fıkr ü dānişīñ
Na‘t-ı şerīfīñ eyleme bürhān degil midir
25. Ammā ki ķudretince yine itmemek daħı
Erbāb-ı şab‘a bā‘iş-i hızlān degil midir
26. Kesb-i ‘uluvv-i şöhret iden na‘t-ı pākile
Nażm-ı suhandā sihr ile Hāsān degil midir
27. Şöhret-şī‘ār iken yine bilmem ne hāldir
Ĝam-keş bu bezm-i köhnede rindān degil midir
28. Endīşe-i humār-ı ğam-ı haşr ile müdām
Mestāne dil zamānede giryān degil midir
29. Göstermeyen felek gözine ben faķīriñi
Tuĝyān-ı cürm ü cūşış-i ‘işyān degil midir
30. Bu i‘tirāf-ı cürm ü günāh-ı dil-i hazīn
Ey meh-çerāĝ bā‘iş-i ğufrān degil midir
31. Bezm-i cihāna geldügi demden bu āna dek
İtdiklerine cümle peşimān degil midir
32. İtmām-ı cüy-ı tevbeye vābeste eyleyen
Şāyeste-i ‘ināyet-i Raħmān degil midir
33. Elťāf u iltifāt-ı kerīme revā olan
Müflis ğaniyy-i maħzen-i hemyān degil midir
34. Her demde kār-ı nīk ü bedüñ ‘Adlīyā seniñ
Sermāye-i sa‘ādete hüsran degil midir
35. Havf u ğazab mülāħazasıyla cihānda
Aħvālimiz hemīşe perişān degil midir
36. Dil-ħaste-i vebāle kemāl-i ‘ināyetiñ
Rüz-ı kıyām-ı haşrde dermān degil midir
37. Ey dest-ĝīr-i müznib ü ‘āşī ümīdimiz
Luťf-ı ‘amīm ü şefķat ü ihsān degil midir
38. Eyle emīn-i nār-ı cehennem bu ‘acizi
Dürr-i şefā‘ate keremiñ kān degil midir

39. Verd-i selām-ı kudretimi eylegil kabül
Elden gelen bu tuhfe imkân degil midir

3.

DİĞER NA‘T-ı ŞERİF *şallallāhu ‘aleyhi ve sellem*
Mefā ‘ilün fe ‘ilātün mefā ‘ilün fe ‘ilün

1. Benem o müdbir-i yektā-yı müznib-i devrân
Kebūd-ı kīse-i devr ü siyāh-rüy-ı zamân
2. Benem o dāğ-ı derün-ı elemle zīb-efrüz
Kenār-ı gülşen-i ‘ālemde lāle-i nu‘mân
3. Benem o dūd-ı siyāh-ı āferīn-i āhımla
Berāy-ı ref‘-i girān-sāye micmer-i sūzān
4. Benem o hūn-ı cigerle bu bezm-i ‘ālemde
Şikeste-cām-ı ğam-ı dest-i sākī-i hırmān
5. Çü müflis ‘azm-i vaṭan eylesem n’ola me’yūs
Benem bu çārsū-yı kāmda tehi-hemyān
6. Benem o vaqt-i ‘aşırda fūrūğ-ı sāye ile
Hūr-ı sipihr-i nümāyiş-tırāz-ı devr-i zamân
7. Benim bu hāl-i ğarīb ü zuhūr-ı mün‘akisim
‘Aceb mi eyler ise hasta-i ğam-ı hicrān
8. ‘Aceb mi şihhat-i dil-h‘āha tā bulunca vuşul
Şeb-i elemde olursam firāk ile nālān
9. Ne kūşiş-i dil-i mātem-keşimde var kudret
Ne cüst ü cüy-ı devā-sāza kaldı bende tūvān
10. Miyān-ı kūçe-i hayretde nā-tūvān kaldım
Beni bu hāl ile yā Rab eyleme giryān
11. İlāhī eyle şifā-hāne-i kerīmīden
Be-ħaqq-ı nām-ı Raḥīmī faķiriñe dermān
12. Tabīb-i luṭfuñ olan fahr-i ‘ālemi yā Rab
Meded-res eyle bu bī-tāķate amān amān
13. Ne hāldir bilemem gūne gūne miḥnet ile
Olurken ‘ālem hicr ü firākda hayrān

---

³. 241^a-242^a.

14. Tenim yolında nice pāre eyleyüp dilerim
Zamān-ı ‘ıyd-i vişālînde olmağa kırbān
15. O şeh-süvār-ı felek ‘arşa reh-güzārında
Ġubār-ı rîk-i revānımdur itdigim rîzān
16. Niķāb itmiş idi ebri dīde-i mihre
Nezāreden o gül-iħüsni ħıfz için Yezdān
17. Kıaçan ki bir yere ‘azm itse ‘izz ü şevketle
Çü sāyebān bir ebr olurdu bile revān
18. Der-āĝüş itmede ‘āciz kıalurdu ħāle-şıfat
Mişāl-i māh-ı felek-rātibe ħur-ı rahşān
19. ‘Aceb mi sāye-fiken olmasa zemīne meger
Olur mı sāyesi ħiç nūr-ı maħz-ı Ħaķķıñ ‘ayān
20. ‘Uluv-ı şānını seyr itmese mehābetden
Hilāle dönmez idi ħavfla meh-i tābān
21. Bülend-i mu‘cize-i zāt-ı pākine māhı
Dü pāre itmedir engüş-ti kıudreti bürħān
22. Eger ki ħavf-ı ‘azīm olmasa mülāħazası
Meh-i münîr olur mıydı zehre-çāk-i cihān
23. Eyādî-i küfr olsaydı mażhar-ı keremi
İderdi āĝüşa teslîm-i küdek-i îmān
24. Hezār gülşen-i na‘tinde ‘andelîb ammā
Biri de ben olayım diyü ‘Adlî-i nālān
25. Ricā-yı himmet-i tevfiķ ider cenābından
Eyā şeffî‘-i ma‘aşî vü bā‘iş-i ĝufrān
26. Ne deñlü sa‘y-i belîĝ itse mertebeñ idemez
Ħaķîķat üzre bu endîşe birle vaşf u beyān
27. Meded-resā kerem-ārā müselleme-tvārā
Faķîr kıande vü na‘t-ı şerîf kıande hemān
28. Ğaraż bu silk-i şeref-yāba münselik olmaķ
Müyesser eyleye elţāf-ı Ħāzret-i Yezdān
29. Terāzū-yı ‘amel-i kemteriñi rüz-ı ħisāb
Cevāhir-i şalavāt-ile Ħaķ kıla rüçħān

4.

**Kaşide der-vaşf-ı Hazreti Sultān Mustafa Hān behcet-i Tahliş-i Sakız
ez-dest-i taşarruf-ı Venedik**

Mef'ülü fā 'ilātün mef'ülü fā 'ilātün

1. Haylî dem idi dirdik muḫṭarr-ı iştıyākız
Dirdik zebūn-ı zaḫm-ı şemşîr-i iftirākız
2. Gördük cemāliñ olsun Haḫka hezār minnet
Ey ḫusrev-i sūḫanver minnet-keş-i telākız
3. Devriñde minnetim yok tā'rif-i ğayra kaṭ'ā
Lîkin ğarābet anda ḫ^vahişger-i mesākız
4. Rindānı kılmış idi devrān esîr-i hicrān
Minnet ḫudāya şimdi nāzende-i 'atākız
5. Evvel su'al olunsa aḫvālimiz dir idik
Āmed-şod-i seferden pejmürde-ḫāl-i şākız
6. Şimdengirü seferden 'acz ü şikāyet olmaz
Baḫt u sitāremizle hem-rāh-ı ittifākız
7. Teşrif ide ḫuşuşā İskender-i zamāne
Bî-şübhe oldur ümmîd biz maḫzar-ı vifākız
8. Nice Sikender ü Cem nice cenāb-ı Rüstem
Dirse maḫaldir ol şāh ḫākān-ı 'arş-tākız
9. Ol şāh-ı ḫaşmet-ārā ol şeh-süvār-ı yektā
Şāyestedir dir ise şāyān nüh-revākız
10. Sultān Muştafā Hān mümtāz-ı Āl-i 'Oşmān
Ümmîd-i luṭfi ile ḫoş-lehce-i sebākız
11. Şāhenşeh-i sa'adet dānende-i nezāket
Ol ekremiñ deminde şanmañ zebūn-ı fākız
12. Ol ḫahramāniñ olmaz 'ahdinde oldur ümmîd
Ehl-i dile dimeklik aşüfte-i şikākız
13. Kimdir bu demde bilsem şākî-i hicr ü firḫat
Kim dir dem-i feraḫda dil-ḫaste-i nifākız
14. Dirmi bu demde ādem ey dād-kār-ı 'ālem
Feryād-ı rüz u şeb hem işkeste-i firākız

---

4. 241^a-243^b.

15. Feryād ide meger kim aġyār elinden ‘uŝŝāk
Ney gibi diye her dem nālān-ı iŝtikākız
16. İtse mesīr bāġ-ı dehri nesīm-i hulkı
Dil-ḥastegān-ı gülşen dir ġonca-i ifākız
17. İtse racül ŝikāyet fertūte-i fenādan
Ḥākān-ı bāġa dise rişte-ken-i ṭalākız
18. Her tūde-i ŝukūfe kenz-i ḥadīkadan dir
Ey merd-i pīre-zen-keş āmāde-i ŝadākız
19. Bād-ı ḥazān-ı kahrı ŝaḥn-ı çemende esse
Dir ehl-i bāġ yek-ser mecrūḥ-ı iḥtirākız
20. Őorsañ ḥusūf-ı māh-ı berg-i gül-i ḥazānı
Ġüyā lisān-ı ḥāli dir mazḥar-ı meḥākız
21. Bir bendesini eyler ḥān-ı ġürūh-ı Tātār
Bir bendesi daḥi dir biz ḥākim-i ‘Irākız
22. Her mūy-ı ŝadr-ı a‘zam emr it disün demādem
Ol Āŝaf-ı mükerrerem ŝāyān-ı her ṭibākız
23. Peykin birine ŝorsañ ‘aşrında ol ḥidīviñ
Siz kimsiñiz diyü dir biz ehl-i ṭumṭurākız
24. Dergāh-ı salṭanatda derbānlarıñ ŝorarsa
Bīġāne rütbesin dir der-rütbe-i ṭırākız
25. Őāhenŝehā ḥidīvā mihrā cihān-feyzā
Feyzī vü ‘Örfiyiz biz rindān-ı iltihākız
26. ‘Adl-āverā ḥakīmā gerdün-ı tüvān-ḳadrā
Lāyık mıdır demekde ümniyyeye tevākız
27. Zār-ı zebün-ı ġammız bīmār-ı zaḥm-ı semmiz
Maḥmūm-ı nār-ı hemmiz āzürde-i ḥanākız
28. Olduġ ġülü-girifte kuḥl-i kederle ḥayfā
Dem-beste-i ġumūmuz bī-ṭākat-ı fevākız
29. Allāha şükr ü minnet kitāb içinde bī-bāk
Mānend-i levḥ-ı ḥurŝid el-ḳıŝsa yüzi aḳız
30. Ṭab‘ u dilim ḥuŝuŝā ṭūṭi-i zār-veŝ der
Medḥ u sitāyiŝiñle Ḥākāni-i viŝākız

31. Deşt-i belāgat içre kim sedd olursa olsun
Hār u ḥas-ı zamāne biz seyl-i inṭilākız
32. Biz Şā'ib-i zamānız fermūde-i beyānız
Seyyid Nizām-ı ānız nev-şöhre-i nesākız
33. Ey 'arş-pāye luṭf it Allāh için kerem kı1
Maḳşūda himmet eyle dil-ḥ'āhdan ırākız
34. Edna yanında kaşdı1 iy zıll-i Ḥaḳ tebārek
Eczā-yı kām-ı dilden bir cüz'-i inşirākız
35. Bir manşıba sezā gör ḳalb-i dilim güşād it
'Ubbādıña didirme mā-dūna i'tilākız
36. Ḳoyma bizi tehī-dest Ḥaḳḳıñ Resūlü için
Bezl eyle mihr ü luṭfuñ muḥtāc-ı i'tilākız
37. Zerrāt kem-ziyādur iderse süfle merkez
Ammā felekde bizler ḥurşid-i inşirākız
38. Ḳalb-i ğarībimizle ṭab'-ı 'acībimizle
Mey-ḥāne-i fenāda yek-sāġar-ı dihākız
39. Başla du'āya 'Adlī buldı kaşide neyli
İrdi dile tesellī zīrā niyāz-ı rākız
40. İde mezīd 'ömrin Ḥaḳ ol felek-cenābıñ
Dest-āverān-ı bāb-ı ḥ'āhiş-dih-i şevākız

5.

DİĞER SITĖYİŞ-İ CENĖB-ı SULTAN MUŞTAFĖ HĖN BEHCET-İ AVDET-İ SEFER-İ HĖMĖYĖN

Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

1. Sefer mübārek ola ey şahenşeh-i devrān
Öñünce rehber ola Hızr-ıḳudret-i Yezdān
2. Yed-i taşarrufa al tīġ-i ḥ'āhişi itsün
Ser-i münāfıḳı çevġān-ı himmetiñ ġaltān
3. Vezīr-i a'zam-ışadr-ı güzīniñe emr it
Nevāziş eylesün 'ibād dergehüñ her ān
4. Kemān-ı saḥt nevāziş görüp mülāyim olur
Tamām ḳabzada Rüstemenür kemān-keşān

---

⁵. 243^b-.245^a

5. Saķīmi menzil oķı ile bir seg rū(?) olamaz
Sihām-ı rāst olur cān-sitān-ı sem-peykān
6. O ŐaŐta kim ola ũstād-ı himmetiñ maźhar
Ki Rũstem itmedi ol terbiyetle sa‘y-i kemān
7. MiŐāl-i ille ider murĝ-pee-i sũfār
Ĝıdā-yı yek-deme ser-rişte-i ‘adũyı hemān
8. Cemī‘-i seng-i mezār-ı gũrũh-ı a‘dāya
Raķam ider bunu hũn-ı cigerle kilik-i beyān
9. Bu deŐti itdi bir ũstād Oķ Meydānı
Bu rezmgāha dikildi bu deñlü seng-i niŐān
10. Őoluna kuvvet eyā Őāh-ı nām-dār-ı felek
Kemānıñ eylediñ āvīze-i revāķ-ı cihān
11. Felekde ķavs-ı ķuzah menziline ħayrāndır
Kemān-ıķudreti ‘ālemde itmeyen iz‘ān
12. O burc kim ola necm-i sitāreñe maźhar
Olur semāda serīr-i simāk ile yeksān
13. Olursa nāzır-ı necm-i sitāre-i baħtuñ
Mũneccime Şeref-i Şems olur o demde ‘ayān
14. MiŐāl-i Rũstem olur her biri Őeci‘-i hũner
Ricāl-i ħāhiŐe luĝfuñ virirse Şöhret ũ Őān
15. Őuvā-yı devlet-i zī-ķudretiñ iderse n’ola
Kemīne mũre-i dehri Őahramān-ı zamān
16. Olursa maźhar-ı ķahr u celāliñ ammā ger
Hecīr-i mũr-ı za‘īf ola eyleseñ nigerān
17. Bũlend-i himmet-i bāzīeñe pesend pesend
Ki Őāh-ı sũrĥ-seri māt ider piyāde-resān
18. Ne dem ki eylese Őaĥranc-bāz-ı bāzīeñ
Eger ki naĥ‘-ı sehm-ħāneyi bisāt-ı tuvān
19. Ĥađīđ-i evcde mānend-i encũm-i seyyār
Piyādeler ola ferzāne-i zemīn ũ zamān
20. Piyāde-i hũner-i bezmgāh-ı ‘irfānım
Đoma ayakda beni luĝ it iy Şeh-i devrān

21. Mişāl-i mūr tehī-sa‘y-i pāy-māl oldum
Gel eyle baña Süleymānlık el-amān amān
22. Kōma şikeste per ü bālimi murğ-ı kem-pervāz
Mişāl-i tīr yekelemdir eyle mazhar-ı cān
23. O seyli hurde-i bed-dest-i ğadr-i ğaddārem
Şabāha dek oluram tıfl-ı dil gibi giryān
24. Göñül demādem hırmān-ile melül olmaz
Eger ki n’oldığını bilse bā‘iṣ-i hırmān
25. Hemīşe bendeñ olur rütbe-i pesīne maḥal
Kapuñda görmedigim kimseler ise zī-şān
26. Yiter yiter kuluña cevır ider ricāl-i ğadr
Nigāh-ı ‘āṭifetiñ eyle kullara yeksān
27. Yazık yazık bizi pā-māl-i bī-amāñ itme
Süvār-ı rāh-ı niyāz olmasun mı hiç rindān
28. Kapuñ çü muksim-i erzāk-ı halk itdi Hudā
Gürüh-ı sā’il-i ḥāhişden olma rü-gerdān
29. Buyurmadı mı Cenāb-ı Hudā *felā tenhar*
Niçün der-i emel açılmadı baña bir ān
30. Huzūr u bezm-i hümāyūnda beni söylet
Mişāl-i bülbül-i nälende-i ğam u hicrān
31. Eger ki emriñ olur ise eyleyem taqrīr
Başıma oldığını bāğ-ı bī-şemer zindān
32. Ne söyleyeydi bülbül eger dili olsaydı
Bu bāğ-ı kāmda dil-ḥāh-ı bendeñe fermān
33. Unutdururdu hezār ‘andelīb-i şeydāyı
Olunca nağme-i şūrīde her seher nālān
34. O küşt-gīr-i zamānem ki seyre götüremez
Hünerde püşt-i hüner-güsterimi ecnebiyān
35. Bu gūne gūne hünerī beni ayakda kōdı
Mişāl-i māh-ı felek virdi şānıma noğşān
36. Eger ki ben daḥi yek-reng-i cehl-i halk olsam
Baş üzre taşır idi dest-i himmet-i nā-dān

37. Merātib-i qadr anlañsa idi qoymaz idi
Hağığ-i hākde hiç zıllini hūr-ı raşşān
38. Bülend-pāye-i dil-hāh-ı sehlı̄ āhiş imiş
Olursa pāye n'ola dūna rütbe-i keyvān
39. 'Acebdir eyledigim lāf-ı da'vı-i bī-cān
Muqadder añlamayanlar gibi cihānda hemāñ
40. Mukadderāt-ı İlāhī gelür zuhūr eyler
Gerekse göñlüñi şād it gerekse kıll giryān
41. Du'āya başla yiter qaldır el zamān geldi
Qo lāfi 'Adlī yiter buldı midhatiñ pāyān
42. Niteki dehrde āmed-şod-i sefer bākī
Olup guzātı Hudā ide luşf-ile handān
43. Ola şehenşeh-i 'ālem sarāy-ı 'izzetde
'İnāyet ü kerem ü luşf-ı Haqq-ile mihmān

6.

Der-sitāyış-i Hāzreti Selīm Giray Hān ve Mefhār-ı Āl-i Çengiziyān-ı nuşret-'unvān

Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

1. Dilāverān-ı veğā nerre-şır-ı heycādır
Kimisi Rüstem ü kimi Tehemten-asādır
2. Kimisi berzī kimi Qahramān-ı devr-i zamān
Kimi Sikender-i himmet kimisi Dārādır
3. Bular ki rütbe-güzīnāna 'arş-ı rif'atdır
Bular ki kürsī-nişīnāna 'izz-i vālādır
4. Silāh u zühd ü gāzāsıyla bunlarıñ eflāk
Mu'avven olmağla rütbesi mu'allādır
5. Kimine sīm-siper āfitāb-ı şu'le-fiken
Kimine gürz-i girān-senc māh-ı garrādır
6. Bulardan itdi o çarh-ı berine āvīze
Diyüp çü qavs-ı qazağ bir kemān-ı ra'nādır
7. Şihāb-ı nā'ib-i tır-ı qazā-yı mübremdir
Nişānı tārik-i cān-ı cünūd-ı a'dādır

⁶. 245^a-245^b.

8. Anıñ elindeki bürrān tīġ-i tīz-ġazā
Maḥall-i ‘arbedede ebruvān-ı ḥavrādır
9. Anıñ ki taq̄vī-imerdānesiyle her laḥza
Elinde sübhā-i şöhret-nümā Şüreyyādır
10. Sipih-r-i salṭanat u şevketine ‘izzet ile
Namazgāhda seccāde ferş-i dünyādır
11. Hezār ‘özr ile ammā ki ḳudsiyān dir imiş
Ümīd odur ki ḳuşūra ‘afv müheyyādır
12. Bir ehl-i luṭf u keremdir o pādişeh zīrā
Mürüvvet ehli keremkānı ḥāne-dānādır
13. Selīm Girāy-ı dilāver o Ḥān-ı zī-şān kim
Semend-i himmetine ‘arşa evc-i a‘lādır
14. Süvār-ı eşheb-i sa‘y-i belīġa olsa hemān
Fütūḥ-ı heft eḳālīm kār-ı ednādır
15. Bülend-i ‘izzine bād-ı şabā-yı nāzük-rev
Kümeyt-i bādiye-peymā-yı rūḥ-efzādır
16. Ḥūr-ı sipih-r-i şeref zeyn-i şevket-i rif‘at
Hilāl-i ‘ıyd-ı sa‘ādet rikāb-ı zībādır
17. Yegāne künbed-i gerdün oṭaġ-ı bī-hemtā
Dür-i nücüm-ı felek daḫi zīnet-ārādır
18. Nigīn-i gevher-i elmās mihr-işu‘le-fürüş
Berā-yı zīnet-i engüş-t-i dest-i ma‘nādır
19. Anıñ mürebbī-i ḥüsn ü bahā-i maṭbū‘ı
Tamām-ı kār-ı kemālāt-ı çārḥ-i mīnādır
20. O zāt-ı pāk-i maḳādir-şinās-ı ehl-i hüner
O kām-rān-ı zamān-kām-kār-ı yektādır
21. Murādḥālī o zāt-ı mükerreme ‘Adlī
Lisān-ı ḥāl-i ḳalemle maḥall-i inhādır
22. Ḥuşul-i maḳşad-ı aḳşā vü maṭlab-ı a‘lā
Maḥall-i ‘arż-ı hünerde belī hüveydādır
23. Yiter yiter bu ḳadar cünbiş-i perīşānī
Du‘āya başla ki vaḳt-i niyāz-ı Mevlādır

24. Niteki rûz-ı veġāda dilāverān-ı ġazā
Mey-i Őecā‘at ü nuŐretle mest ü Őeydādır
25. Ola vücūd-ı Őerīfi ġaġāsız ol zātīñ
Niteki sa‘y-i ġazā Őarġ-ı ‘izz-i dūnyādır

7.

**Der-Medġ-i Ĥazreti Şeyhu’l-İslām Ĥ^vāce-i Őehriyār-ı Z_ü’l-kirām
Seyyid Feyzullāh Efendi Ĥazretlerinedir**

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Feyz-i Ĥaġ kim māye-i iġbāl-i ‘irfandır baña
Feyz-i Ĥaġ kim vāye-i sermāye-i cāndır baña
2. Feyz-i Ĥaġ ‘avn-i İlāhī birle dīnī dūnyevī
Bā‘iş ü bādī vü kesb-i Şöhret ü Őāndır baña
3. Ben kim ola kim olam kenz-i le‘āl-i ma‘rifet
Dād-ı Ĥaġdır bu yed-i ġudretten iġsāndır baña
4. Ger olaydı feyz cūhhāl-i zamāna münġaŐır
Ĥün zebān-ı bedleri ŐemŐir-i bürrāndır baña
5. Mümkin olsa ġaġ‘ iderler mi kemīne dānemi
Kim simāġ-ı buġlde bir pāre-i nāndır baña
6. Ma‘rifet-düŐmen bu ‘irfāngāhda cūhhāldir
Maġzar-ı feyz-i Ĥudā gevherle pürkāndır baña
7. Ĥaġ ma‘ārif-düşmen-i devrānı zā’il eylesün
‘İllet-i dil-ġ^vāhda her laġza buhrāndır baña
8. Feyz-i Ĥaġ anı ki mir’āt-ı mücellā eyleye
Dir benim gibi o da āyīne ġayrāndır baña
9. Ben zer-i ġāliŐ-‘ayār-ı pūte-i terbiyyetim
Cāhilān-ı kec-‘aġā mu‘tād-ı sūhāndır baña
10. Āh kim minŐār-ı naġl-i verd-i ‘ömrüm oldılar
‘Ömr kim bāġ-ı cihānda verd-i ġandāndır baña
11. Müsta‘idd-i feyz olaydı ġaŐılı bāzār-ı cehl
Kilk-i ‘irfāna nice dirdim bu hemyāndır baña
12. Bunlarıñ ġadrini bir ehl-i dile Şordum didi
Sā’il-i ednā ile a‘lāsı yeksāndır baña

---

7. 246^b-247^a.

13. Lîk ol kim ‘âlem-i ‘irfânda mümtâzdır
Dürr-i yektâ-yı derûn-ı genc-i ‘ummândır baña
14. Ol ki ‘ilm ü fazl-ile ‘allâme-i devrândır
Şadr-ı a‘lâ-yı felekde mihr-i raşşândır baña
15. Ol ki itmiş tıfl-ı ebced-h^vân-ı fazl u ma‘rifet
Nokta-h^vân-ı dersini kim nükte-sencândır baña
16. Ol ki olmuş şâh-ı ma‘nâ ‘âlem-i iclâlde
Pîşgâhında ruqıyyet bûs-ı dâmândır baña
17. Ol ki olmuş h^vâce-i şâh-ı güzîn-i baħr u ber
H^vâcedir şâh-ı cihân müftî-i zî-şândır baña
18. H^vâce-i ‘irfân Feyzullâh Efendi ol ferîd
Seyyide nisbet şerîf-i şadr-ı rüchândır baña
19. Feyz-i Hâk böyle vaħîd-i dehr lâyıkdır ki ol
Hâşıl-ı ser-mâye-i iķbâl-i devrândır baña
20. *Ķadr-i zer zerger şinâsed Ķadr-i gevher gevherî**
Nüktesi sulţânımıñ feyz-ile bürhândır baña
21. Destimi dâmân-ı iħsânından ib‘âd eylemem
Sâ’iri ser tâ-be-pâ sehvede peymândır baña
22. Öyle dâmâna sezâdır dest-i pâk-i ma‘rifet
Virse bu nev-peççe naķş-ı zeyle şâyândır baña
23. Öyle bir devlet olur mı ben süħan-sâza diye
Böyle bir fâzıl ki bu müstelzim-i şândır baña
24. Olmaz ey ‘Adlî daħi bir böyle baħt-ı müstefî
İntisâb-ı dergehi iclâl-i imkândır baña
25. Oldur ümmîdim o zâtıñ Ķazretinden Ķayıya
Şimdiden şoñra dimem genc-i zer-efşândır baña
26. Hâk olur olmazı itmiş kılkinde der-beste çün
Muktezâ-yı şadrı Ķall-i ‘ıķd-i iħsândır baña
27. Zîb-i fetvâ-yı emel kıla olur imlâsını
Yâver ümmîdim odur tevĶîķ-i Yezdândır baña
28. ‘İşret-âbâd-ı cihânda ye’s-i tām-ı kām-ile
Bâde zehr-âb-ı keder dil ise biryândır baña

* Altının kıymetini kuyumcu, cevherin kıymetini cevherci bilir.

29. Bir alay hayvān-sīretiden şikāyet niçe bir
Pāy-ı merdī-i merām i ‘tā-yı Sübhāndır baña
30. Başladım ez-dil şenā-yı devlet-i dāreynine
De’b-i dīrīne du’ā-yı bīş ü pāyāndır baña
31. Hağ iki ‘ālemde şāh-ı taht-ı dil-h^vāh eylesün
Ol ki memdūh-ı zebān-ı her dem ü āndır baña

8.

**Bu Dağhı O Zāt-ı Sütüde-Şifāt Şeyhü’l-İslām ve Müfti’l-Enām Es-Seyyid
Feyzullāh Efendi Vaşfindadır
Mef’ülü mefā’ilü mefā’ilü fe’ülün**

1. Elfāz-ı selef maẓhar-ı feyz-i keremimdir
Her lafz-ı tehī nā’il-i luğf-ı himemimdir
2. Her kāleb-i bī-rūh-ı cemād-ı kelimāta
İlkā-yı revān eyleyen ‘İsī-i demimdir
3. Ma’nādır olan rūh-ı heyūlā-yı telaffuz
Ol lafzda kim olmaya ma’nā elemimdir
4. Ta’bīr-i şeker-ḥānde-i tūṭī-i ma’ārif
Ḥāyīde-i nāy-ı şeker-i bīş ü kemimdir
5. Rindān-ı sūḥan-senc-i tarab-ḥāne-i devrān
Pervāne-i şem’-i hüner ü ‘ıyş ü demimdir
6. Tūṭī-i şeker-rīz-i maḳālāt-ı feşāḥat
Nādīde-reviş sıhr-ı nümāyiş kalemimdir
7. Ger dirse ḥaṭādır Hoten erbābı ḥayālīm
Gördükde bu nev-cilve ğazāl-i ḥaremimdir
8. Bu mertebe fermānıma münḳād iken ammā
Mā-lāzime-i faẓl u ‘aciz mültezemimdir
9. Devrān beni muḥtāc-ı ‘avām eyledi efsūs
Cūhhāl-i felek dir baña dūn u diremimdir
10. Bu vaż’-ı girān-ı sitem-āver çekilür mi
Teşnī’-i denī bā’iş-i ifrāt-ı ğamımdır
11. Ğam cānıma kār eyledi peygār-ı keder-veş
Hemm ü sitem-i devr-i belā-yı ‘ademimdir

8. 246^b-247^a.

12. Şekvā ile dergāhıña yüz sürmege geldim
Dārā-yı cihān-baḥş veliyy-i ni‘amımdır
13. Ol fāzıl-ı yektā-yı kütüb-hāne-i ḳudsī
Hem fāzıl u hem şāh-ı Sikender-‘alemimdir
14. Ḥallāl-ı girih-gīr-i ḥam-ı ‘uḳde-i müşkil
Keşşāf-ı rumūzāt-ı ‘ulūm-ı e‘amımdır
15. Taşvīr-i şanem-hāne-iḳālīce-i pūr-zīb
Şāyeste degil mi dise naḳş-ı ḳademimdir
16. Müftī-i zamān ḥ^vāce-i sultān-ı cihānbān
Şāhenşeh-i devrān dimede muḥteremimdir
17. Ol seyyid-i sādāt u şerīf ü şeref-efzā
Dirse n’ola bu mūrçe-i müzdeḥamımdır
18. Cāyım belī ‘Adlī yite pāy-ı fużalāda
Zīr-i ḳadem-i ehl-i hūner taḥt-ı Cemimdir
19. Bu rütbeye çün eyledi Mevlā beni nā’il
Lāyıḳ mı felek diye zebūn-ı sitemimdir
20. Ben çarḫ gibi rif‘ate göz mi dikerim hīç
Devrāna didürmem ḥur [u] encüm ḥaşemimdir
21. Aḳrānı teḳaddüm daḫi ben ḥāke gerekmez
Yeksān-rev olan şahş daḫi Muḥteşemimdir
22. Ben peyrev-i mādūn-misāl olmağa mūmum
Mūm olma murād-ı şeb-i şeyḫū’l-ḥaremimdir
23. Ḥaḳ ‘aşḳına ben ḳulıña şāḫib çık efendim
Bir iş mi dimek bülbul-i şīrin-neḡamımdır
24. Ecdādıñ için bendeñe raḥm eyledi luḫt it
Bu murḡ-i hūner mādiḫ-i şān-ı ‘azamımdır
25. Sultānım efendim ben o maḡdūr-ı cihānım
Hīç kimse dimez bendeñe maḡdūr-ı demimdir
26. Ser-menzil-i maḳşūd-ı ba‘īd olmağa bā’iş
Hep muḳtezi-i eşheb-i baḥt-ı heremimdir
27. Şimdengirü el ḳaldıralum vaḳt-i du‘adır
Zīrā ki du‘ā zeyl-i mediḫde ehemimdir

28. Ol merd-i ḥaseb iki cihānda ola a‘zam
Vādī-i šalābetde çü şīr-i ecemimdir

9.

**Bu Daḥi Ol İnsan-ı Kāmil-i Siyādet-nişāb Ḥāzret-i Müftī-i ‘Āli-cenāb
Ḥāzretlerinedir**

Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün

1. Elṭāf-ı Ḥaḥḥ-ile yine cān buldı erbāb-ı ‘adem
Nefḥ-i revān itdi yine bir ‘İsī-i ferḥunde-dem
2. Girdi ‘urūḳına çemen erbābınıñ āb-ı luṭuf
Güyā ki itdi tenḳiye ecsāma Buḳrāt-ı İrem
3. Açdı gözün nergis ele aldı yine zerrīn ḳadeḥ
Mestāne-veş bülbül çemende itdi feryād u neḡam
4. Bu nāmiye āyā ‘umūm üzre nedendir didiler
Didi biri ‘azm-i çemenzār itdi bir ehl-i kerem
5. Şimdi cihānda böyle bir şāḥib-kerem var mı didim
Hātif didi vardı belī fażl-ile luṭf-ile ‘alem
6. Fażl-ile luṭf-ile olup bī-reyb ‘umum-ı nāmiye
Bul kanda ise ol kerem-kānı var ol ḥāk-i ḳadem
7. Fażl-ile ger mümtāz olaydı her dem ebnā-yı zamān
Olmazdı ehl-i ḥayşiyet dünyāda mādūn-ı direm
8. Bārī bir ehl-i ḥayşiyet Yā Rabbi eksik olmasun
Tā ḥaşre dek nüh-pāye eflāke vaz‘ itsün ḳadem
9. ‘Allāme-i fażl u hüner memdūḥ u mümtāz-ı beşer
İşte ken-i hemm ü keder dānā-yı esrār-ı ḳıdem
10. ‘Aşrında olsa Bū Sa‘īd olurdu küşişden ba‘īd
Olmazdı fażl-ile bedīd görmezdi āşār-ı ḳalem
11. Devrinde itmezdi emel ma‘nā bahā-yı mā-ḥaşal
Virmezdi ḳadrine ḥalel hīç eyleyüp fikr-i ḥikem
12. Ḥallāl-i ‘ıḳd-i müşkilāt keşşāf-ı ma‘nā-yı nikāt
Destinde fażlına berāt āşār-ı İzāḥ-ı şiyem
13. A‘nā ki Feyzullah Efendi ol ferīd-i ḥayşiyet
Ḥurşid-veş oldur felekde şimdi seyyāle-ḥaşem

---

9. 247^a-249^a.

14. Memdūh-ı ‘ālem h^vāce-i Şehzāde Sultān Muştafā
Memnūn-ı elţāf-ı Celīl-i Kird-gār-ı zī-‘āzam
15. Ārāyiş-i taht-ı simāk āsāyiş-i her derdnāk
İtmez kabūl-i iştirāk el-ān ol kudsi-ḥaşem
16. *Āyā buved ki gūşe-i çeşmī be-men her ān koned*
Ān kām-kār-i dād-h^vāh ān şeh-yār-i taht-i Cem *
17. Luţf u kerem kıl ḥayyir-i erbāb-ı isti‘dād iseñ
Olsun zamānında maḥal gör ehl-i dāniş muğtenem
18. Sultānım Allāh ‘aşkına feryād-res ol kullara
Dāmāna dek çāk-i girībān itmede dest-i sitem
19. Devriñde olmasun yiter şubḥ u mesā ehl-i hüner
Her şafḥa-i dil-h^vāhdan bī-behre-i luţf-ı kalem
20. Gerçi siyeh-rūdur kalem-veş ‘afva gelmez mi ‘aceb
‘Ādet midir kan ağlamak ehl-i ma‘ārif dembedem
21. ‘İyd oldu hengām-ı şafādır gayra ammā kim bize
Bülbül gibi gūyā nevā-yı behregīdir şubḥ-dem
22. Nāl oldı çeşmim ḥāme-i baht-ı tehi-tahrīrden
Her dem debīr-i h^vāhiş itmekde faķiri vaķf-ı ğam
23. Peygüle-i hırmānda bendeñ n’içün kan ağlarım
Bu demde ‘ıyş u nūş ile mey-ḥānede şeyḥū’l-ḥarem
24. Sīb-i zenaḥdān-ı bütān bir elde bir elde n’içün
Olmaz bu dil-mürde ‘aceb bir elde zülf-iḥam-be-ḥam
25. Mecerūḥ-ı tıĝ-i firķatim maṭrūḥ-ı bezm-i ūlfetim
Merdūd-ı zevķ ü ‘işretim mehcūr-ı ikrām-ışanem
26. Dest-i kederden kırtar ey sākī girībānım meded
Bir cām şun kim görmesün mir’āt-ı ḥātır rüy-ı ğam
27. ‘Azm-i gülistān idelim murĝanı nālān idelim
Bir şeb çerāĝān idelim gülzāra gel ey ğonca-fem
28. Micmer-fürüz olmaķdadır her lāle her bir gūşede
Geldikde tā kim ideler tebḥīr şāh-ı Cem-ḥaşem
29. Memdūḥum ol Cem-rütbedir vaşşāfi Ḥākān-ı felek
Fazl u kemāl-i zātınıñ müştākı şāhān-ı ‘Acem

* O adil ve muratları veren Cem tahtında oturan Sultan niçin bana her an göz ucuyla bakıyor?

30. Bir müşdur ikbāli yanında anıñ gūyā peleng
Bir gürbedir iclāli yanındaysa ḥod şîr-i ecem
31. Mevşūfum olmuşdur nice kez şāh-ı ḥusrev-debdebe
Rindān içinde dir isem lāf eylemem Ḥaḳāniyem
32. Lāf u güzāf u iddi‘ādan kıl ferāgat ‘Adlîyā
Olma yeter şekvā-nüvişt demm-i du‘āñ oldu ehem
33. Tā ḥaşre dek ol fāzılıñ āşār-ı kilik-i ḳudreti
İtsün ḥaṭ-ı buṭlān ile mādūnı ma‘dūm-ı elem

10.

**Bu Daḥi Yine ol Ḥazret-i Müftî-i ‘Arş-maḳām-ı Ḥ^vāce-i Pādişāh-ı
Gerdūn-cenāb için**

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Olmasaydı dest-i rind-i baḥt u ṭālî‘ ra‘şe-dār
Açılırdı ‘uḳde-i cām-ı emel gül-ḡonca-vār
2. Gülsitān-ı baḥt o pes-himmet durur kim eylemiş
Feyz-yāb-ı ḥāşıl-ısermāyesin köhne-bahār
3. Bāḡ-ı ṭālî‘ ḡonça-perverdî murād eyleser de
Derhem itmez berg-i verd-i kāmı dest-i rüzḡār
4. Sünbül-i dil açılırsa da perîşān açılır
Muḳtezā-yı şānıdır elbette olmaḳ tārūmār
5. Nice bir gül-ḡonca dil-ḥ^vāh-ı ümîd eyler iken
Bāḡ-ı ‘ālemde idem her laḥza kesb-iḥ^vār ḥ^vār
6. Çārem oldur bāḡbān-ı merḥametden eyleyem
Serv-i āzāde gibi āḥir temennā-yı kenār
7. Ḳorḳum oldur ol daḥi pā-bend ola reftārıma
Rüzḡār izḥār idüpzincir-i mevc-i cūybār
8. Şāḥn-ı gülşende ḥırām eyler iken şāyed ola
Bu girîbānım gehî der-pençe-i rüz-ı çenār
9. Ḳurtara bu ḳorḳulardan eyleyüp cāmı meger
Sāyesin ben ḳulına bir sidre-i çarḥ-iftihār
10. Cāy-ı āsāyiş idüp ol ṭıfl-ı naḥl-i ‘izzeti
Eyleyem maḳşūdum üzre zîr-i luṭf-ileḳarār

¹⁰. 249^b-250^a.

11. Dermendān-ı cihān-gerdī gerekdir mā-ḥaṣal
Dest-i ḥavf-ı ğadrden kırtarmağa ‘avn-i kibār
12. El-amān ey şāh-ı iclāl ü celādet el-amān
El-meded ey mefḥar-ı eṣrāf-ı gerdün-ıktidār
13. Sensin ol dānā-yı esrār-ı rumūz-ı muḥtefī
Kıdsiyān olmağla bāb-ı dānişinde perde-dār
14. Sensin ol perverde-i şems-i sa‘ādet ki eylemiş
Zātını dürr-i girān-kadr-i şeref-baḥş-ı necār
15. Sensin ol eşref ki olmuş zāt-ı pākünde senüñ
Düdmān-ı seyyid-i şems-i şeref-veş şu‘lezār
16. Sensin ol üstād-ı ders-i mü-şikāfān-ıḥired
Olmada zülf-i bütān ḥavf-ı ḥayālünden nizār
17. Sensin ol ḥallāl-i ‘ıkd-i mīve-i müşkil k’olur
Bāğ-ı dil-ḥāḫıñ kalem urduğça bārı āb-dār
18. Sensin ol ‘allāme kim feyz-i Ḥudā-yı lem-yezel
Mesned-i fetvāda itmiş zāt-ı pākini kām-kār
19. Sensin ol ‘ālī-nijād ü ‘ırk-ı pāk-i müsteṭāb
Kıldı zātını nām-ı Feyzullāha maḫhar Kird-gār
20. Lāyık oldur feyz-i Ḥağğa kim ola ‘Adlī kuluñ
İntisāb-ı dergehiñle feyz-perverdī-şi‘ār
21. Ḥaylī demdür iltizām eyler du‘ā-yı devletüñ
Kān gelür çeşminden itdükçe ḥayāl ol dil-figār
22. Baḫt bed-kār olduğın devrān sitem-kār olduğın
Virmedigiñ her zamān şeftālü-yi ter dest-i yār
23. Ağ gözin ḫikmet-şināsiñ ḥande-i luṭfuñ ile
Mübhem-i kılsun tecezzī-i dehāniñ aşıkar
24. Geldi vağt-i ‘āṭıfet incāz-ı va‘d eyleñ hemān
Rām ola ümmīd odur dil-dāde-i şādī-medār
25. Nergis-i çeşmim görür mü ol günü der-bāğ-ı kām
K’eyleye āyine-veş Ḥağ maḫhar-ı rüy-i nigār
26. Dest-ber-āverd-i der-i Ḥağolalım şimden girü
Kes sözüme şehd-i ‘ināyet birle ey ‘ālī-tebār

27. Haḳ iki ‘ālemde dil-h^vāhıñla mümtāz eylesün
Budur el-ķışsa du‘āsı bendeñiñ leyl ü nehār

11.

**Der-Sitāyiş-i Kādī-‘asker-i Rūmili Ḥāzret-i Fütüvvet-niṣāb Yahyā
Efendi Ḥāzretlerinedir**

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1. Hoş geldiñ eyā fāzıl-ı yektā-yı zamāne
Viridiñ yine bir tāze şeref pīr ü civāna
2. Ḥaylī-dem idi eyler idi ğavş-ı mu‘azzam
Ed‘iyye-i teşrīfiñi zam vird-i zebāna
3. Meşrebce yine mesned-i Rūmili muḥaşşal
İrdi şeref ü ḳadriñ ile rif‘at ü şāna
4. Düşmeden emīniz yine şimşir-i şerī‘at
Ḥācet ḳomaz ümmīdim odur tīr ü kemāna
5. Aḥbāb ile a‘dāyı bu dem farḳa ne ḥācet
Ḥāmī o ḳadar ḥükmi ki mazlūm-ı cihāna
6. Şahrā vü beyābān-ıḥaṭarnākde şimdi
Yeksān görünür gürg ü bere çeşm-i şebāna
7. Lerzān-ı teb-i dehşet olur deşt-i ḳazāda
Nār-ı ğāzabı irse eger şir-i jiyāna
8. Allāha şükür ‘ahd-i şerīfinde o zātıñ
Döndi bu fesād ‘ālemi bir dār-ı emāna
9. Şimdengirü kār eyleyemez dest-i teğallüb
Olmasa muḳaffel n’ola ebvāb-ı ḥizāne
10. Ol fāzıl-ı dehriñ belī ‘aşrında maḥaldir
Şāhīn yuvasın bülbül-i dil eylese lāne
11. ‘Ahdinde anıñ dār-ı cihān emn ü emāndur
Düşmen elem ü ğuşsa-i bīm-i dil ü cāna
12. Ey dil ḳo perişānī-i devrānı emīn ol
Bīġāne ne mümkin dolaşa zülf-i bütāna
13. Bu vaḳt-i ‘adālet demidir şimdi meger kim
Ḳādir mi eşirrä doḳunabile kesāna

---

¹¹. 250^a-251^a.

14. Ey bād-ı şabā şanma bu hengāmede yārīñ
Cem‘iyyet-i zülfin tağıda pençe-i şāne
15. Ol deñlü hüküm-rān-ı ‘adildür ki çemende
Ruḥşat gelemez velvele-i bād-ı ḥazāna
16. Devrinde o ‘allāme-i ‘aşrīñ hele şad ḥamd
Āzādelik el virdi yine serv-i çemāna
17. Tahrīr-i felek-ḳadr-i cihān ḥazret-i Yahyā
Kim Rumili şadrında şeref-baḥşdır āna
18. Beñzetdi yine ḥulḳ-ı kerem-kārı cihānı
Güllerle tarāvetde olan bāğ-ı cināna
19. Gülgün-ı tabī‘at ḥaşir eyler nice gündür
Şimden girü ‘azm eyledim irḥā-yı ‘ināna
20. Meydān-ı belāgatde at oynatmada ferdem
Şimdi benem el-ḳışşa raḥış-rān-ı yegāne
21. Ben bir süḥan-ārāyiş-i iklīm-i ḥayālim
Lāyık mı zebūn-ı keder-i ‘ıḳd-i lisāna
22. Luṭf eyle girībānımı al dest-i kederden
Görme beni her laḫza sezā āh u fiğāna
23. Bendeñ dürer-ārā-yı mezāmīn-i derünem
Şarf-ı nigeḥ itmem kerem-i ḳulzüm ü kāna
24. Sulṭānım efendim baña raḥm eyle kerem ḳıl
Menzil oḳı gibi ḳuluñı atma yabana
25. Mevlāyı severseñ beni lāyık gör efendim
Eslāfımıñ irdikleri bir pāre-i nāna
26. ‘Adlī-i cefā-dīde seniñ eski ḳuluñdur
Muḥtāc mı tekrār yine derden ‘ayāna(?)
27. Ma‘lūmdur aḫvāl-i perişānım efendim
Ḥācet nedir aḫvālimi her demde beyāna
28. Āğāz-ı du‘ā eyleyeyim vaḳt-i şenādır
Besdir bu ḳadar da‘vī-yi şekvā vü fesāne
29. Mevlā iki ‘ālemde murādıñ ḳıla ḥaşıl
Mülḫaḳ bu du‘adır nice dem vird-i zebāna

12.

Der-Sitāyiş-i Re'isü'l-küttāb Hāzret-i Rāmi-i 'Āli-cenāb Huzūrnadır

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. İderdim 'aşk-ile cem'iyet için efgānı
Bu rüzgārıñ işi olmasa perişānı
2. Belāyı gör ki bu āşüftelik başımda iken
Nişīmen eyledi dil zülf-i 'anber-efşānı
3. O zülfe kim dil-i sergeşte 'uqde olmuş-idi
Çözülmeniñse yine şüst u şü imkānı
4. Günāh bā' iş-i ğufrān olursa da idemem
Gelince hātıra endişe-i peşimānı
5. Günāhı sürme gibi almasaydım 'aynıma ger
İderdim āyine ol āfet-i dil ü cānı
6. Ne āfet āfet-i 'ālem yanında nūr-ı çeşm
Ne fitne fitne-i devrān hüsni-pişānı
7. Odur ol āfet üşüphalk-ı 'ālem kim
Nişāne eyledi ben derdmend ü nālānı
8. Zālām-ı şebden elem çekmese n'ola 'uşşāk
Cihānı eyledi mihr-i ruhiyla nūrānı
9. Kemer iderdi kolin 'āşık-ı dakīka-hayāl
Araya girmese bir lahza tīg-i bürrānı
10. Uşül-i devrde hünin terāne itmez idi
Felekde zühre eger olmasaydı kurbānı
11. Bu güne āfete düş olma rind müşkil iş
Takayyüd eyler-iken def'a bār-ı devrānı
12. Bu iki āfeti āteş idüp yine tāli'
Beni simāṭ-ı ğamıñ eylemekde biryānı
13. Ne çāre çünkü sezā-yı ni'am-serāy oldum
İdeydi bārī felek gāhī luṭf-ı pinhānı
14. Bir āsumān-tüvān-ı müsteşār-ı ikbālīñ
Olaydım 'ālem-i himmetde mazhar-ı hūvānı

---

^{12.} 251^b-252^a.

15. Te‘ākub eyleye nıřf-ı ‘amīm-i nā-mařşūr
Benimle hem-dem idüp raşmı bir dilim nānı
16. Cihānda var mı bu gūne bülend-himmet ‘aceb
Ki bende görmeye bezm-i şerife noķřānı
17. Var-ise şazret-i Rāmī Efendidür ol zāt
Ki řāh-ı ‘ālemiñ olmuş re’īs-i dīvānı
18. Re’īs olunca bu gūne gerek bu iķbāle
Ki perr ü bāl-i hümā eyleye meges-rānı
19. Hezār řamd ki gōñlümce eylemiş Mevlā
Bu ‘izz ü devlet-ile ol hidīv-i iřřānı
20. Zihī sa‘ādet-i vālā-yı ‘arş-ı ber-ter kim
İrerdı Rüstem o iclāle olsa derbānı
21. Zihī umūr-ı mu‘azzam ki eylemiř racülüñ
Yaķın cümleden artıķķarīn-i sultānı
22. Zihī yegāne-i dīvan-hāne-i mes‘ūd
Derinde şems-i şeref eylemekde derbānı
23. Eger girerse bu kütāh dest-i dil-h‘āhıñ
Yed-i niyāzına ruşşat bulup da dāmānı
24. Ğulām-ı şalka-be-güş olması muķarrer iken
Mübeyyen eyleye noķřān-ı māh-ı tābānı
25. Baña řapuñda cefā eyleyenleriñ başına
İder isem n’ola tasliş řāh-ı merdānı
26. Biraz benim gibi ğavvāř-ı nā-ümīd itsün
Kef-i yedine dürr-i yektā-yı kāmā erzānı
27. Yazıķ degil mi ki āřub u fitne-i devrān
Naķīf-i cevr ide bendeñ gibi sūhan-dānı
28. Nesīm-i luşf-ile ey bāğbān-ı bāğ-ı kerem
Açup bu ğamda güldür bu verd-i řandānı
29. Yeter esīr-i buhl eyledi bu ‘ālemde
‘Avām-ı nās bu ‘Adlī-i zār u giryānı
30. Başına gelmese dūnyāda bende bilmez idim
Murāda irmeme bī-tāb idermiş insānı

31. Olaydı t̄akāt u t̄abım murād üzre eger
Kümeýt-i h̄āme ider miydi böyle cevlānı
32. Olaydı eşheb-i h̄āmemde kuvvet ü kudret
İderdi teng-hüner ser-te-ser bu meydānı
33. Be-hak̄k-ı h̄azret-i H̄ak ben fak̄ire merhamet it
Kerem gerek baña iy dürr-i ma‘rifet k̄ānı
34. Ben ol gedā-yı res̄ide-kenār-ı deryāyım
H̄üdā çün itdi vücūduñ ‘ināyet ‘ummānı
35. Benim gibi kereme lāyık ‘abd-i maḥzūnuñ
Huşul-i k̄āmına göster hurūş-ı imk̄ānı
36. Cihānda bendeñi Ye‘cüc-ı ğam helāk itdi
Gel eyle t̄iĝiñi sedd iy Sikender-i şānı
37. Niçe bir ola hezār āşiyānı būma vaṭan
Ne vak̄te dek göreyim meskenimde nā-dānı
38. Sikender ol eşer-i t̄ab‘ım eyleyim icrā
Aķıt ayaĝıña luṭfuñla āb-ı hayvānı
39. Terennüm itdiregör ‘andelibe ğonca gibi
Güşāde eyleye nuṭķ eyledikçe yārānı
40. Kaşide buldı nihāyet du‘āya başlayalım
İde ma‘īyyet ile kudsiyān şenā-h̄‘ānı
41. Ola o zübde-i ‘irfān u ma‘rifet dā‘ım
Sarāy-ı ‘izz ü ‘alāda bi-‘avni Rabbānı

13.

Der-Tavşif-i H̄azret-i K̄ā‘im-maḥām-ı Rikāb ‘Oşmān Paşa-yı ‘Ālī- cenāba Kaşidedir

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātünfe‘ilün

1. Mekremet-ülfet ü Key-mertebe mesned-pirā
Merd-i meydān-ı kerem menba‘-ı iḥsān u seḥā
2. Dāniş-ārā-yı mühim-sāzı-i erkān-ı düvel
Lāyık-ı mesned-i vālā-yı güzün-i vüzerā
3. Ya‘nı kim k̄ā‘i-maḥām-ı şeh-i Dāra-ḥaşmet
H̄azret-i Āşaf-ı Cem-debdebe ‘Oşmān Paşa

^{13.} 253^a-253^b.

4. Şadef-i keffi dürer-bağış-ı kerem oldukça
Şıgamaz havşala-i cūşişe kân-ı deryā
5. Eyler elbette diyü bezl-i reh-i luğf u kerem
Direm-i nāhun-ı kef berg-i hazāndır gūyā
6. O kadar lerze ider k'eyleye feryād-ı hazān
Berg-i nağl-i çemene hükmi nazārın icrā
7. Muğsim-i mağşad olan tağb'-ı 'ağā-bağışından
Bizi de itmeye mağrūm cenāb-ı Mevlā
8. Müddet-i tūl-i emel kıldı fūrū-mānde beni
Dāverā kām-revā Āşaf-ı 'ālī-ğadrā
9. Bir ğazel tarhına fermāniñ olursa ideyim
Hālimi 'arz-ı der-i 'izz ü 'alā bī-pervā
10. Tığ-i hicrān beni eyledi mecrūh-ı cefā
Hāsret-i neyl-ile olmağda gönül zār-ı belā
11. Eyle Allāhı severseñ beni kuc başıñ için
Dest-ğiri-i vişāl-i meh-i amāle sezā
12. Sensin ol dāver-i devrān u zamān-ı ğaddār
Sensin ol hākim-i dād-āver ü fermān-fermā
13. Dem-i 'Īsi-i revān-bağışiñ ile eyle meded
Mürde-i müddet-i şad-şāle-i hicrim ihyā
14. Eskidim geldi dem-i vuşlat-ı dil-ğ^vāh diyü
Bīğūde rüz-şümār olmayayım şubğ u mesā
15. Dest-i inşāfa alup tuğfe-i 'adl ü dādı
Pāy-māl olmamızı görme kerem eyle revā
16. Nice lāl olmasun ey nükte-şinās-ı 'ālem
Bunca rencişler ile 'Adlī-i pākīze-edā
17. Vāğıf-ı hālīm olur bir iki sözden besdür
Ehl-i dāniş sözi kes ey dil-i miğnet-peymā
18. Kaldırup destiñi dergāh-ı cenāb-ı Hākğa
Kıl tazarru'la o destūr-ı kerem-kāra du'ā
19. Eyleye sāye-i bālā-yı dirahğ-ı keremi
Bendegān üzre anıñ hazreti Hāk *celle 'alā*

14.

Der-Sitāyiş-i Hāzret-i Şadr-ı Şehīd Köprilizāde Muştafā Paşa
rahīmeḥullāhi te‘ālā

Mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün

1. Alınca deste nāy-ı ḥāme-i nev-naqş-ı dil-şādı
Çubāb-ı köhne-kārı itdi memlū sıyt-ı feryādı
2. Getürdi ḥātır-ı mir’āt-ı ḳalbe ol perī-zādı
Dil-i Mecnūna döndürdi o ḥalvetgāh-ı zühḥādı
3. Şadā-yı sūziş-i ‘aşḳ-ı muḥabbet kār idüp āḫir
Aḳıtdı şu gibi bir naḥl-i nāza ḳalb-i fülādı
4. Gelince serv-ḳaddim nāz-ile gülşende reftāra
Utandırdı ḳad-i bālā-nümā-yı naḥl-i şimşādı
5. Terennüm-sāz olunca ‘andelībim şoḥbet-i dehrüñ
Şeker-ḥāmūşa çekdi tūṭiyān nükte āmādı
6. Gelince cilveye āḥū-yı çeşm-i ‘aşḳ-perdāzī
Olur naḥcīr dehrüñ nerre-şīr-i ḳalb-i şayyādı
7. Alursa ḳabza-i tevḳī‘a tīḡ-i ḥışmı ḳahr eyler
Gürüh-ı kem-ḥişāl-i herze-gerd-i deşt-i ilḥādı
8. Olunca ol Mesīḥ-ā[sā] nigāh-endāz-ı rūḡ-efzā
İder iḫyā revān-ı nükte-dān-ı mülk-i Baḡdādı
9. Beni öldürdi ḥavf-ı tīḡ-idest-āmūz-ı hicrānı
Cesāret lāzım oldı ‘arza ḥāl-i ṭurfe-mu‘tādı
10. Nice taḳrīr olur maḳşūdum üzre çekdigim zahmet
Meḥābet ḳor mı dil-ḥāḥ üzre naḳle ṭavr-ı cellādı
11. Şikāyet dād çeşminden o ḥünī kāfiriñ feryād
Eyā dehrüñ vezīr-i nīk-nām-ı bende-münḳādı
12. Sen ol Āşaf-re’iysiñ k’eylediñ emr-i Süleymāna
Ḥişāl-i nüzhetiñle Āşafāne bende ‘ubbādı
13. Seni mümkin mi azdıрмаḳ ṭarīḳ-i istiḳāmetden
Ki olmuş saña luṭf-ı ḥāzret-i Ḥaḳ Ḥızr olup ḥādı
14. ‘Uṭārid yazmış elḳāb-ı şerīfiñ böyle sultānım
Ḥarāb-ābād-ı dehrüñ bā’iş ü bādī-i ābādı

---

^{14.} 254^b-255^a.

15. Cenāb-ı Muştafā Paşa-yı ekrem Köprili-zāde
Hudādır eyleyen ol zāta dā'im 'avn ü imdādı
16. Anıñ gibi vezīr-i müstaķīm-i fāzıla aşlā
Degil Sulţān Süleymān mazhar olmamışdır ecdādı
17. İki 'ālemde maķşūd üzre Mevlā ser-firāz itsün
Ola zāt-ı şerīfi bāğ-ı kāmıñ serv-i āzādı
18. Olunmaz luţfi ihsāhāşılı şimdengirü 'Adlī
Şinās-ile gerekdir eylemek tekmīl-i evrādı
19. İdince dest-i sa'y-i himmeti taħlīş ol hışnı
Debistān-ı fūnūn-ı cümle vü tārīhiñ üstādı
20. Faķīri 'Adlī didi ħarf-i menķūt-ile tārīhin
Bozup sālārın aldı Köprili-zāde Beleğradı (Sene 1102/1690-1691)
21. Bu nāzık ni'met-ile n'ola tekrār ihtiyār itseñ
Bu tarĥ-ı tāzede gūyā baķılsa başka bir vādī
22. Didi menķūt-i ħarf-ile bir eksikli tārīhin
Yed-i a'dādan aldı Köprilizāde Beleğradı* (Sene 1102/1690-1691)

---

* Sayfada "Merhūmuñ dīvānı müsveddede ħalup kırk seneden soñra zafer-yāb olunup beyāza çekilmiştir. Bu tārīhsoñra görölüp bu maħalle ħayd olundu." notu düşölmüş.

[GAZELLER]

[HARFÜ'L-ELİF]

1.

Mef'ülü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

1. Olsa 'aceb mi şevk-ile rindān-ı ibtidā
Tıfl-ı hezār-ders-i gülistān-ı ibtidā
2. Üstād-ı 'andelīb-idebistān-ı bāğ-ı 'aşk
Rindān-ı dehri itdi sebağ-ı h^vān-ı ibtidā
3. Āşār-ı fenn-i 'aşk ider ehl-i dānişi
Üstād-ı feyz-i himmet-i pāyān-ı ibtidā
4. Levh-i ruḥında nükte-i ḥālin gör ne olur
Yek noқта-ı h^vān-ı tıfl-ı debistān-ı ibtidā
5. İtmezdi 'Adlīkāmet-i cānānesin ḥayāl
Ders-i elifde ḳalmasa yārān-ı ibtidā

2.

Velehū

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

1. Gāh cānā perçemüñ katmer ḳaranfüldür baña
Serde açılmış gehī bir deste sünbüldür baña
2. Būs-ı cām-ı la'liñ ağızımdan 'aceb mi düşmese
Biri nuql-i bāde-i ḥamrā biri müldür baña
3. Gāh serv ü ser-nigün gördükçe gāhī kākülin
Bīd-i mecnūn daḫi ol āşüfte-kāküldür baña
4. Cūşa geldükçe yaşum seyr-i ḥayālīñçün seniñ
Ebruvānım iki gözlü bir 'aceb püldür baña
5. Şimdi 'Adlī pāk-gülükde mu'ādil ḥāşılı
Var ise bu gülşen-i 'ālemde bülbüldür baña

---

1. 255^b.

2. 255^b-256^a.

3.

Velehū

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

1. Açılma meclis-i bīgānede ey gül kitāb-āsā
Hicāb it eyleme keyfiyyetiñ zāhir şarāb-āsā
2. Yakīn oldukça tīz vākıf ider aḥvāle 'uşşākı
İrakdan aşınālık itmese dilber serāb-āsā
3. Kümeyt-i bādeyi meşrebce kullanmaksa dil-h^vāhiñ
Ayağına şarıl sākī-i devrāniñ rikāb-āsā
4. Ayağından bizi pīr-i mūgāniñ el çeker şanma
Çıkarsın ol hevāyı şūfī göñlünden ḥabāb-āsā
5. Şaḳın vaqt-i niyāzı itme zāyi' devr olur āḥir
Geh ağla gāh inle yan yaḳıl ey dil kebāb-āsā
6. Eger ḥayşiyetin bir şemmesi var ise zātında
İder ḥayşiyetin izḥār bir yüzden gül-āb-āsā
7. Yüri toḥm-ı murādı ḥāşıl itmekse murād 'Adlī
Yüzüñ sür zīr-i pāy-ı merd-i dānāya türāb-āsā

4.

Velehū

Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

1. Metā'-ı vaz'-keçānı kesüp biçerse revā
Kesim gözetmede miḳrāş-ı dīde-i zurefā
2. Nihān ider o perī-zādı çeşm-i bīgāne
Alınca āgūşa mir'āt-ı dīde-i bīnā
3. Seriv-ḳadān-ile ülfet ider mi ādem olan
Temāyül itmiş iken aña ḳāmet-i Tūbā
4. Olurdu ḳuvvet-i cezbeyle keh-rübā maḳbül
Gehī taşannu'umuz olmasaydı nār-rübā
5. Bu şı'r-i pākiñi şeyḫü'l-enām şadr-ı kemāl
Ne mümkin eylememek 'Adliyā görüp imzā

---

3. 256^a.

4. 256^a.

5.

Velehū

Mefā'ülün mefā'ülün mefā'ülün mefā'ülün

1. Tehī lafz-ı selef bir kâleb-i bî-rûh idi gūyā
Ben ecsām-ı cemādā rūh-ı ma'nā eyledim ilķā
2. Kalandı nīm-bismil hep mezāmīn olmasam dem-zen
Mesīham mürde-i maẓmūn-ı eslāf eyledüm ihyā
3. Benem hem-rütbe-i hūrşid-i eflāk-i sühan-dānī
Benimle 'ālem-i ma'nāda hem-dem var ise 'İsā
4. Sihir dir bü'l-'aceb kārım gören kavm-i mu'ānid hep
Yed-i i'cāzı teslīm itdi baña hazret-i Mūsā
5. N'ola müstağrak-ı nūr itsem 'Adlī 'ālem-i nazmı
Benem şimdi kılan icrā-yı aḥkām-ı yed-i beyzā

6.

Velehū

Müstef'ülün fe'ülün müstef'ülün fe'ülün

1. Oldı baña güşāde perde-serā-yı ma'nā
Şāhāne cāyım oldı perde-serā-yı vālā
2. Yüz gösterir mi baña hīç şahid-i mezāmīn
Āyīne-i derūnum olmasa ger mücellā
3. Kān olmasaydı ṭab'ım maẓmūn güherlerine
Olmazdı silk-i nazmum reşk-āver-i Süreyyā
4. Mısr-ı derūn-ı pākım gūyā ki Yūsufistān
Her Yūsuf-ı mezāmīn āyīne-i Züleyhā
5. Birkaç kalem şu virdim vādi-i şi'r-i pāke
Āb-ı hayāt-ı nazmı 'Adlī ben itdim icrā

7.

Velehū

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ülü fā'ilün

1. Hem keştī-i tevekkülüme nāḥudā Ḥudā
Baḥr-i rızā-yı Ḥaḥda ider āşinā şinā

---

5. 256^a-256^b.
6. 257^b.
7. 257^b-258^a.

2. Havf-ı sivā te'emmülin eylerdi ehl-i zühd
Olmasa fikr-i vāhime-i māsivā sivā
3. Emmāre-küşt oldu cihān müttakīleri
Mihmānına olur mı bu kim etķiyā kıya
4. Bīcāde-reng sübhamızı kapdı bir 'azīz
Ben bilmez idim oldığını keh-rübā-rübā
5. 'Arz it cemālūñ āyine-i çarķa ehl-i 'aşķ
Görsün felekde nic' olur ay meh-liķā liķā
6. Zāhid bisāt-ı şavma'ayı eylemiş ħarīr
Olmuş ahālī-i ŧuruķa būriyā riyā
7. Rāh-ı hünerde Hızra dūçār oldum 'Adliyā
Tevfīķ-i hādī oldu baña reh-nümā-nümā

8.

Velehū

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātünfe 'ilün

1. Dir imişsiñ lebimi yañsılar oldu ħelvā
Bī-nemekdir o lafız ađzıña cānā alma
2. 'Arz-ı nokşān ideli şöhre-i āfāķ oldu
Ben o meh-pāreyi midħatle çıkardum göge tā
3. Lūle-i āb-ı ħayāt-ı hüner olmaz kalemüm
Dīde-i çeşme-i ħurşīdi idersem icrā
4. Her seħer ħonça-i ħurşīd açılsa serde
Jāleye mişl-i şadef ağzım olur nīm-güşā
5. Köhne takvīmiñ olurmuş yiri ŧāķ-ı nisyān
Ĥātırım almaz ise destine dildār n'ola
6. Dür-i mazmūnını āġūş-ı ħayāline çeker
Ķanı 'Adlī şadef-i ħalbime beñzer deryā

9.

Velehū

Mef'ülü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

1. Ķurbān hezār cān-ile ħalk-ı cihān saña
Ĥayrān mişāl-i āyine kerrūbiyān saña

---

8. 258^a.
9. 258^a.

2. Cām-ı şehādet-i nigeḥūñ teşnesi Mesîḥ
Resm-i teġāfūl olalı behcet-resān saña
3. Ey şem‘-i ḥüsn-i encümen itme bikā-i ye’s
Pervānegān-ı ḥūr virür naḳd-i cān saña
4. Ebr-i ḥaṭṭuñla mihr-i ruḥuñ eyleme kesîf
Perr-i ḥümā-yı zülf yiter sāyebān saña
5. Mestāne-i ‘ālem olmaz idik ‘Adlîyā eger
Yüz virmeseydi şāhid-i ḥüsn-i beyān saña

10.

Velehū

Fe ‘ilātün mefā ‘ilünfe ‘ilün

1. Varṭa-i ṭül-i ḥayrete dalma
Baḥr-i ‘ummāna fülk-i dil şalma
2. ‘Ayb ise sākīden şarāb ummaḳ
Nev-be-nev būs-ı ğabġabı alma
3. Yaḳma gönüm firāḳıñ āteşine
Anuñ itdiklerine sen ḳalma
4. ‘Adem iḳlîmine göç eylerseñ
Muṭribā yoḳ yire boruñ çalma
5. ‘Adlî mermerşāhî destāri
Ḥ^vāceniñ başlı başına çalma

11.

Velehū

Mefā ‘ilün fe ‘ilātün mefā ‘ilün fe ‘ilün

1. Eger ki şüret-i ḥüsn olmasa naşîb saña
Secencel olmaz idi dīde-i raḳîb saña
2. Melek dimek yaraşurdı mişāl-i dīv-i la‘în
Muḳārin olmasa aġyār-ı dil-firîb saña
3. Cemāliñ āyinesin bî-nikāb gösterseñ
Sürüş-i beyt-i mükerrerrem olur ḳarîb saña
4. Ḳarîn-i şem‘-i cemāliñ olaydı ger Cibrîl
Olurdu sūḥte-i pervāne bî-şekîb saña

^{10.} 258^a-258^b.

^{11.} 258^b.

5. Cenāb-ı Nazmī-i üstādīñ ‘aynısıñ ‘Adlī
Sen ‘andelībe nazīr olduñ ‘andelīb saña

ḤARFÜ’L-BĀ’

12.

Mef’ülü fā ‘ilātü mefā ‘ilü fā ‘ilün

1. Olmaz mı münkesir dil-i cām-ı şarāb-ı nāb
Dāmān-ı vaşla virmese deste yed-i hicāb
2. Ālūde zehr-i firkat-i dildār-ile şarāb
Olsa ‘aceb mi āteş-i ğamla ciger kebāb
3. Ey māh-ı nev tehī koma tıldur piyāleñi
Noğşānıñı gözetmededir çeşm-i āfitāb
4. Ol küşte-i demādem-i sākī-i t̄ali‘iz
Āb-ı hayāt olur elimizde şarāb-ı nāb
5. Rūy-ı luṭf görünmesi sehl idi iy perī
Āyīne-i cemāle ḥaṭṭıñ olmasa niḳāb
6. Deryā gibi şıgışmaz idi şahn-ı ‘āleme
Vādī-i ḥod-nümāda eger ḳalmasa serāb
7. Şol ḥalka-zen ki bende-i bāb-ı kerīmdir
Bī-işṭibāh aña olur ‘Adlī fetḥ-i bāb

13.

Velehū

Mefā ‘ilün fe ‘ilātün mefā ‘ilün fe ‘ilün

1. Nişār-ı naḳd idicek zāhide şehāne-ı habīb
Meger ne çāpük imiş der-‘aḳab süpürdi raḳīb
2. Gül-i vişāli koḳutmaz lebinse emdürmez
Mizācımızca devā eylemez diriḡ ṭabīb
3. Felāṭun olsa devā-yı marīz-i cehl idemez
Cevāhir-i kütüb-i nazmım itmeyen terkīb
4. Ğazelle ‘arz-ı merām eylemek ne müşkil idi
O mīr-i meclis-i ‘irfān olmasaydı edīb
5. Taşarruf eyledi biker-i ma‘āniyi ‘Adlī
N’ola o merd-i sūḥan şı‘rin eylese tertīb

^{12.} 258^b-259^a.

^{13.} 259^a.

14.

Velehū

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

1. Cām-ı la'l-i dil-rubādan bāde nūş itdim bu şeb
Bendeñiz deryā kadar cūş u hurūş itdim bu şeb
2. Nāleden kesdim dil-i zārı varınca kūyma
'Andelīb-i gülşen-i rāzı hamūş itdüm bu şeb
3. Gevher-i hūsn-i vişāle naqd-i dil virsem n'ola
Ben yine dildārımı cevher-fürūş itdim bu şeb
4. Geşt iderken gülşeni sevdā-yı zūlf-i yāri
Sünbūli arāyiş-i destār-ı hūş itdim bu şeb
5. İtme istib'ād 'Adlī pāre pāre oldığım
Bir haber için serāpā cismi gūş itdim bu şeb

15.

Velehū

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

1. 'Āşık-ı mehcūr mümkün olmadı olmağ karīb
Yanına hançer gibi taķıldı dildāruñ raķīb
2. Ğonça-i nev-devletiñ gülzāra şıgmaz cilvesi
Lānesin kehvāre-i 'ıyd itdi tıfl-i 'andelīb
3. Meyde 'aks-i rüy-ı sākī zann iderdük bī-günāh
Mey-fürüşuñ kanına girmiş meger ol dil-firīb
4. Şem'-ile pervāne meclisde tutuşmuş dün gice
Göz göre ğarrālanup āteşlere yanmış ğarīb
5. 'Adliyi pür-şevķ iden keyf-i dü-bālādır yine
Sāğar-ı şahbāyile olmuş leb-i dilber naşīb

16.

Velehū

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

1. Gitme çıkamaz şokağ gel reh-i mey-hāneye şap
Zāhidā pīr-i muğāniñ ayağın öp şap şap

---

^{14.} 259^a.

^{15.} 259^a-259^b.

^{16.} 259^b.

2. Şüret erbābına bîhūde perestişleri ço
Saña ey şūfî-i ħar kimse dimez şürete tap
3. Şerħa-i sîneme baqsın dileyen mihr-i ruħuñ
İrtifā‘ için eger ister ise uşurlāb
4. Bize mi‘mār iseñ aġyār yıkılsın gitsün
Dil-i vîrānı meremmāt ise kaçduñ yap yap
5. Āfitābım saña şeb-nem gibi ‘Adlî kapılır
Hüneriñ var ise destār-ı ser-i zāhidi kap

ḤARFÜ’T-TĀ’

17.

Münācāt-ı Hudā *celle şānuhū ve ‘amme nevāluhū*

Mef‘ülü fā ‘ilātü mefā ‘ilü fā ‘ilün

1. Yā Rab be-ħaqq-ı bā‘ iş-i ħalk-ı mükevvenāt
Yā Rab be-feyz-i kudret-i rüyiden-i nebāt
2. Yā Rab be-ħaqq-ı cümle-i maħbūb-ı zāt-ı pāk
Yā Rab be-müstecāb-ı du‘ā-yı kelīm-i zāt
3. Yā Rab be-vaşl-ı tām-ı Züleyhā-yı kām-yāb
Yā Rab be-hüsn-i Yūsuf-ı merdāne-i şebāt
4. Yā Rab be-āferiden-i Mūsā-yı kām-bîn
Yā Rab be-nūr-ı pāk-i cemāl-i tecelliyāt
5. Yā Rab be-feyz-i nāmiye-i naħl-i Tūr-ı feyz
Yā Rab be-ħalk-ı cümle muħāt u mümkināt
6. Yā Rab be-nūr-ı matla‘-ı meh-cebhe-i Ĥalîl
Yā Rab be-ħulq-ı ħazret-i Sultān-ı Kā’ināt
7. Yā Rab be-rūħ-ı ma‘nî-i elfāz-ı *kün fe-kān*
‘Adlî-i mürde-dil bula dil-ħ^vāh ile ħayāt

18.

Mef‘ülü mefā ‘ilü mefā ‘ilü fe ‘ülün

1. Eyler zurefā zümre-i nā-dān-ile ülfet
Nev‘-i beşer eyler ise ħayvān-ile ülfet

---

17. 236^b.
18. 259^b.

2. Dilber yanımızda ağız açmaz n' için itmez
Ol gonca-dehen bülbül-i nālān-ile ülfet
3. İki yakayı bir yire getürmek olurdu
Dāmānımız itmese girībān-ile ülfet
4. Söyleşdüğimi ğamzeñ-ile gören ādem
Hüşyār-ı zamān itmede mestān-ile ülfet
5. Ağız ağıza virmez idi yār-ile 'Adlī
Olmasa eger çeşme-i hayvān-ile ülfet

ḤARFÜ'Ş-ŞĀ'

19.

Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

1. Fiğānıma benim ol gül-'izārdır bā'ış
Nevā-yı bülbüle faşl-ı bahārdır bā'ış
2. Ne kayd idi şīşe çekmek başıña şām u seher
Bu deñlü derd-i sere hepñumārdır bā'ış
3. Pey-ā-pey āh-ı derūna sebep degildir haṭ
Füzūn-ı dūda ol āteş-i 'izārdır bā'ış
4. Ne luṭf-ı pīr-i muğān ne şarāb-ı sāğar-ı Cem
Neşāta sākī-i kāfir-tebārdır bā'ış
5. Egerçi 'Adlī ānī rūzigārdan iñler
Şikest-i hāṭıra zülf-i nigārdır bā'ış

ḤARFÜ'L-CĪM

20.

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

1. Gel ey Leylā-yı Mecnūn pīşe-dādī-i cefādan geç
Görüp seyl-i sirişkim merḥamet kıl mācerādan geç
2. Belādır geç raķīb-i rū-siyehden geçme bendeñden
Saña kimse dimez bu derdmend ü mübtelādan geç
3. Egerçi eylediñ işbāt-ı da'vā-yı haķīkat gel
Netīce virmeye şāyed kerem kıl müdde'ādan geç

^{19.} 259^b-260^a.

^{20.} 260^a.

4. Saña ağıyār hār-ı ibtilā sen geçseñ ol geçmez
Hemān ey ğonca-leb ben ‘andelīb-i bī-nevādan geç
5. Olursuñ mā-ḥaşal āşüb-ı āh-ı ḥasret-i ‘Adlī
Sen iy bād-ı şabā söz diñle kūy-ı dil-rubādan geç

ḤARFÜ’L-ḤÂ’

21.

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

1. Dir gören yārāna nūr-ı dīde-i Cemdir kadeḥ
Bildigüm budur benüm ḥurşīd-i ‘ālemdir kadeḥ
2. Rāz-dān-ı cümle-i rindāndır lābūd açar
Hem daḥi ammā açılmaz ğayra ebkemdir kadeḥ
3. Seyl-i naqd-i zevḳdir güyā mey-i nāb uḥabāb
Māmelek iḥşānına mu‘tād Ḥātemdür kadeḥ
4. Deste aldıkça göñül gül gibi açılsaḳ añā
Ĝam degil bu gülşen-i ‘ālemde maḥremdir kadeḥ
5. Zaḥm-ı ḥün-ālūd-ı derd-i dil nice açılmasun
‘Adlī-veş ‘ālemde anıñ ile hem-demdür kadeḥ

ḤARFÜ’L-ḤÂ’

22.

Mef‘ülü mefā ‘ilün fe ‘ülün

1. Öldürdi bizi nigāh-ı güstāḥ
‘Afv olmaz imiş günāh-ı güstāḥ
2. Lāyık göremem raḳībi redd it
Kūyuñ ola cilvegāh-ı güstāḥ
3. Ḥaṭṭ-ı şanemiñ o māhiñ itdi pür-jeng
Mir‘āt-ı cemālin āh-ı güstāḥ
4. At oynadacaḳ zemīn-i adāb
Olmaz bize şāh-rāh-ı güstāḥ
5. Yūsufi ‘azīz kıldı ‘Adlī
Endāḥtegi-i çāh-ı güstāḥ

---

^{21.} 260^a.

^{22.} 260^a-260^b.

ḤARFÜ'D-DĀL

23.

Mef'ülü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

1. İtse dıraht-ı 'ūd-ı emel 'arşa dek şu'ūd
Mānend-i tîşe kendüye yanmağ diler ḥasūd
2. Her rüz u şeb ḥayālüneḥasret olan ider
Miḥrāb-ı ebruvāniñi görmüş gibisücüd
3. İqbāl-i bî-ḳarār-ile idbārı mümtezic
Virme bülend-rütbe-i vaşla göñül vücüd
4. Zencir-i mevci kırmasa ehl-i cünün-ı bāğ
Bağlardı pāy-ı servi çemenler kenār-ı rüd
5. Olmaz ḥaşımla hîç muḳāvemet itmesün cedel
Deşt-i dü-kevne çekse de 'Adlī eger cünüd

24.

Velehū

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātünfe 'ilün

1. Her kese olmada zu'mınca birer bāb-ı sened
Sened-i bābına Fettāh ide ben zāra meded
2. Cevriñ olsa ebedī nağd-i sirişküm bî'ad
Ḥad ḳabül eylemese 'āṭıfet iḥsān 'aded
3. Būse bāzārı geçermiş bıyık altından ḥayf
Ḥaṭ gelüp didi giceñ ḥayr ola ey dād u sited
4. Çāk çāk olmaz idi kisve-i hindū-peçe-veş
Güli billāhi der-āğüş idebilseydi nemed
5. Zevḳlenseydi mezāyāmız ile 'Adlī eger
Ağzına sükker adın almaz idi tūṭi ebed

ḤARFÜ'Z-ZĀL

25.

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

1. İder ifhām-ı maḳşad yāre bî-nuṭḳ u zebān kāğız
Lisān-ı ḥālî bilmez olmasa ḳuṭb-ı zamān kāğız

^{23.} 260^b.

^{24.} 260^a-260^b.

^{25.} 260^b-261^a.

2. Neden añlardı ol āşüfte-kākül itmeseydi ger
Periřān oldıgın sünbül-şıfat albim beyān kāgız
3. O hırsız dñn gice girmiş derñn-ı nāmeme efsñs
Yine rāz-ı nihānım itmiş agyāra ‘ayān kāgez
4. Niyāz u nāz añlanmaz alurmış mā-ařal mñbhem
Eger mābeynimizde olmasaydı tercemān kāgız
5. Derñnum naqşını āyīne-veş naqş-ı derñn itdi
Olupşan‘atla ‘Adlī maşrem-i kilki-i zebān kāgız

ARFÜ‘R-RĀ’

26.

Mef‘ülü fā ‘ilātü mefā ‘ilü fā ‘ilün

1. Naql-i murādımız ne ‘aceb ser-firāz olur
Kim mīve-ın-i dāmeni dest-i dırāz olur
2. Ol naql-i nāz āmeti arturmasın meded
avfım odur ıyāmet-i ehl-i niyāz olur
3. Bir kez girerse abzayaavs-i nevāz-ı kām
řanmañ ki eřm-i zařm-ı fiten nīm-bāz olur
4. ıkılmaz dehān-ı maşbereden arf-i sırrımız
Ammā zebān-ı āme mühim-sāz-ı rāz olur
5. Mızrāb-ı kilki al ele def gibi ur ula
anbñruñ ‘Adlī nağmesi ātır-nevāz olur

27.

Velehñ

Fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilātünfe ‘ilün

1. alıřur sa‘y-i ‘aźım üzre iderken reftār
Dāmen-āvız-i miyān olmaға mest-i evgār
2. Gitmesñn ātırımızdan diyü ser-rişte hemān
Rişte-i va‘de-i incāzını parmaға dolar
3. Ele al ātırımı muşrib ararsañ nağamāt
Üstñh‘ānım ile bir perdededür müsīār

---

^{26.} 261^a.
^{27.} 261^a.

4. Āşināsını çeker ka‘rına çün āb-ı zülāl
Bî-‘aķıl dostdur el-kışşa bu baħt-ı bed-kār
5. Urmasın itdigi luṭfi başıma ‘Adlīo māh
Bir ħilāl iken olur mīḥ-i Ḥabīb-i Neccār

28.

Velehū

Mefā ‘ilün mefā ‘ilün fe ‘ülün

1. Ḥabāb-āsā göñül pā-der-hevādur
Anuñçün cām-ı la‘liñden cüdādur
2. Göñül bir dem mi var kan ağlamaz hīç
Gözüm ğamzeñ gibi zaḥm-āşinādır
3. Nişān olsun müjeñ tīrine sīnem
Dilin tutmaz fiġān eyler derādur
4. İderse bār-ı ħübāna taḥammül
Raķīb-iḥar-ṭabi‘at çār-pādır
5. Seniñ insana ‘aşkıñ iy perī-rū
Każā gibi görünmez bir belādır
6. Aña āyīne-i ḳalbim alınmaz
Şikest-i seng-i cevr-i dil-rubādur
7. Şeb ü rüz ‘Adlī seyl iden bu eşkim
Sitāremle o kāfir-mācerādır

29.

Velehū

Mef‘ülü fā ‘ilātü mefā ‘ilü fā ‘ilün

1. Şanma ḥadeng-i ğamzeleriñ nā-becā geçer
Ey ḳaşı yā müjeñ oķı işler baña geçer
2. Olmaz fütāde ka‘r-ı caḥīm-i nedāmete
Cisr-i şerāb-ı şūrdan ehl-i riyā geçer
3. ‘Uşşāķ-ile ḳarāra gel in evc-i şūrīden
Muṭrib bu perdeden dil-i murġ-ı hevā geçer
4. Degmez bir pūla görüñüz māhī-i dili
Baħr-i ma‘ārifinde Ḥaķķıñ āşinā geçer

---

^{28.} 261^{b.}
^{29.} 261^{b.}

5. Sürseñ maḥalli ile n'ola bir piyādecik
Ağyār o şāh-ı ḥüsne bizi dā'imā geçer
6. 'Adlī zemīn-i şı'rımı Hızr eyledi mesīr
Bu sebzēārda gül-i bāğ-ı hüdā geçer

30.

Velehū

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Kāmet-i dil-dār serv-i gülşen-i āmāldır
Pāyına gönlüm aķar şular gibi meyyāldır
2. Zīr-i pāye baķ süvār oldıķça esb-i 'işveye
Mūrlar gibi Süleymānum göñül pā-māldır
3. Ey perī-rūyum bu def'a nāme-i da'vet ile
Ḥāk-i pāye niyyetim murğ-i dili işāldır
4. Āsitān-ı pīre ḥüsn-i ḥāl-ile olur duḥūl
Sākī ayaķda koyan mestāneyi bedḥāldır
5. Olmazız ağyār taķrīrinden aślā zevķ-yāb
Yanımızda 'Adlī gūyā bī-ṭalāķat lāldır

31.

Velehū

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. Kārīn-i zühre-i ḥ'ānende-i eş'arım olsunlar
Semā'ī ister ise devr uşūlünde sūḥanverler
2. Degil kavs-ı kuzah almış kemānın destine Zühre
Benim şı'r-i güzīnim şem'-i mihr ü māh ile yekser
3. Degil gül-mīḥ-i encümle müzeyyen künbed-i gerdūn
Şerār-ı nār-ı āhım naķş-ı kār-ı nükte-dān eyler
4. Miyān-ı 'arşa-i rindāna gelsün var ise hem-pā
Hüner perverde-i esb-i nihād-ı pākime beñzer
5. Sūḥan-dān-ı selef nāzūķhayāli naķd-i cān virdi
Bulınca gāvṭa-ḥ'ār-ı dehre 'Adlī gibi bir gevher

^{30.} 261^b-262^a.

^{31.} 262^a.

32.

Velehū

Mef'ūlü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

1. Dil ol mehiñ firāk-ıla vaşlın ümmīd ider
Beñzer o rüze-dāra ki ümmīd-i 'ıyd ider
2. Çıkmaz hayāl-i mūy-ı miyāniñ derūndan
Göñlüm cünün-ı 'aşq-ile fikr-i ba'īd ider
3. Meşşāta-i 'arūs-ı meh ü mihr olup felek
Birin siyāh çerde vü birin sefid ider
4. İshāk murgı gibi gam-ı firqatiñde dil
Şeb tā-be-rüz nāle-i medd-i medīd ider
5. Korkum odur ki 'Adlī-i merd-i muħabbeti
Hünī gözüñle deşne-i hicriñ şehīd ider

33.

Velehū

Mef'ūlü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

1. Ser-çeşme-i femüñ leb-i āb-ı zülāldir
Kaddiñse serv-i gülşen-i hüsñ ü cemāldir
2. Āfāk-ı hüsñ-i yārdaebrü şanur gören
Hurşīd-i tāb-dāra muķābil hilāldir
3. Destinde ol şehenseh-i hüsñüñ ğazel degil
Dün şundi derdmend göñül 'arz-ı hāldir
4. Lüknet-pezīr-i hüsñ-i feşāhat olur mı hīç
Tütī-i ṭab'-ı nādire şīrīn-maķāldir
5. Ma'nāda Muħteşem didi billāhi 'Adlīyā
Mazmūnıñ cemī'isi sihr-i helāldir

34.

Velehū

Mef'ūlü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

1. El görse ol perī-şıfatı mübtelā olur
Ammā dil-i hazine görünmez belā olur

---

^{32.} 262^a.

^{33.} 262^a-262^b.

^{34.} 262^b.

2. Her ser-tırāş-ı tāzeniñ āyīne-i derūn
Dest-i muḥabbeti ile şūret-nümā olur
3. Eyler raḳīb-i dīv de bir gūşeden zuhūr
Ders-i niyāz-ı yāra kaçan ibtidā olur
4. Sākī-i behcet aldı ele sāgar-ı dili
Korḳum odur şikeste-i seng-i cefā olur
5. Naḳd-i diliñ olur ise der-dest-i ḥüsn-i yār
'Adlī metā'-ı vuşlata bey' ü şirā olur

35.

Velehū

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Şol 'āşıkıñ ki serde gül-i tāze dāğı var
Gülşen-serā-yı şevḳa söyünmez çerāğı var
2. El virmez ise buseye sākī 'aceb degül
Beñzer elinde pīr-i mugāniñ ayağı var
3. Ben girye eyledikçe o bīdār olup gider
Bārendegīde ḥ'āb-ı şafādan ferāğı var
4. Ref' eyle dūd-ı ḥaṭṭıñ ey āteşin 'izār
Sultān-ı devr-i 'ālem-i'aşıkıñ yasağı var
5. Dil 'andelīb-i gülşen-i ḥüsnüñ olup dimiş
'Adlīye el-ḥased ki 'aceb bāğ u rāğı var

36.

Velehū

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Mesti-i şarābı görmeyen ādem neden bilür
Ḥāl-i Cemi semā'-ile 'ālem neden bilür
2. Nā-dān ṭalākat ehline ḥaşm olsa ğam degil
Bu rızḳ-ı bī-mezāk'dır ebkem neden bilür
3. Şo[r]şam lebinden ol şanemiñ ḥālet-i meyi
Ammā bu sırr-ı mübhemi bilsem neden bilür
4. Ḥallāl-i müşkil olsa da ağıyārdan ne ğam
Rāz-ı derūn-ı 'uḳde-i mübhem neden bilür

³⁵ 262^b.

³⁶ 263^a.

5. Faqr-āteşīn kabā-yı gedā gerçi ‘Adliyā
Ol iztūrābı tıynet-i Hātem neden bilür

37.

Velehū

Mef‘ülü fā ‘ilātü mefā ‘ilü fā ‘ilün

1. Tahır-ı tamām ‘ābide şevb-i şevābdır
Kurb-ı ilāh ‘ārifē şavb-ı şavābdur
2. ‘Aks oldı muşhaf-ı hüsün-i āyineye dil
Bī-hāme şun‘-ı bāhire ketb-i kitābdur
3. Cām-ı lebiñden eyleme her şordığım dirīğ
Mestiñ hemişe bīşesi şurb-i şarābdır
4. Hafr-ı kubūra olsa fütāde n’ola raķīb
Lağziş ki sengsārda dāb-ı de‘b-i devābdur
5. Sen feyz-yāb-ı şarf-ı hüner iseñ ‘Adliyā
Dil kām-yāb-ı ma‘nī-i Lübb-i Lübābdur

38.

Velehū

Mef‘ülü mefā ‘ilü mefā ‘ilü fe ‘ülün

1. Kūyuñda gönül her gice mihmān olayın dir
Bu ‘āleme te’bīd ile sultān olayın dir
2. Açıldı görüp bāğda dil zülf-i nigārı
Sünbül gibi var ise perişān olayın dir
3. Gehvārede eylerse n’ola nāle vü cilve
Etfāl-i zamān āfet-i devrān olayın dir
4. Esbāb-ı ta‘alluķ bilürüz kāmēt ü zülfüñ
Bī-çāre gönül ‘āşık-ı bī-cān olayın dir
5. Pervāne-i dil yandı yine āteş-i ‘aşka
Şeb tā-be-seher şem‘-i fūrüzān olayın dir
6. Kibrīt-i ğam-ı ‘aşk tutuşdurdı derūnum
Bir bezme gönül şem‘-i şebistān olayın dir
7. ‘Adlī gözedürmiş o mehiñ hasta-i çeşmin
Görşan‘atı hikmetle de Loķmān olayın dir

^{37.} 263^a.

^{38.} 263^a-263^b.

39.

Velehū

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

1. Göñül hiç kendiden ğayrıya rām olmaz ḥabīb ister
Mizāc-ı ḥastaya lā-būd muvāfiq bir ṭabīb ister
2. Egerçi tıfl-ı dil ḥāyīde kısmet zann ider ammā
Yine gencīne-i ğayb-ı nezāfetden naşīb ister
3. O zülf-i dil-nüvāzıñ şānesi hep dest-i bīgāne
Buña kūh-ı girān-temkīn-veş şabr u şekīb ister
4. Bizüm mestānemiz 'ālem-perest olmaqqabāḥatdir
İki 'ālemde fehm-i hücnete ādem necīb ister
5. Ne gül bī-ḥār olur ne yār bī-āğyār olur 'Adlī
Göñül ne gül ne ḥār u ne ḥabīb ü ne raqīb ister

40.

Velehū

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

1. Sirişkim ḥavf-ı Ḥaḫdan ağladıkça cūy-ı 'irfāndır
Gözüm nılüfer-i eşk eyleyen hep sūy-ı 'irfāndır
2. Zamāneşaydgāhında aña hiç rāst gelmiş yok
Meger ki dīde-i şāhib-nazar āhū-yı 'irfāndır
3. O nev-ḥaṭ gülşeninüñ ṭurra-i çin-i ḥaṭāsın gör
Benefşezārda var ise bu şeb būy-ı 'irfāndır
4. Degildir naqş-ı esrār-ı sivādan bu taḥayyürler
Bizi ḥayrān iden āyīne-i zānū-yı 'irfāndur
5. N'ider bīhūde tedbīri ma'ārif-düşmen-i-a'dā
Baña zehr-i meşakḫat 'Adlīyā dārū-yı 'irfāndur

41.

Velehū

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

1. Hemān bir rinde şunma sākiyā cām-ı mülūñ gezdır
Eliñde bağbān-ı devr-i Cem-āsā gülūñ gezdür

---

^{39.} 263^b.
^{40.} 263^b.
^{41.} 263^b-264^a.

2. Virüp dest-i şabāya zülfüñi tağıtma sultānım
Periṣān olmasun diller seriñde sünbülün gezdür
3. Hemīşe zīr-i destārında pinhān eylemek olmaz
Birāgūşuñda geh gāhī yüzüñde kākülün gezdür
4. Şeb-i zülfüñde dil ger söylemezse mest-i vuşlatdır
Gehī āvīze-i engüşt-iñüsñ it bülbülün gezdür
5. Hemān bir dilberün meydān-ı küyında karar itme
Gel ey ‘Adlī-i her dem tāzeṭab‘ düldülün gezdür

42.

Velehū

Müfte ‘ilün mefā ‘ilün müfte ‘ilün mefā ‘ilün

1. Şubḥ olıcağ teveccühüm bāb-ı felek-cenābadur
Şimdi benim ‘azīmetüm maṭla‘-i āfitābadur
2. Şeb-rev-i rāh-ı vuşlatız aḥter-i minnet itmeziz
Tā-be-seher niyāzımız himmet-i māhtābadur
3. Halka-i kāküli ile ruḥları ‘ayna kendedür
Dīde-i ḥīre-yābımız küşişi medd-i bābadur
4. Kendüden ‘ālī oldığın istemez āhımın ḥabāb
Ġayzı peleng-i ṭab‘ımıñ mertebe-i şehābadır
5. Zann-ı defīne eylemiş tīşe be-dest ‘Adlīyā
Mağribī-i zamāneniñ kaşdı dil-iḥarābadur

43.

Velehū

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

1. Şāhlık olmaz cihān mülkinde istiğnā kadar
Ehl-i istiğnā şeref-efzün olur ‘anḳā kadar
2. Şāh-ı ‘aşr eyler bir ednā-himmet-i mestāneyi
Baḥş-ı ‘ālem eyler olmaz ḥālet-i şahbā kadar
3. Şuğl u fikr-i ‘ārifi ḥālīşanur nā-dān olan
Bir ‘ibādet var mıdır endīşe-i dānā kadar
4. Gösterirdi şāhid-i maḳşūdumu ru’yā gibi
Olsa zāhid şāf-dil āyīneye ma‘nā kadar

^{42.} 264^a.

^{43.} 264^a.

5. Hānçeriñ eñ evvel eyler sīnesinde imtiḥān
Düşmen-iḥod görmedim ol mest-i bī-pervā kadar
6. Göster ey devrān mir'āt-ı derūnuñda eger
Var ise 'ibret-nümā 'Adlī-i bī-hemtā kadar

44.

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

1. Redd eylemeñiz sā'ili me'mül degildir
Bu kār bize bā'ış-i maḥşül degildir
2. Mev'ūd-ı 'ināyet iken üftāde-i himmet
Tevķīf-i kerem tahtına maḥmül degildir
3. Maḥşüdü faķīrūñ kütüb-i luḥf-ı vefādan
Mā-dün-ı ta'addī gibi mechül degildir
4. 'İllet belī ma'lūli de isķāḥ ider ammā
Her mādde-i ta'miye ma'lül degildir
5. Ğafletle du'ā eylemişiz ḥīn-i ricāda
Bu gūne du'ā var ise maḥbül degildir
6. Şıfru'l-yed olanlarla berāber olur oldu
Bī-çāre kuluñ gerçi ki ma'zül degildir
7. Menzil oķı gibi ire herkes ser-i kāma
'Adlī yarı yolda kıala ma'ķül degildir

ḤARFÜ'Z-ZĀ'

45.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Varmazuz bīhüde gülşende kenār-ı cūya biz
'Ömri zāhid eyleriz tanzīr cārī şuya biz
2. 'Aşķdan dil-berden oldu gönlimiz ḥālī meger
Dönmüşüz zenbūr u şehdi kıalmayan kendūya biz
3. Eylemez efgān diller dir lisān-ı ḥāl-ile
Pāy-māl olduķ ne itdik zūlf-i 'anber-būya biz
4. Rumḥ ucıyla söyleşür destānedür kār-ı ğazab
N'eyledik n'itdük 'aceb ol ğamze-i bed-ḥūya biz

^{44.} 264^{ak}. Başıta "Bu ğazel kıaşıde içinde olmağla şoñradan bu maḥalle kıayd olundu" kıaydı var.

^{45.} 264^b.

5. Bıkr-i maẓmūnı ƙomazdıƙ ƙaclesine ƙimsenüñ
Başlasaƙ ‘Adlī eger ‘ālemde cüst u cūya biz

46.

Mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün

1. Göñül mānend-i şāne kākül-i dil-cūdan el çekmez
Bu bāğın bāğbānı çīden-i şeb-būdan el çekmez
2. O şacı leylinüñ meşşāta-i sevdāsıdır göñlüm
Anıñcün rüz u şeb pīrāye-i gīsudan el çekmez
3. Göñül bir dem mi var ƙān ağlamaz peykān-ı zaħmından
O kāfir-mācerā hıç mişƙab-ı lū‘ludan el çekmez
4. Nedir bu pençeleşmek şānemizde küşt-gīrāne
Ƙırılrsa pençesi ol zūlf-i ‘anber-būdan el çekmez
5. Çıkar müşgīn ƙayāl-i naƙşı mir’āt-ı derūnumdan
Yine ‘Adlī-i Mānī hāme-i cāvidden el çekmez

47.

Mef‘ülü mefā ‘ilü mefā ‘ilü fe ‘ülün

1. Dünyā gibi cennetde de fikr-i ‘adem olmaz
‘Uşşāƙa belī kūy-ı dil-ārāda ğam olmaz
2. Ƙavli gibi kendi daħi maħlūṭ bir ādem
Nāşih dir ise kūy-ı nigāra irem olmaz
3. Bir hāşiyet-i nādire var kendüye maħşūş
Hem şevƙ-i şafā-güster olur dilde hem olmaz
4. Ser-māye-i ğam kīse-i āherde kem ise
Cīb-i dil-i ‘uşşāƙ-ı belā-keşde kem olmaz
5. Envā‘-ı telāzumla mu‘anvende olursa
‘Adlī gibi her ehl-i sūħan Muhteşem olmaz

48.

Fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilātünfe ‘ilün

1. Tīriñ ey ƙaşı kemān sīneye aşlā ilmez
Dīde-i zaħmımı peykān-ı ƙadengüñ silmez

---

46. 264^b.

47. 264^b-265^a.

48. 265^a.

2. Açma dāmānuñi bīhūde gel ey dest-i ümīd
Bāğda her kişiyē naḥl-i şemer silkilmez
3. Nice bulsun ser-i kūyınla o fettānı raḳīb
Ol ḳadar keşreti vardır ki it issin bilmez
4. İtsem irḥā-yı ‘inān irkilür esb-i baḥtum
Berzaḥa varsa ḥar-ı baḥt-ı raḳīb irkilmez
5. Çarḥ bāzīçesine ḳarışan ‘Adlī yeñilür
Baḥşe meyl itme tüvāngerle ‘āşık sergelmez

49.

Mef‘ülü fā ‘ilātü mefā ‘ilü fā ‘ilün

1. Ebrūsı içün işidüp āh u fiğānımız
Ol māh-pāre didi çekilmez kemānımız
2. Ümmīd-i dürr-i ḳaṭre-i nīsān-ı feyz ile
Ḳaldı açık şadef gibi cānā dehānımız
3. Olduḳ esīr-i rütbe-i faḳr-ı felek velīk
‘İsālık ‘arz ider yine eñ kāmranımız
4. ‘Anḳā-yı ma‘rifetle olursak hüner midir
Olmayıcak bu devr-i felekde nişānımız
5. Şöyle geçer ki bād aña nisbet girān-reviş
Görmez kimesne gülşen-i cāvidānımız
6. Mihr-i süküt añlar-ıdık mühresin dirīğ
Açıldı yāre ḡonça-i dāğ-ı nihānımız
7. Deşt-i hicāz-ı devletiñ efsūs ‘Adlīyā
Bir çalıına şıgınamaz ḳuşça cānımız

50.

Fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilātünfe ‘ilün

1. Kākülinden o mehüñ rüyı nümāyān olmaz
Şeb-i deycürda meh şem‘-i fūrüzān olmaz
2. Varıcak kūyınā dil nālesini ḥabs eyler
Bülbül-i gülşen-i rāziñdır o nālān olmaz
3. Göñlümüz ḳalb-i ḥaṭ-āverde yir itmezse n’ola
Pādişeh ḥāne-i vīrānede mihmān olmaz

^{49.} 265^a.

^{50.} 265^a-265^b.

4. Meclisiñde n'ola sekteyle ğazel-ḥ^vān olsa
Mest-i 'aşkuñ güzelüm nağmesi yeksān olmaz
5. Tāb-ı ruḥsārı belürmezse n'ola ḥaṭṭından
Şem'-i ḥurşīd gice 'Adlī fūrūzān olmaz

51.

Mef'ūlü mefā'ilün fe'ūlün

1. Va'd-i kerem-i mihān dükenmez
Dünyā dükenür yalan dükenmez
2. Ayağını kesiñ bāde-ḥ^vārīñ
Sākiyā mey-i ergavān dükenmez
3. Elmās ile la'li rāyegān it
Ser-māye-i baḥr u kān dükenmez
4. Olsa dükenür künūz-ı Kārūn
Bāzīçe-i dilberān dükenmez
5. Mādām ki vaşla irmeyem ben
Hicrān gibi dāstān dükenmez
6. Kim dir ki dükendi genc-i ğaybī
Maẓmūn-ı sülhanverān dükenmez
7. Bārī ele girse şabr-ı Eyyūb
Derd-i dil-i nātüvān dükenmez
8. Yağ dāđları zirih-ķabā ol
Tīr-i ğam-ı cān-sitān dükenmez
9. Düşmez yire gerçi tīr-i āḥum
'Adlī yine ḥaşm-ı cān dükenmez

52.

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Sırr-ı cenāb-ı yār göñül maḥrem istemez
Ey āşinā ki maḥrem-i nā-maḥrem istemez
2. Meczūb āşinā-yı sürür-ı ḥafiyyedür
Bīgāne māsivādur aniñçün ğam istemez

---

^{51.} 265^b.

^{52.} 265^b-266^a.

3. Dil derdmend-i ‘aşk-güzîniñ seniñ tamām
Zahm-ı ğamıñ ‘ilâc bilür merhem istemez
4. Muhtâc-ı zür añlamañ ‘aşkuñ kemânını
Ol çille-i kepâde hüner-i Rüstem istemez
5. Olmazsa ‘Adlî n’ola nemek-rîz her zahm
Gülzâr-ı ‘aşk ğonçaları şeb-nem istemez

53.

Mefâ ‘ilün fe ‘ilâtün mefâ ‘ilün fe ‘ilâtün

1. Neşât u neşvesi bezm-i meyüñ humârına degmez
Şafâ-yı bâğ-ı tarab zahm-ı nevk-i hârına degmez
2. Nevâziş-i keremüñle gel iy perî ele alma
Şafâsı âyine-i hâtırıñ gubârına degmez
3. Bu rûzgâr-ı perîşanuñ ey hezâr-ı tarâvet
Gül-i şüküftesi gül-ğonca-i bahârına degmez
4. Bülend-i devlet ü iqbâl-i devr-i evvel dehrüñ
Mih-i kibâr-ı zamâne kih-i şîğârına degmez
5. Metâ‘-ı vaşl-ı bütân-ı zamâna virme dil ‘Adlî
Zarîf-i devriñ o nağd-i dil-i nizârına degmez

54.

Fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtünfe ‘ilün

1. Şâh-bâz-ı nıgehüñ olmasa bâlâ-pervâz
Göz göre girmez idi niçesine merdüm-i nâz
2. Şulu şeftâlülerin aldum o nağl-i nâziñ
Hele gönümce zühür eyledi eşmâr-ı niyâz
3. Bir şüküfe şoğanın ‘arz idüp ol mâha hemân
Bâğbân didi şehâ dilde niyâz elde piyâz
4. Girmesün merdüm-i dâñâ gözine nâ-dânuñ
Olmasun murğ-i şikâr-ınıgeh-i dîde-i bâz
5. Yâre ağıyâr urulmuşdı didüm çok mı yarañ
Didi ben bî-günehe sen şorarısañ yaramaz
6. Mîl-veş çeşmine gir ‘Adlî raķibüñ olsun
Eşerüñ zümre-i ‘uşşâķ içinde mümtâz

---

^{53.} 266^a.
^{54.} 266^a.

55.

Mef'ülü fâ 'ilätü mefâ 'ilü fâ 'ilün

1. Rüşen cemāl-i yār-ile çeşm-i çerāgımız
Pür-dāmen oldı gönca-i hüsn-ile bāgımız
2. İtdikde hānde mihr-i nemek-dānını şikest
Deryüze kāsasını yitişdürdi dāgımız
3. Reftāra geldigi gibi sākī-i serv-quad
Oldı şikeste meclis-i meyde ayağımız
4. Tārīk-i şebde meclisi teşrīf idüp o meh
Hayretde kaldı şa'sa'a-i şeb-çerāgımız
5. Şevk-i ruhıyla şeb-rev oluñ mäh-pārenüñ
'Adlī firüz-ı mihr olıcağ güm-sürāgımız

ḤARFÜ'S-SİN

56.

Mef'ülü fâ 'ilätü mefâ 'ilü fâ 'ilün

1. Meclisde ney benimle n'ola olsa hem-nefes
Bulmuşdur ikimize de üstād dest-res
2. Dām-ı belā-yı zülfdde murğ-i dili görüñ
Şan tār-ı 'ankebūta giriftārdır meges
3. Şemşīr-i ğamzeñ al ele zīra geçilmiyor
Kūyuñda nāleden dil-i pā-der-hevāyı kes
4. Haṭ şanma rüy-ı yārda pā-māl olur çemen
Eṭrāf-ı bāğa olmasa dīvār-ı hār u has
5. Seyr eyle 'Adlī sīne-i pür-üstüh^vānımız
Murğ-i revāna eylemiş üstād tel kafes

ḤARFÜ'Ş-ŞİN

57.

Müfte 'ilün mefâ 'ilün müfte 'ilün mefâ 'ilün

1. Hüsn-ile evvel ol perī pençe-i āfitāb imiş
Āyine-i cemāline şimdi haṭı niķāb imiş

---

^{55.} 266^a-266^b.
^{56.} 266^b.
^{57.} 266^b.

2. Evvel o nahl-i ‘işvenüñ büse-i sīb-i ğabġabı
Cür‘a-keş-i muġabbete nuġl-i şarāb-ı nāb imiş
3. Āteş-i ‘aşķ-ı yār-ile devriñ elinde bir zamān
Bezm-i şarāb-ı vuşlata laġt-ı ciger kebāb imiş
4. Añma geçen dem-i ġamı al ele sāġar-ı Cemi
Naķş-ı ġumūm-ı sābıķa cümle ġayāl-i ġ^vāb imiş
5. Fülk-i dil oldu ‘Adlîyā zār u zebūn-ı keşmekeş
Baġr-i ġam-ı fenā meġer ‘ālem-i ıztırāb imiş

58.

Velehū

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1. Gönüm yine çāh-ı zekān-ı dilbere düşmiş
Gör t̡ali‘i kim dest-i ġoşum micmere düşmiş
2. Ol mūy-miyānda göricek şerġa-i deşne
Ĥübān-ı Stanbul hemān ġançere düşmiş
3. ‘Anķā gibi pervāz-ı bülend eyler iken dil
‘Aşķuñla semender gibi āteşlere düşmiş
4. Mestāne meġes-tıynet ayaġıñna döküldi
Sāķī lebüñüñ ‘aksi meġer sāġara düşmiş
5. Gevher mi düşürdüm didi ‘Adlī reh-i yāre
Bī-çāre göñül ķadri bilinmez yire düşmiş

ĤARFÜ’Ş-ŞĀD

59.

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1. Şemşīr-i kazā ġamze-i ġūn-ġ^vārıñna maġşūş
Teshīr-i cihān t̡urra-i t̡arrārıñna maġşūş
2. Şīr-i dili itmezdi zebūn āhū-yı çeşmüñ
Olmasa eger dīde-i mekkārıñna maġşūş
3. Ağyār-ı bed-endīşede ġāhīce ‘itāb it
Ĥılma sitemi bende-i ġam-ġ^vārıñna maġşūş

---

^{58.} 267^a.
^{59.} 267^a.

4. Serv eylesün bîhude reftâruña taqlîd
Olmuş bu revîş cilve-i reftârîña maḥşûş
5. Bihzâd idemez ‘Adlî füsün-kârî-i taşvîr
Pîrâye bugün kil-k-i siḥir-kârîña maḥşûş

ḤARFÜ’D-ḌĀD

60.

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

1. Meynedür ol dîde-i ḥün-ḥ^vâra gelmekden ğaraż
‘Ālemi kıрмаḳ mı çeşm-i yâra gelmekden ğaraż
2. Ben raḳîbe uğradum ardumca gelmiş ol daḥi
Neydi âyâ ḥ^vâne-i aġyâra gelmekden ğaraż
3. Hîç kenâr-ı cûdan ayrılmazdı bir ḥaṭve nedür
Şor lebinden ol seriv gülzâra gelmekden ğaraż
4. Va‘d-i teşrîf itmemişken ‘âşîka vardur yine
Meclise dün gice ol meh-pâre gelmekden ğaraż
5. Sâġar-ı ‘ahdi şikest itdürmedür sâḳîye ḳaşd
Vardur ‘Adlî ḥâne-i ḥammâra gelmekden ğaraż

ḤARFÜ’Ṭ-ṬĀ’

61.

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

1. Virdi ḥayrânlık ġubârın seyr idüp ben zâra ḥaṭ
Kilk-i ḥikmetle yazılmış şafḥa-i ruḥsâra ḥaṭ
2. Var mıdur mişlüm dir iken bir perî itdi zuhûr
Yûsuf-ı ḥüsnüñ ḳıḳardı ipligin bâzâra ḥaṭ
3. Mülteḥî gördüm o fettâni ḳıḳup girmiş meger
Perde-i inkârdan bu şüret-i iḳrâra ḥaṭ
4. Ceste ceste ser-te-ser birden zuhûr itmezdi ger
Olmasa gülzâr-ı ḥüsn-i yârda fevvâre ḥaṭ
5. İtmek-içün ḥüsn-i ḥaṭ ḥadden tecāvüz ‘Adliyâ
Ḥikmet-i Ḥaḳḳ-ile girmiş şüret-i pergâra ḥaṭ

---

^{60.} 267^a-267^b.

^{61.} 267^b.

ḤARFÜ'Z-ZĀ'

62.

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

1. İder firqat güninde dil hayāl-i dil-rubādan ḥaz
Kişi eyler zalām-ı şebde lā-būd rūşenādan ḥaz
2. N'ola olsa devā-cūy-ı 'ināyet derd-mend 'āşık
Ṭabīb-i müşfik itmez mi niyāz-ı mübtelādan ḥaz
3. Ni'çün ser-rişte-i feryādını yek-sitte(?) eylersiñ
Bütān eyler mi şandıñ nāle-i pā-der-hevādan ḥaz
4. Şağın mağrūr olma kırbet-i dil-dāra ey dil sen
Kibār-ı zī-'iżam itmez gedā-yı akrabādan ḥaz
5. Alurdum ḥāne-i yāri elinden 'Adlī ağyāruñ
Gedā ile 'ulüvv-i ṭab'um itse iddi'ādan ḥaz

ḤARFÜ'L-'AYN

63.

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

1. Olmasa nār-ı muḥabbetle fūrūzān şemi'
İtmez idi dil-i pervāneyi sūzān şemi'
2. Dün gice tā-be-seher ḥaylī yanup yağıldı
Oldı miqrāş-ı fenādan yine giryān şemi'
3. Tāc-ı zerrīnim alur sārık-ı miqrāş diyü
Kaldı fānūs-ı bezimde gice mihmān şemi'
4. Zīr-i dāmān-ı serā-perdede itmezdi qarār
Rüzgārın kederin itmese iz'ān şemi'
5. Dü fetīl ile yanalum diyü 'Adlī bu gice
Kıldı pervāne-i sūzān-ile peymān şemi'

---

^{62.} 267^b.

^{63.} 267^b-268^a.

ḤARFÜ'L-ĠAYN

64.

Mef'ülü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

1. Ādem idermiş 'ādet-i dīriñeden ferāğ
İtdük netīce bāde-i dūşīneden ferāğ
2. Sensiz tekellüm itmede yok 'acimüz bizim
Tütü iderse ğam mıdır āyīneden ferāğ
3. Semmūr-ı bī-ḥisāba eli irse de eger
Zāhid ider mi hırķa-i peşmīneden ferāğ
4. Ağyārı tīg ayırmıyor ol sīm-sīneden
Öldürseñ itmez ejderi gencīneden ferāğ
5. Naķd-i muḥabbet ile olup 'Adlī müşteri
Gelmez derūnuma o ķamer-sīneden ferāğ

ḤARFÜ'L-FĀ'

65.

Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

1. Şikest ider mi şūrāḥīyi vaż'-ı serd-i ḥarīf
İderse sākī eger germ-i iḥtilātı nazīf
2. Taḥammül itmez idi bārına kümeyt-i hevā
Zamān ile o perī olmasaydı cism-i laṭīf
3. Metā'-ı ḥüsn-i bütānı arar gezerse n'ola
Kesim gözetmede miķrāş-ı çeşm-i 'aşķ-ı zarīf
4. Raķīb yıldızımız barışırđı olmasa ger
Sipih-r-i ūlfetüñüñ mihr-i iḥtilātı keşīf
5. Tutar mı ḥacle-i ma'nā-yı Muḥteşem 'Adlī
Seniñ behişt-i dilüñ gibi bikh-r-i nazmı 'azīf

---

^{64.} 268^a.

^{65.} 268^a.

HARFÜ'L-KÂF

66.

Müstef'ilün fe 'ülün müstef'ilün fe 'ülün

1. Ol Yūsuf-ı cemāle halk-ı cihāne 'āşık
Olsağ 'aceb mi biz de halk-ı cihāna lāhik
2. Takrîr iderdi hālin meclisde yāra ağıyār
Olmasa bî-ṭalākat hayvān-ı ğayr-ı nāṭık
3. Şeftālüsün alurduğ ol naḥl-i 'iṣve-bāzuñ
Dün gice olmasaydı ağıyār eger uyanık
4. Olduğ zahîr-i ma'nî biz milket-i nazımda
Kıldı ḥakîm-i muṭlağ 'abd-i ḥakîri fāyık
5. Mülk-i süḥanda oldum ben Ḥusrev-i ma'ānî
Geçdim serîr-i nazma 'Adlî bi-luṭfi Ḥālık

67.

Velehū

Mefā'ilün fe 'ilātün mefā'ilün fe 'ilün

1. Koğulmaz ol gül-i hoş-bū ğüşāde olmayıcağ
Vişāle yir yoğ-imiş mest-i bāde olmayıcağ
2. Hevā-yı dil-bere uymağda olmaduğ rüsvā
Miyān-ı kūçe-i 'aşğa fütāde olmayıcağ
3. Ğubār-ı mağdemi girmez gözüme Ya'kūbum
O Yūsufuñ daḥi rāh-ı vefāda olmayıcağ
4. Gider felek gibi nādir berāber eṭvārı
Zuhūra gelmez işi tā ḥafāda olmayıcağ
5. Çıkar göñülden o ḥurşidi tā-be-şeb 'Adlî
Felek gibi kef-i dest-i rızāda olmayıcağ

68.

Velehū

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Bulmadum dilde eşer itdüm nice tedbîr-i 'aşk
Tekye-i mihr-i muḥabbetde meger yok pîr-i 'aşk

---

^{66.} 268^a-268^b.

^{67.} 268^b.

^{68.} 268^b.

2. Haylî demdir lücce-i cüy-ı dil eyler cüst ü cü
İtmege bir serv-i hoş-reftârı der-zencîr-i ‘aşk
3. Yok gözi tutduğı şeh-bâz-ı dilüñ kim eyleye
Bir tezerv-endâm-ı hüsni behceti nahcîr-i ‘aşk
4. Nâle vü feryâda lâyıķ bir gül-i ter görmemiş
‘Andelîb-i dil maħaldür olsa mâtem-gîr-i ‘aşk
5. Var mı ‘Adlî gördüğüñ bir âhû-yı hâtır-pesend
Deşt-i ‘âlemde ola maķbûl-i şab‘-ı şîr-i ‘aşk

69.

Velehû

Mefâ ‘ilün fe ‘ilâtün mefâ ‘ilün fe ‘ilün

1. Beyân-ı hâl-i perîşân-dile zebâñum yok
Şafâ-firîfte-i dehre dâstânım yok
2. Fiğân u nâle idersem ‘aceb midir şeb u rûz
O bülbülüm ki bu gülşende âşiyânım yok
3. Dil olsa sünbül-i zülfüñ gibi perîşân-ħâl
‘Aceb mi gülşen-i ‘âlemde bâğbânım yok
4. Hünerle dergeh-i vâlâya yüz sürülmez imiş
Belâ budur ki emîrâne armağanım yok
5. Çi sūd dād u sitedden metâ‘-ı kesbümüze
Revâcgâh-ı muħabbetde dil-sitânım yok
6. Mişâlüm ‘arz idemez bir daħi felek dehre
Cihânda bir dür-i nâ-süfteyim ki kânım yok
7. Dürüst-i hâne-be-düş-ı zamâne dervîşim
Se rûze ‘âlem-i fânîde bir mekânım yok
8. Berây-ı neşv ü nemâ şîşe-bâzîdür kârım
Benimle hem-dem olur ‘İsî-zebânım yok
9. Benimle bir midür ‘Adlî fesâne-güy-ı zamân
Ben ol sühanver-i dehrim ki hem-zebâñum yok

---

^{69.} 268^b-269^a.

70.

Velehū

Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

1. 'Aceb mi naqd-i sirişk olsa ħarc-ı rüz-ı firāk
Aķ aķçe qara gūn içündür ey dil-i müştāk
2. Felek göz-ile yidi göġbem şafaķ şanmañ
Pür oldı ħūn-ı sitāremle dāmen-i āfāk
3. Nic' olur idi 'aceb şāh-ı 'ālem-i tecrīd
Mesīħ itnese zāl-i ta'alluķı iṭlāk
4. Dür-i sirişk-i yem-i dīdesin çıkardı raķīb
Gözine girmesin ol nūr-ı dīde-i 'uşşāk
5. Benem bu devrde şems-i ma'ārif-gīrī
Var ise ger hüneri 'Adlī aħz ider veffāk

ḤARFÜ'L-KĀF

71.

Mef'ülü mefā 'ilü mefā 'ilü fe 'ülün

1. Yokdur mezesi būs-ı lebünçün şeker-ābıñ
Girme bir avuç qanına cām-ı mey-i nābıñ
2. Ĥarc itse gerek naqd-i sebük-destini devrān
Ṭoldurdu hevāyile derūnını ħabābuñ
3. Āb-ı rez-i engūrı görüp cāmda dirler
Şu indi meger ayaġına esb-i şarābuñ
4. Ayrılmış iken gül yüzine maħrem olunca
Çıkdı koķusu meclis-i a'dāda gül-ābuñ
5. Dil-dār ile dün gice leb-ā-leb idük 'Adlī
Çalma kerem it ħalkā-i esrārın o bābuñ

72.

Velehū

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātünfe 'ilün

1. Mest-i maħmūr uyanup çekdi şarāb için emek
Sāķī-i meclis ayaķ başdı dirīġā pek pek

---

70. 269^a.

71. 269^a-269^b.

72. 269^b.

2. Kiştzār-ı emele tohm-feşān olamaduk
Dil-i işkostenüñ olmadı naşibi ekmek
3. Zāl-i dünyā ile çift olma didüm diñlemedi
Acımañ şevher-i şūrīde-dile durmadı tek
4. Nice bir derd-i hūmār u nice bir bezm-i muġān
İttifāķ olsa da bir elden ayaġı çeksek
5. ‘Adlī yārānı seni da‘vet iderlerdi raķīb
Ķābil olsaydı oturmaķ bile meclisde ma‘ak

73.

Velehū

Mefā ‘ilün fe ‘ilātün mefā ‘ilün fe ‘ilün

1. Unutdurur ġamiñ eñ kāmranı söyletseñ
Zebūn-ı keşmekeş-i ġam cihānı söyletseñ
2. Fiġān u şükūh-ı devrānı senden evvel ider
Felek didükleri nā-mihrbānı söyletseñ
3. Söz añlamaķdan ider ol daħi şikāyet hep
Derūn-ı tūtī-i şīrīn-zebānı söyletseñ
4. Ķuşūr küşte-i cellād-ı ġamzede bulunur
Yine ġoñül eger ol bī-amānı söyletseñ
5. Olurdi ‘Adlī-i zārīñ meşakķati ma‘lūm
Şehā felekde dil-i nā-tüvānı söyletseñ

74.

Velehū

Mefā ‘ilün fe ‘ilātün mefā ‘ilün fe ‘ilün

1. O māh-rūyile hem-h^vābe olmaduk gitdük
Mücāb-ı ‘atīfet-i lābe olmaduk gitdük
2. Nihān olalı o meh-pāre evc-i ġayretten
Gezīde-i ser-i sebbābe olmaduk gitdük
3. Bükā-i derd ile mānend-i merdüm-i dīde
Ķārīķ-i lücce-i hūn-ābe olmaduk gitdük
4. Ser-i raķībe ne ĵurşun dökeydük ez-dil ü cān
Ne çāre hem-eşer-i tābe olmaduk gitdük

^{73.} 269^b.

^{74.} 269^b-270^a.

5. Girerdik ey meh-i dellāk-peççe pā-būsa
Tūrāb-ı meslek-i germ-ābe olmaduğ gitdük
6. O mevlevī-peçe şūh-ile ‘Adliyā efsūs
Bu tekyegāhda hem-ābe olmaduğ gitdük

75.

Velehū

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

1. Hātırım virān idüp ağıyarı ābād eyledüñ
Yapmaduñ bir gūşecik biñ hāne bünyād eyledüñ
2. Üstüh^vānum şeş-der ü ben zārı ser-gerdān idüp
Vağf-ı dest-i lu‘b-ı gūnāgūn-ı nerrād eyledüñ
3. Başdan şavmak imiş kaşduñ meger murğ-i dili
Tut ki başuñdan çevirdüñ anı āzād eyledüñ
4. Girmede gūş-ı güle ey ‘andelīb-i bāğ-ı derd
Hārḥār-ı hicrden biñ dürlü feryād eyledüñ
5. ‘Adlī-i nā-kāma bir kez dest-būsuñ virmedüñ
Yüz virüp ağıyar-ı nā-fercāma bī-dād eyledüñ

76.

Velehū

Fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilün

1. Niyyeti mest-i mey-i encümenüñ
Almadır buse-i sīb-i zeķānuñ
2. Virmedi buse-i la‘lin yog-imiş
Mezesi sāķī-i bezm-i çemenüñ
3. Olmasa cüz’-i dehānuñ taķsīm
Eylemezdüm gice būs-ı dehenüñ
4. Būyı Ya‘ķūb-ı dile virdi ḥaber
Hele ol Yūsuf-ı gül-pīrehenüñ
5. Bāķī refṯārın unutturdı bize
Revīşi ‘Adlī-i şaḥib-sūḥanuñ

---

⁷⁵ 270^a.
⁷⁶

ḤARFÜ'L-LĀM

77.

Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātünfe' ilün

1. Gülsitān itmedi nārı dimeñ i' cāz-ı Ḥalīl
Ḥāl-i ruḥsār-ı bütān oldı bu i' cāza delīl
2. Ağlayup yanmaz idüm her gice mānend-i şemi'
Olmasa dāğ-ı derūnumdaki ser-rişte fitīl
3. Ḥalka engüşt-nümā olmaz idi za'f-ile meh
Çeşm-i mihre anı küḥḥāl-i felek itmese mīl
4. Sürme ümmīd idinür ḥāk-i derūnden ḥurşīd
Der-i kuḥḥāldedür ḥalka-şıfat çeşm-i 'alīl
5. Nüş iden zümre-i rindāna şalādur gelsün
Oldı ser-çeşme-i ṭab'um reh-i 'irfāna sebīl
6. Çār ebrüm ile ağıyār götürdi dü kitāb
Biriniñ kıṭ'ası nāzük birinüñ çaldı şakīl
7. Ne bilürdüm gice göz kıpdıgını yıldızımuñ
Kamer olmasa eger ḳubbe-i çarḥa ḳandīl
8. 'Adlīyā olmaz idüm reşk-i fūrū-māye-tebār
Olmasam zāde-i ṭab'um gibi ferzend-i aşīl

78.

Velehū

Mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

1. Gül-i tamām-güşāde ḳadeḥ göñül bülbül
'Aşā-yı pīr-i fütāde ḳadeḥ göñül bülbül
2. Şeb-i sürür hezār olup olsa lāyıkdur
Çerāğ-ı gül bu arada ḳadeḥ göñül bülbül
3. Helāk ider görünürse hezār maḥmūra
Hilāl-i gül ṭolu bāde ḳadeḥ göñül bülbül
4. Açıldı ḡonca-i şad-berg-i nev-bahārī-veş
Miyān-ı faşl-ı şitāda ḳadeḥ göñül bülbül
5. Levāzım-ı ṭarab āmāde olsun ey 'Adlī
Gül oldı bāğ-ı şafāda ḳadeḥ göñül bülbül

---

77. 269^b.
78. 269^b.

79.

Velehū

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ülün

1. Pür-dāğ idüp cismini müstağnī-i bāğ ol
Ser tā-be-ka-dem 'ālem-i 'aşk içre çerāğ ol
2. Ārāyiş-i Dārā vü Ceme eyleme rağbet
Sultān-ı mu'allā-nazar-ı taht-ı ferāğ ol
3. Bī-ka-yd şafā ister-iseñ ey dil-i bed-mest
Bu mey-kede-i köhnede bī-ṭab' u dimāğ ol
4. Şer'-ise müşelleş geçelüm izn-i feresden
İy pīr-i muğān 'ārif iseñ rind-i mesāğ ol
5. Hānçer be-kef iken nigh-i ğamze-i hūn-rīz
Bir zaḥma sezā görmedi 'Adlī seni dāğ ol

80.

Velehū

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātünfe'ilün

1. Zīr-i destārda benem ebrū-yı erbāb-ı cemāl
Gösterir remz ile āfākda noḳşān-ı hilāl
2. Bildürdi bize ol hoḳka-dehen ma'cūnın
Ağzına mühr-i sükūt urmasa müstaḥkem ḥāl
3. Hāsta bardağa şarılur gibi ol mest-i nigh
Şāğar-ı bādeyi gördükde şarıldı fi'l-ḥāl
4. Degil encüm yaḳısı yandı dağıldı ziller
Zühreniñ dā'iresi ḳaşnağıdur şanki hilāl
5. Naḳd-i vaşl istedigın bilmeziz ağıyār-ı faḳīr
Rūzgār eylemiş anı daḥi muḥtāc-ı su'āl
6. Yār ālüfte dil āşüfte murādım ḥufte
Baht-ı 'Adlī ola tevfiḳ-i Hudā-yı Mute'āl

81.

Velehū

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

---

79. 269^b-270^a.
80. 270^a.
81. 270^a.

1. Dimiş gūş-ı güle mestāne şahn-ı bāğda bülbül
Dür-i mengūş-ı gūş-ı duhter-i rezdür ḥabāb-ı mül
2. Esīr-i pister-i derd-i ser olmuş gördi maḥmūrı
Şurāḥī gūş-ı cāma didi da‘vāt-ı kadeḥ ḳul ḳul
3. Belā-yı āsumānī olmaz idi başına nāsuñ
Eger ki behre-yāb-ı būy-ı zülfüñ olmasa sünbül
4. Düçār olmazdı aña çeşm-i bülbül sūḳ-ı gülşende
Eger zerbeft olmasa ḳumāş-ı kesmeyāb-ı gül
5. Bu meydān-ı hünerde Ḥaydar-ı Kerrārdur ‘Adlī
Elinde Zū’l-feḳārı ḥāme esb-i tıyneti Döldül

82.

Velehū

Mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün

1. Elinde sākī-i gül-çehrenüñ güyā ki cām-ı mül
Nihāl-i gülşen-i pīr-i muğānda bir açılmış gül
2. Dür-i dendān-ı yāri ḥoḳḳa-i la‘līn-dehānında
Görüp şeb-nem ḳıyās eyler derün-ı ḡoncada bülbül
3. Olurdu bir belā-yı āsumānī başına ḥalḳuñ
Hevā-yı zülf-i dil-berle perīşān olmasa sünbül
4. Murādum çullamaḳ rehvar-ı ṭab‘-ı nükte-sencānı
Baña dün aṭlas-ı çarḥ itdi ihdā perniyāne çul
5. Bu meydān-ı belāğatde o deñlü yügrük olmazdı
Semend-i ṭab‘-ı ‘Adlī aldı sīmīn sīne-bend öñdül

ḤARFÜ’L-MĪM

83.

Mef‘ülü fā ‘ilātü mefā ‘ilü fā ‘ilün

1. Bilmem hümā-yı çarḥ gibi bī-nişān mıyım
Bīm-i niğāh-ı ḡamzelerüñden nihān mıyım
2. Maḥremligime sürme ezel dāğ idi benüm
Mānend-i ḥ‘āb çeşmiñe şimdi girān mıyım
3. Öldürdi lerziş-i ḡāzab-ı ḥançerüñ beni
Ḳurbānı oldıḡım diye berg-i ḥazān mıyım

---

^{82.} 270^b.
^{83.} 270^b.

4. Bir vaqtüm uymaz olmada bir vaqtüme ‘aceb
Nev-devlet-i ‘acîbe-i devr-i zamân mıyım
5. ‘Adlî şığışmıyor yine her cılvem ‘āleme
Nev ‘āşıq-ı yegāne-rev-i nev-civān mıyım

84.

Velehū

Mef‘ülü fā ‘ilātü mefā ‘ilü fā ‘ilün

1. Dil-h^vāhum üzre ḥande-i devrāna ḥasretim
Ben şādmānī-i dil-i giryāna ḥasretim
2. Mānend-i şāne maḥrem-i gīsū iken göñül
Büy-yı vefā-yı ṭurre-i cānāna ḥasretim
3. Dönse hilāle çeşm-i nizārım ‘aceb degil
Ben āfitāb-ı cebhe-i ḥübāna ḥasretim
4. Nālān olursa bülbül-i dil görmeñüz ba‘īd
Gülzār-ı ğamda bir gül-i ḥandāna ḥasretim
5. ‘Adlî dem-i vişālde mey-ḥāne içre ben
Gül-bāng-i şevk-i na‘ra-i mestāna ḥasretim

85.

Velehū

Fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilün

1. Meh-i ‘ıyd irmeden ol mest-i müdāmı görelüm
Rind olan ḥoş mı ṭutar şavmı şıyāmı görelüm
2. Çeke meclisden eliñ nāşiḥ uzatma sözi kes
Kerem it bizde biraz nüşha-i cāmı görelüm
3. Būselik yüzlerine aç bürka‘ı ref‘ it muṭrib
Nic’olurmuş eşer-i ṭab‘-ı ğulāmı görelüm
4. Zāhid itme dili bīdār yiter inşāf it
Biz de bir kerre hele rüy-ı menāmı görelüm
5. Baḥş-i ‘irfān idüp ‘Adlî kerem it aç gözümüz
Cism-i āyīne-şıfat rūḥ-ı kelāmı görelüm

---

84. 270^b-271^a.

85. 271^a.

86.

Velehū

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātünfe 'ilün

1. Yār aġyāra başın yarmaġa gitmiş vardm
Ben daġi eyledim ol ŧūġa i'ānet yardım
2. Dil-i bī-raġbetimüz bir gül-i pejmürde idi
Sūġ-ı vuŧlatda hele kākül-i yāra ŧardım
3. Gūŧ-i yāra egilüp zülfi didi sırr-ı dili
Dimeye ġamze-i ġammāza meded yalvardım
4. Murġ-ı dil girmiş idi pençe-i müjġanıña gör
ŧāh-bāzum ne naġıŧdur ki anı ġurtardım
5. Merdümān girmese 'Adlī araya meclisde
Urılır ġançer-i çeŧme diyü dil ġorġardım

87.

Velehū

Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

1. Biraz da murġ-ı dil-āsā ŧikeste-bāl olalum
Derūnumuz gibi āŧüfte-i miŧāl olalum
2. Göñülde ŧabr u ġarāra taġammül olmaz ise
Felek gibi zihī ser-geŧte-i me'al olalum
3. Ol āyine-i ruġa muġābil ise tūġī-i dil
ġafes-girifte-i āzürde-i maġāl olalum
4. Yanarsa ŧem'-i muġabbet derūnumuzda eger
Köhne-sarāy-ı ġama fānūs-ı ġayāl olalum
5. Eger ki hem-dem-i ŧāġib-kemāl iseñ 'Adlī
Mesīġ gibi ġo pes-mānde-i kemāl olalum

88.

Velehū

Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

1. Ne dem ki mültefit-i yār-i dil-firīb olurum
Fenā-resīde-i ser-māye-i raġīb olurum

---

86. 271^a.

87. 271^a-271^b.

88. 271^b.

2. Ümīd-i zirve-i dil-ḥ^vāh-ile bu vādīde
O reh-revim ki zebūn-ı firāz u şīb olurum
3. Gülū-girifte-i kuḥl-i ğumūm olursam da
Hemān o gül-ruḥı gördükde ‘andelīb olurum
4. Faḫaṭ birine irişür elimse güncişkiñ
O büm-ı ḥāne-ḥarābım ki kem-naşīb olurum
5. Nabız-girift-i dil-i ‘Adlī helāke teşne iken
Yine firīfte-i ūlfet-i ṭabīb olurum

89.

Velehū

Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

1. Zülf-i nigāra mā’il iken sünbül istemem
Ruḥsār-ı yār-ile geçinürken gül istemem
2. Şirīn-zebān-ı ṭūṭī-i ṭab‘ım yiter baña
Bihūde geşt-i gülşen idüp bülbül istemem
3. Şun kevşer-i şarāb-ı leb-i la‘l-i nābıñı
Sākī neşāṭ u neşve-i cām-ı mül istemem
4. Dīvāne dil urulalı zincir-i zülfüñe
Sevdā-yı ḥām-ı ḥam-be-ḥam kākül istemem
5. ‘Arz itmesün felek ḥar-ı ikbālin ‘Adlīyā
Ben raḥş-rān-ı ṭıynetiyim Düldül istemem

90.

Velehū

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātünfe‘ilün

1. Leb-i la‘liñden olur mı didim iḥşān u kerem
Didi dil-dār baña itme temennā-yı ‘adem
2. Lüle-i çeşme-i feyz olmasa kilik-i şi‘rim
Çemenistān-ı hüner olmaz idi reşk-i İrem
3. Kānı ol dem ki femiñ zaḥma nemek-rīz olicak
Hoḫḫa-i la‘l-i revān-baḫşıñ olurdu emsem
4. Kāpadık bāb-ı sarāy-ı şeh-i mażmūni bugün
Kimse fetḫ idemez *Allāhu Te‘ālā a‘lem*

^{89.} 271^b.

^{90.} 271^b-272^a.

5. Āb-dār olmada nev-bāve-i maẓmūn-ı terīn
Bāğ-ı ſi‘re uralı ‘Adlī-i ũstād alem

91.

Velehū

Mef‘ūlü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ūlün

1. [...]m urra-i arrāra duyurdum
[...]āne-i minet idügüm yāra duyurdum
2. [...]m]a‘nī viriyor ğamze-i ğammāz
[Se]r-nāme-i vīrān-ı dili ‘ayyāra duyurdum
3. [...] hevāyile göñül pür idügin derd
[...]ndini ‘uſſā-ı dil-efġāra duyurdum
4. [...] esrārımı zühhād-ı zamāna
[Me]stāneligim zümre-i hüſyāra duyurdum
5. [...]di diyü kılca alur ıkmaġa cānım
[...]te-i dil-asteyi dil-dāra duyurdum
6. [...]m gözine kul-i ſıfāhān gibi yārıñ
Yolında ġubār olduġum aġyāra duyurdum
7. [...]cadır buña yek-and ile ‘Adlī
[...] esrār-ı bu ſeb yāra duyurdum

ARFÜ’N-NÜN

92.

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Durulmazsa dil-i zārıñ n’ola āh u fiġānından
Alınmaz arf-i vuſlat ol sitem-kārıñ dehānından
2. Haber-dār olmadı nabz-āſinā-yı zam-ı merhem-süz
Amān-ıāh olmayan derd-i derün-ı nā-tüvānından
3. ‘Aceb bir ġülceġiz degmez mi bilsek bülbül-i zāra
Niyāz-ı vāye eylerken bu bāġıñ bāġbānından
4. Berī itme bizi zam-āſinā-yı ġamzeñ olmadan
Cihānıñ gemiſüz böyle ayāt-ı cāvidānından
5. Feyiz-ıāh-ı viſāl-i ſāhid-i maſūdām ey ‘Adlī
Ayaġım kesmem ol sulān-ı ġüsnüñ āsitānından

^{91.} 271^{bk}. Sayfa kenarı eksik olduġu için mısra baſları okunmuyor.
^{92.} 272^a.

6. Sa‘ādet-pāye Feyzullah Efendi ol kerem-kāruñ
Hālāyık feyze mazhar hāme-i gevher-feşānından
7. O müftī-i efāzıl h^vāce-i sultān-ı ‘ādil kim
Odur feyż eyleyen hāşıl şerāfet düdmānından
8. N’ola bu derd-mend eyler ise ümniyye-i maqşad
Eger ki sâ’il-i devrān gibi dāru’l-emānından
9. Ümīd oldur ki ola şādmān-ı sāye-i rif‘at
Hümā-yı kadrūñ el çekmez sa‘ādet āşiyānından
10. Gerekmez aña nahliñ sāyesinde hoş-nişīn olmak
Bu bāğñ çekmiş el iqbāl bāğından çemānından
11. Hudā dil-h^vāh-ı dāreyn ile mesrūr-ı merām itsün
Faķaķ budur gelen bī-tāķatiñ dest ü zebānından

93.

Velehū

Mef‘ülü fā ‘ilātü mefā ‘ilü fā ‘ilün

1. Olmaz güşāde dīde-i bahtım humārdan
Bir iki cām görmeyicek dest-i yārdan
2. Girmez gülñ kulağına ey ‘andelīb-i zār
Olmuş şikāyetiñ tūtalum rūzgārdan
3. Dil-sīr-i çeşm-i hūşe-i vuşlat ğarībdir
Bir dāne görmedik daħi biz berg ü bārdan
4. Zencīr-i mevci eyledi pā-bend o serve bāğ
Reftāra yok meded kerem-i cūy-bārdan
5. Yārāna ‘arz idüp dimiş ‘Adlī bu şī‘ri yār
Pākīze tuhfē geldi bize yādigārdan

94.

Velehū

Mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün

1. Kō sākī penbe-i sīnem gül-i zībā-yı bağ olsun
Şarāb-ı la‘li şun şimden girü dağ üsti bağ olsun
2. Yetişdir ol gül-i nev-nahl-i nāzı ey şeh-i gülşen
Miyān-ı devlet-i hūsnūñde sūzende çerāğ olsun

^{93.} 272^a-272^b.

^{94.} 272^b.

3. Ba'īd olur mı Bağdād 'āşık-ı zār u dil-efgāra
Hemān her k̄ande ise sevdiğim 'ālemde şağ olsun
4. K̄arār itmez olup pā-der-hevā nağd-i dil-i 'āşık
K̄o ceyb-i h̄atıra cānā yiri künc-i ferağ olsun
5. Gerekmez bāgbānıñ gonça-i ne'sküftesi 'Adlī
Hemīşe gül gibi destimde açılmış ayağ olsun

95.

Velehū

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Gül ruhuñ h̄atıñna idüp nigerān
Şevk-i esrār ile olur h̄andān
2. Gülüp açılmasa gonca dehenūñ
Baña bülbül olur o tāze zebān
3. Düşeyim dir ayağıña sākī
Dayağ ister netice pīr-i muğān
4. Saña dil bağlayan görüp zülfūñ
Olmağ istermiş 'āşık-ı bī-cān
5. Ğayra oldukça 'Adlī tīr-endāz
Siper eyler bizi o kaşı kemān

96.

Velehū

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Ğgūşa çekdi bezm-i felekde bu şeb hemān
Şem'-i meh-i münire olup hāle şem'dān
2. Açdı yüzün gözin çemen ebkārınıñ nesīm
Seyr it gül ile nergisi kıl 'azm-i gül-sitān
3. Birden faķīre itdi tokuz tonluğı zuhūr
Luṭfin ser-ā-ser atlas-ı çarḥ itdi perniyān
4. Kālā-yı çeşm-i bülbüle ol verd-i 'işvenūñ
Göñli şu gibi oldı çemenzārda revān
5. K̄alurdı nā-resīde ebed mīve-i hüner
Olmasa 'Adlī gülşen-i 'irfāna bāgbān

---

^{95.} 272^b.

^{96.} 273^a.

97.

Velehū

Müfte 'ilün mefā 'ilün müfte 'ilün mefā 'ilün

1. Feyz alınur mı kâse-i çarḥ-ı tehî-nümündan
'Âkıll ümîd ider mi hîç sâğar-ı ser-nigündan
2. Mūr-ı ğamiñ göz açmasun sür ayağıñı sâkıyâ
Ĝam mı çeker dilîr olan 'arbede-i zebündan
3. Tütalım âb-ı rez bize lâzıme-i ḥayât imiş
El mi deger piyâleye meşgale-i fünündan
4. Zevraḥ-ı vâjgündür tekye-i çarḥ gerçi kim
Lîk geçirmiş 'âlemi baḥr-i mey-i füsündan
5. Hâlet-i mey didikleri lâf u güzâf imiş meger
Neşve mi gördüñ 'Adliyâ cām-ı feraḥ-füzündan

98.

Velehū

Mefā 'ilün fe 'ilâtün mefā 'ilün fe 'ilün

1. Yanıñda baḥş-i kerem eyleyince çıkdı yalan
Ḳarardı gökyüzi ebr olsa ğam degil giryân
2. Yüzi qararmaz idi baḥr-i cürm ü 'işyāñıñ
Bu rüzgāra uyup itmese eger tuğyân
3. Sitāre şanma kaşuñ ḥasretiyle ḥasta iken
Çiçek çıkdı meh-i nev hilāle döndi hemân
4. Yaşımı silmeden ey pençe-i mihr çek elüñ
Bulaşma kanıma mānend-i pençe-i mercân
5. Liḳā devātınıñ ağızında 'Adlî tüy bitdi
Naşîḥat itmeden ol la'l-i nev-ḥaḫa her ân

99.

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

1. Bizi mest-i 'araḫ mey añlama geç iftirâlardan
Geçerseñ zâhid olmaz mişl ü mānendiñ şuralardan

---

97. 273^a.

98. 273^a-273^b.

99. 273^b.

2. Gehī rā hançeriñ geh rā қаşıñ ‘arz eyleme sākī
Görünce cām-ı la‘līñ mest olup geçdik oralardan
3. Alup virmekte naqd-i cānı ‘ālem çār-sū memlū
Peyām-ı rūhı yok halkıñ meger bey‘ u şirālardan
4. Seriv-kāmetleriñ bülbülleriñ bir keşreti var kim
Geçilmez bāğda maḥbūbdan nağme-serālardan
5. Bu menzilgāh-ı fānīde karar-ı kāfile olmaz
İşitdik ‘Adlī rıḥlet nālesin bāng-i derālardan

100.

Velehū

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

1. Merḥamet kılmaz dirīgā dāye-i devr-i zamān
Güş-māl-i dest-i ğamdan tıfl-ı dil itse fiğān
2. Murğ-i zeyrek dāne-çīn-i dām-ı miḥnet olmada
Hüşe-çīn-i kiştzār-ı ārzü dihkāniyān
3. Bū’l-‘aceb naqşım maḳāmında nevā naḥcīr iken
Tıfl-ı dil gibi hevāyīdür derūnumdan toğan
4. Var ise sū-i nazardan şaқınur nev-restesin
Ehl-i dil göstermez aşlā halka keyf-i cāvidān
5. Dīde-i ḥāsidden ‘Adlī kurtuluş var mı meger
Ḥançer-i müjgān-ı yāra gözüdür zaḥm-ı zebān

101.

Velehū

Mefā ‘ilün mefā ‘ilün fe ‘ülün

1. Çıқarsañ nāy çık üstād elinden
Neler çekmiş kalem Bihzād elinden
2. Zebūn itdi bizi hicrān ilinde
O kāfir-mācerānıñ dād elinden
3. Ser-ā-pā dāğ yaқmış muṭrib-i derd
Ney eylerse n’ola feryād elinden
4. Perīşān olmaz idi қumrī-i dil
O serviñ olmasa āzād elinden

^{100.} 273^b.

^{101.} 273^b-274^a.

5. Mişāl-i hāme ‘Adlī müstaķimiz
Kaṅ ađlarsađ n’ola hūssād elinden

ḤARFÜ’L-VĀV

102.

Mef’ülü fā ‘ilātü mefā ‘ilü fā ‘ilün

1. Didi o mäh-ı nev çıkarup deşne lücci ko
Zāhid bu belden eyle çıkan āb ile vuzü
2. Ser-rişte-i nizām anıñçün ise de ger
Çārüb gibi eyleme hāşake ser-fürü
3. Mānend-i cūybār dađı bulmadum karar
Dünyāyı rüzgār dolandırdı sū-be-sū
4. Etrāfın aldılardı aralık bulup hemān
Dün gice kırdı köstegi tünd ablağ gidü
5. Bir serv-i müstaķim-reve rāst gelmedüm
Cū gibi ‘Adlī eyledim etrāfı cüst ü cū

ḤARFÜ’L-HĀ’

103.

Na‘t-ı Şerīf şallallāhu ‘aleyhi vesellem

Mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün

1. Göñül h^vāhişger-i kurbet-serādur yā Resülallāh
Nice eyyāmdur hicr-āşinādur yā Resülallāh
2. Tabībün hāk-pāyı olmaduğça tesliyet bulmaz
Faķırün derd-i ‘aşka mübtelādur yā Resülallāh
3. Nice taşşıl-i cem‘iyyet ider gül-gonce-veş bilmem
Göñül pejmürde-i hār-ı cefādur yā Resülallāh
4. Şifā bulmaz mariz-i ‘aşğ gerçi ‘āţifet-h^vāhım
‘İnāyet çünki her derde devādur yā Resülallāh
5. Cenābuñ şāh-ı şāhenşāh-ı evreng ü risāletdür
Ne mümkin kurbetün ‘Adlī gedādur yā Resülallāh

---

¹⁰². 274^a.

¹⁰³. 236^b-237^a.

104.

Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

1. Şakın müsā'ade-i rüzgāra aldanma
Hızānı der-pey olan nev-bahāra aldanma
2. Neşāt-ı mey gibi pā-der-rikābdır gamzeñ
Karār-ı tıfl-ı dil-i ney-süvāra aldanma
3. Tekāver-i dili sa'y-i huşūlden alıkor
Gül-āb-ı küçe-i va'd-i kibāra aldanma
4. Müneccim eylemiş aḥbār-ı mehl-i va'd-i felek
O güne müjde iden yādigāra aldanma
5. Virürse 'Adlī menāmında ḥ^vāb-ı ḥargūşı
Hayāl-i ḥ^vāb-ı füzün-intizāra aldanma

105.

Velehū

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

1. Ey gül-i nev-ḥīz dāmānıñdaki ḥār olmasa
Başımız üzre yiriñ var idi aḡyār olmasa
2. Naḡd-i dil elden avuçdan çıkdı geçdik bārī āh
Gūşe-bend-i dest-māl-i zülf-i dil-dār olmasa
3. Rişte-i zülfüñle müjgānıñ diken göñlüm gözin
Ol gözi baḡlu toḡan dāma giriftār olmasa
4. Çāk çāk olsa zaḥım tıḡıñdan ayrılmaz şehā
Lezzet almaz çāşnī-gırüñ silah-dār olmasa
5. Eyleyen Manşūr-veş 'Adlī hemān ifşā-yı rāz
Aşılurdu ol nihāl-i tāzeye bār olmasa

106.

Velehū

Mef'ülü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

1. Ey verd şeb-nem olmasa bā'ış şerāfete
İrmezdi rüy-ı yār 'araḡla leḡāfete

---

¹⁰⁴. 274^a.

¹⁰⁵. 274^a-274^b.

¹⁰⁶. 274^b.

2. Ol āfitāb-ı turreyi tutmasa āhımız
Haṭ bā'ış olmaz idi bu deñlü keşāfete
3. 'Uşşāk-ı zār ḥasret-i ebrū-yı yār ile
Mānend-i rūze-dār irişdi neḥāfete
4. Mestāne-veş şikeste-rev-i āfet ü hūzsiñ
Zāhid düşer mi vaz'-ı ğarībiñ kıyāfete
5. Güm-rāh olurdu zümre-i rindān ḥāşılı
Hızr olmasaydı 'Adlī tarīk zarāfete

107.

Velehū

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

1. Vādi-i dīrīneden geçdik girüp rāh-ı neve
Var mıdır hem-pā kümeyt-i ḥāme-i çābük-reve
2. Her seḥer düşürmez idi murġ-i ḥurşīd encümi
Dönmeseydi dāmen-i şebden nişār olmuş ceve
3. Zāhid-i nā-dān u münkir ḥişşe alsun kışşadan
Cān kulaġın āşinā itsün şadā-yı *bişneve*
4. Ol şehiñ meh-pāreler şaff-ı ni'ālin kaplamış
Yir kabül itmez serīr degmez netīce ḥusreve
5. İtmesün ref'-i ḥicāb ey 'Adlī naḳḳāşān-ı Çin
Şayḳal-ı endişemiz naḳşın çıkardur perteve

108.

Velehū

Müfte 'ilün mefā 'ilün müfte 'ilün mefā 'ilün

1. Mest ideriz o gül-ruḥı bādedeki ḥabāb-ile
Pençeleşür sitāremiz pençe-i āfitāb-ile
2. Vā'iz-i bī-ḥaber eger diler ise o nev-ḥaṭı
Reddideriz cevābını mev'iza-i kitāb-ile
3. Cāmda bāde gördigim şun'-ı muşavver olmasun
Şüretin 'arz ider mi hīç duḥter-i rez niḳāb-ile
4. Egler idük muḳaddemā tıflı ḥayāl-i zıll ile
Eglenür oldu göñlümüz şimdi ḥayāl-i ḥ^vāb-ile

¹⁰⁷. 274^b.

¹⁰⁸. 274^b-275^a.

5. Girye-i meste rahm iden sākī-i devr ayagın öp
Hün-ı ciger dök ‘Adlîyâ şevk-i şarâb-ı nâb-ile

109.

Velehû

Mef‘ülü fâ ‘ilätü mefâ ‘ilü fâ ‘ilün

1. Luţf eyleyen leţâfeti çeşm-i siyahıña
Kıldı şekîb ü şabrı ‘atâ hayr-ıvâhiña
2. Naĥcîr iderdi gönlümi şâhîn bakışlarıñ
Müjgân pençe şalmasa murğ-ı nigâhiña
3. Ey Ka‘be-i murâd yoluñda rakîb eger
Cân viremezse ser vire kuttâ‘-ı râhiña
4. Kullâb-ı zülf-i pür-ĥama der-beste ehl-i dil
Reşk itse murğ-ı kudsî n’ola şaydgâhiña
5. Oñulmasun ölünceye dek ‘Adlî yarası
Zihî âbı dest-i ĥaşm virür tîğ-i âhiña

110.

Velehû

Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

1. Bu tarzı görmemişdir ĥalk-ı ‘âlem bir semen-berde
Gül-i şad-bergdir güyâ açılmış perçemiñ serde
2. Geçerlerdi görüb bî-gânelerde yâri ‘uşşâka
İnanmazdıķ netîce biz daĥi gördük geçenlerde
3. O şehri mâh-rünüñ firqati gün gibi yakmazdı
Bizi olmasa bâlâter güzellikde siyeh-çerde
4. Yakardı ‘âlemi ser-tâ-be-pâ billâhi sulţânım
Eger ki aĥker-i ‘aşk itmese ĥâkisterim perde
5. Gören var ise ĥüsnin ĥâtemin ey mâh ellerde
Çıkar ‘aksine naķşı anıñ ‘Adlî-i hünerverde

---

^{109.} 275^a.
^{110.} 275^a.

111.

Velehū

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

1. Āteş-i ālāmdan ey şem'-i 'irfān ağlama
Meclis-i 'irfān için olduñ fūrūzān ağlama
2. Ağlamaz kendi düşen mestāne ey tıfl-i sirişk
Sākī-i devriñ ayağına düşüp kan ağlama
3. Girye-i pey-der-pey-i mesti görüp sākī didi
Gel açıl şāğar gibi ey çeşm-i mestān ağlama
4. Sāğar-ı gül gibi gel açıl yiter kan ağladıñ
Ağlama ey çeşm-i zaħm-ı tīg-ı hicrān ağlama
5. Girye eylerken didim meclisde yāre 'Adlīyā
Çok yaşayası gözüm luṭf eyle her ān ağlama

112.

Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

1. Şoğutmañ 'āşıkı ma'şūqdan mezemmet ile
Ayurmañuz cesediñ cānını meşakḳat ile
2. Tıyurma ğayra gönül sırr-ı 'āşkı mecnūndur
Miyān-ı nāsda şöhret bulan muḥabbet ile
3. Olaydı kuvvet ü kudretle küşt-gīr-i ḥaşm
Ġinā-yı Qārūn iderdi cedel mezellet ile
4. Ḥayāl-i zülfüñi dilden geçirmese şāne
Vücūda gelmez idi miḥnet-i meveddet ile
5. Hilāl rā kaçına ol mehiñ irişince
Geçerdi sāl ü mehi 'Adlīyā meşakḳat ile

113.

Velehū

Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

1. Şemi' mu'ārız olursa o mihr-i enverle
Gehī zebānı yanar 'aynınıñ hünerverle
2. Ezel çıkardı felek kār u naşşımız zühreñ
Bizim münākaşamız eskidir o kāfirle

---

^{111.} 275^a-275^b.
^{112.} 275^{ak}.
^{113.} 275^b.

3. Ne kanların yudaruz dest-i sākī-i nāzīñ
İrince vaşla niyāz-ı netīce-perverle
4. Cehennem āteşini ‘arz idüp n’ider vā‘iz
Kebāb olur dil-i ‘āşık kemīne aḥkerle
5. Hezār rıtl-i girān çekdi dün gice ‘Adlī
Kalınca mest-i mey-i ‘aşk-ı pāk-i dil-berle

114.

Velehū

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Şevk-yāb oldum görüp bir laḥza yāri bābda
Zevk-i rūḥānī muḳarrerdir ḥayāl-i ḥ^vābda
2. Şarf u ḥāşıl zell ü rif‘at muḳtezā-yı devr-i çarḥ
Delülerdir ehl-i ‘izz ü cāh bu dōlābda
3. Gösteriş vādīsine düşmüş serāb-āsā bütün
Feyz-ḥ^vāh oldukça baksañ zümre-i aḥbābda
4. Farḥ-ı ğamdan ol mehi deryāya dalmış şandılar
Seyr idenler ‘aks-i ruḥsārīñ miyān-ı ābda
5. Der-ḳafā itmiş o miḥrāb ebruvānı ḥavfı yok
‘Adlīyā şimdi raḳībiñ arḳası miḥrābda

115.

Velehū

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

1. ‘Uşşāk-ı dil-figār ile geldikde bir yere
Hışn-ı ḥaşīn-i kūyuñı itdik muḥāşara
2. Tātārdur ki seyl-i sirişk eyledi aḳın
Dil almağ ile ğārete ‘azm itdi kāfire
3. Eşkim aḳıtma nehr-i Tuna gibi tā be-key
Ağyār-ı dil-firībi şava bi-muḥāvere
4. Nāzik-revişle bir yürüyişdür murādımız
İtdik fuḥūl-i himmetimizle müşāvere
5. Şahrāya düşdi ‘Adlī ğam-ı rüy-ı yār-ile
Mecnūn olup hemişe meger ki Semendire

^{114.} 275^b.

^{115.} 276^a.

116.

Velehū

Mef'ūlü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

1. Düşdük egerçi dā'ire-i ibtilāsına
İtmez nigāh-ı nīm o perī mübtelāsına
2. Rüstem olursa da çekebilmez kemānını
Düşmez hadeng-i 'aşq o hümānıñ hevāsına
3. Bihūde çekdi rūze otuz gün riyāzeti
Ol mäh-ı 'ıydıñ el uzadır merħabāsına
4. Girme vişāli bāğına ey dil yaqar seni
Gül-destebūs-ı ruħları āteş bahāsına
5. Şaqlarsa hālını n'ola 'Adlī o neş'eniñ
Keyf ehli ğayrı maħrem ider mi ğidāsına

117.

Velehū

Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

1. İrişdügi gibi hengām-ı 'ıyş nevr-ūza
Hemān mühürledi rindānıñ aĝzını rūze
2. Tabīb iseñ ne durur sāki kaleb-i bī-cān
Ķo rūħ-ı şānīyi gel cām-ı 'ālem-efrūza
3. Helāk ider beni hūnīn terānelerle hezār
Taħammül eyleyemem nağme-i ciger-sūza
4. Baħār-ı her dü cihān baħr-i raħmete nisbet
Nigāh-ı merdüm-i dānāya āb-ı yek-kūze
5. Yaqar haşīri sere şı'r-i būriyā baқан
Revāc-pişedür 'Adlī ħumāş-ı zer-dūze

118.

Mef'ūlü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

1. Söz tut raķīb şükr idüp elťāf-ı Bārīye
Hicr ü vişāli paylaşalum yarı yarıya

---

^{116.} 276^a.

^{117.} 276^a-276^b.

^{118.} 276^a.

2. Rüy-ı ğubār görmesün āyīne-i derūn
Bezm-i şafāda ğam yime yirseñ ğubārī ye
3. Pīrānuñ itmez idi kadın bel gibi kemer
Seyr-i şebāb beñzemese mā'-i cārīye
4. Yil gibi geldi geçdi hemān itmedi karar
Billāh şafā didikleri beñzer firārīye
5. Kessin dilin nizā'ı kosun 'Adlīyā rakī[b]
Hicr ü vişāli paylaşalum yarı yarıya

119.

Velehū

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātünfe 'ilün

1. Niçe dil virmeyem ol sākī-i sīmīn-bere
Müjeñ al diyü kadeh başına bir buse vire
2. Ne revā pādīşehim dürr-i yetīm-i eşki
Düşüre göz göre gözden geçe ağyār yire
3. Haṭṭ-ı nev şanma ruḥ-ı yārde nakkāş-ı müje
Kıl kalemle varağa başladı tahrīrlere
4. Kūy-ı dil-dāra gidüp kaldı varağ-pāre-i dil
Şimdi biz ğuş gibi muntazırız her ḥabere
5. Düş ayağına meded sākī-i devriñ 'Adlī
Şişe çekmekle 'ilāc olur imiş derd-i sere

ḤARFÜ'L-YĀ'

120.

Mef'ülü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

1. Meclisde būs idüp yürüyor la'l-i dilberi
Mestāne nüş iderse n'ola ḥün-ı sāğarı
2. Rez duḥterini cāmda sākī görüp dimiş
Şırça sarāydır o perī-zādeniñ yiri
3. Görsün ruḥında ḥālin o āteş-'izārımıñ
Seyr itmeyenler āteş içinde semenderi
4. Pūşide eyledikçe ruḥın ebr-i kāküli
Oldı küşüf zann iderim mihr-i ḥāverī

^{119.} 276^b.
^{120.} 276^b.

5. Vā‘iz bülend rütbeye irmişleri öger
İrsek o deñlü rütbeye görsek erenleri
6. Bīgānedür içinde netīce bu zümrenüñ
Degmez fakīre hişşe-bağş-ı kalendarī
7. Lāl eyler idi ‘ālemi efsāne-gūy-ı dehr
‘Adlī eger ki olmasa ‘aşrıñ sühanveri

121.

Velehū

Mefā ‘ilün fe ‘ilātün mefā ‘ilün fe ‘ilün

1. Kelāli olmaz ise ehl-i ‘izzetiñ der-pey
Hūmārı olmasun erbāb-ı ‘işretiñ der-pey
2. Yanardı nār-ı firāka Halīl-i dil billāh
‘Ağāsı olmasa şāh-ı muhabbetiñ der-pey
3. Behişt-i kūyına irdik o mehiñ yā Rab
Firākın ādeme gösterme cennetiñ der-pey
4. Hārāb iderdi şafāgāh-ı kalbi seyl-i keder
Zuhūra gelme yusrā-yı ‘usretiñ der-pey
5. Cihān sa‘ādetine virmez idim ey ‘Adlī
Firākı olmasa ‘ālemde vuşlatıñ der-pey

122.

Velehū

Fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilātünfe ‘ilün

1. Dil perişān olalı kākül-i dil-dār gibi
Dīde hūn-bār-ı elem nāfe-i Tātār gibi
2. Dest-i cevr itmez idi kāmēt-i ‘uşşākı kemān
Yār ser-rişte-girift olmasa sūfār gibi
3. Sözi endāze ile söyleşelüm dir dil-ber
Ağzımız ölçüsin almağ diler ‘ayyār gibi
4. Pīr-i fānīniñ ider dirhem-i ‘ömrine tama‘
Çarh-i meh kāse-i nā-dīdede cerrār gibi
5. Bāğda ‘Adlī ile görmüş o nev-nağlı raķīb
Diş biler anıñ için kaşdına miñşār gibi

¹²¹. 276^b-277^a.

¹²². 277^a.

123.

Velehū

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

1. Şāhid-i bāzār diyü çekme kandiñ adını
Saña ey tūṭī virür billāhi ağzıñ dadını
2. Ğam yimezdim kendüden ayrıldığumçün ol perī
Hāṭıra bir kez getürse 'aşık-ı nā-şādını
3. Ben nihāl-i nev yetiştirdim zemīn-i sīnede
Āteşe yaqsun çemen şimden girü şimşādını
4. Kūdek-i ŧanbūruñuñ burma kulağın muṭribā
Eyledüñ peyveste çarḫa nāle vü feryādını
5. Var mıdır ey Nazmī-i üstād gel inşāf kııl
Ḥayr ile yād itdürür 'Adlī gibi üstādını

124.

Velehū

Mef'ülü mefā 'ilün mef'ülü mefā 'ilün

1. Olsam n'ola 'uşşākıñ refṭārda mümtāzı
Gülşende şalındırdım ol serv-i ser-efrāzı
2. Mestāne niyāz itmek bir iş midir 'uşşāқа
Dilber idicek nāz-ı pey-der-peye āğāzı
3. Yandıqça kebāb-ı dil kānūn-ı taḥassürde
Āzürde olur şanma ol mest-i mey-i nāzı
4. Rehn itdi o meh vaşlın hengāme-i tevḫīқа
Taqrīb ide Ḥaḫ 'Adlī ol va'deye incāzı

125.

Velehū

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātünfe 'ilün

1. Rū-siyāhım ele al göñlümi şād eyle beni
Ele alınmaz idi olmasa ḫātem Yemenī
2. Cür'a-i sāğarı ben yire düşürmem elden
Ḥāk olursam iderim üstüme sāķī düşeni

¹²³.

277^a.

¹²⁴.

277^a-277^b.

¹²⁵.

277^b.

3. Tūṭī-i hāmeme vābeste iken elsine ben
N'eylerim bāğda dil bülbüli bir lāf-zeni
4. Salṭanat ola mübārek şeh-i 'ālem-cāha
Virmezem 'āleme ṭab'im gibi mīr-i sūḥanı
5. Dün gice mest dimiş geçdi sevilmem demi yār
Añma Allāhı severseñ baña 'Adlī geçeni

126.

Velehū

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Münkesir-bāliñ hümā pervāzı münkir rif'ati
Sāğar-ı işkesteniñ añlanmıyor keyfiyyeti
2. Tartılırken mihr-i 'uşşāka tutuldu eksigi
Vezni-i 'aql-ile bilindi ol mehiñ māhiyyeti
3. Āteş-i āḫım nice fülādı sīm-āb eyledi
Söylen ol āhen-dile bīhūde kıoyusun ḫiddeti
4. Kāh taḫtānī gehī fevkānī alup virmede
Ben edānīye dimezdim muttaşıl kıum sā'ati
5. Çāşnī-gīr-i zer-i tab'imdur 'Adlī ehl-i dil
Zerger-i hū başuna çalsun miḫekk-i minneti

127.

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Şemm itmedigim bir gül-i sīr-āb mı kıaldı
Nüş itmedigim cām-ı mey-i nāb mı kıaldı
2. Tesbīḫ-i hüner-rişte-i Pervān-niżāma
Derc itmedigim gevher-i nā-yāb mı kıaldı
3. Burduqça bu şeb gūşını ṭanbūr-ı niyāziñ
Göstermedigim gūşe-i mızrāb mı kıaldı
4. İy pīr-i denī-nāle göñül saña bezimde
Diñletmedigim nağme-i işrāb mı kıaldı
5. Nev-naḫl-i ḫayāl-i dile 'Adlī hünerim gör
Kondurmaduğum murğ-i ṭarab-yāb mı kıaldı

¹²⁶.

277^b.

¹²⁷.

277^b-278^a.

128.

Velehū

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

1. 'Aqlımı zülfüñ perīşān eyledi sünbül gibi
Hārḥār itdi dili pür-hün cām-ı gül gibi
2. Rüzgār uymaz ulaşmazdı baña sünbül-misāl
Ben perīşānlıgla şöret bulmasam kākül gibi
3. Ḥayretimden ser-fürü itsem işāretlerle dir
Birbirine mest olanlar neşve-yāb-ı mül gibi
4. Bī-ta'ab āb-ı ḥayāt-ı nazm-ı üstādānı hep
Himmet-i üstād ile gözden geçürdüm pül gibi
5. Bildürem murğ-i nev-āmūza şeṭāre neydügin
Söyledir yoḫ bāgda 'Adlī dili bülbül gibi

129.

Velehū

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

1. Görenler cāmda 'aks-i leb-i cān-baḥş-ı hūbānı
Şurāḥīde güşād olmuş şanurlar verd-i ḥandānı
2. Midād-ı şi'ri şeb-reng itdi düdü āhımñ ṭab'ım
Sikenderdir ki buldı zulmet içre āb-ı ḥayvānı
3. Degildir ḥaṭṭ-ı dilber lu'bede-bāz-ı felek şimdi
Verā-yı perdeden seyr itdirir ruḥsār-ı cānānı
4. Metā'-ı çeşm-i bülbül şandı sūk-ı derdde rindān
O deñlü gül gül itmiş çeşm-i hūn-rizüm ki dāmānı
5. Bu deñlü gevher-i mazmūnı Bākī 'Adlī bulmazdı
Kazıdı tīşe-i endīşe birle kām-ı imkānı

130.

Velehū

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

1. Kemer āgüş idince hāle-veş ol mäh-ı tābānı
Raḳībiñ sīnesinden kılca ḳaldı çıḳmağa cānı

---

128. 278^a.
129. 278^a.
130. 278^b.

2. Urulmağla şikeste hâtem-i meh şafha-i çarha
Sipihriñ pençe-i mihrinde yok taqlide dermânı
3. Ne çekdi pençesinden şâne-i nessâc gerdünüñ
Alınca pîrehen fânûsa ol şem‘-i şebistânı
4. Olunca zarf-ı şebden der-birün şemşîr-i âh-ı dil
İder gâltân seherden kelle-i mihr-i dırağşanı
5. Pür eylerdi ‘Uṭārid nüh varağ mecmū‘a-i çarhı
Gülü-gîr itnese kuhl-i ğam ‘Adlî-i sühan-dānı

131.

Velehū

Mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün

1. Hüseyñiye çıkardım nāle-i ‘uṣṣāk-ı ğam-h̄vārı
Uyandırdım yine ol fitne-i çeşm-i siyeh-kārı
2. İder maḥmūr çeşmin nīm-nāz it pehlevānlık gel
Göz açdırma meded sākî yıķ ol bed-mest-i evġārı
3. Nic’imiş seyr idiñ zergerligim bāzār-ı ‘irfānda
Çökerddim yine esb-i ḥāverî-zād-ı kalem-kārı
4. Tamām ol āfitābıñ maḥzar-ı luṭfi olursañ ol
Bizi bir ğüşe-i çeşme sezā gör ey felek bārı
5. Birazda dest-efşān-ı dem it ḥvāhişle ney gibi
Yiter inletdüñ ey Zühre-nihādım ‘Adlî-i zārı

132.

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

1. Āşinādan ey perî gizlenme nā-maḥrem gibi
Ellere taķılma naķşıñ çıkmasun hâtem gibi
2. Almadıkça destime ‘ālem görünmez çeşmime
Dür-bîn olmuş şurāḥî var ise ḥāmem gibi
3. Olmuş ey sākî ruḥuñ āyîne-i ‘ālem-nümā
Görmege maḥmūrlar dil-teşne cām-ı Cem gibi
4. Kūy-ı dil-dāra varup muṭrib dem urma nāyıña
Gel hevālandırma şeh-bāzım ney-i nālem gibi

¹³¹. 278^b.

¹³². 278^b-279^a.

5. Çıkdık ol gül-gonçanıñ şimdi derünından yine
Bir yüzi mihre kapıldık ‘Adlîyâ şeb-nem gibi

[KITALAR]

1.

Ꞑıt'a li-'Adlī Efendi

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Esb-i sa'yi yilüp yopurmağdan
Rāh-ı dil-h^vāhda apışdırdım
2. Dest-i hırmān-ı ye'sle āhir
Çeşm-i bahta pamuk yapışdırdım

2.

Velehū

Ꞑıt'a

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Murğ-i tarāvet eyledi pervāz göklere
Olduğda çār-bāl-i haṭṭuñla dü ebruvān
2. Āb-ı hayāt-ı nazmım ile müstefiz ider
Sebzın giyāh-ı reşkini lahd-i sūhanverān

3.

Velehū

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Hāk-i şehid-i deşne-i cellād-ı gamzesi
Kūyında ol perī-şıfatıñ tüde tüdedir
2. Depretme sāz-ı nāleyi vardığda kūyına
Şāyed gönül o şāhid-i işve günüdedir

4.

Velehū

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Nite ki gonca-i hurşid-i gülşen-i eflāk
Nesim-i şubhla dā'im ola gül-i ra'nā
2. Ser-i sa'ādetiñ olup melāzz-ı ārāyiş
Hezār zīb ile destāriñ ide müsteşnā

---

1. 282^a.
2. 282^a.
3. 282^b.
4. 282^b.

5.

Velehū

Mef'ūlü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

1. Ben ol gedā-yı resīde-kenār-ı deryāyım
Hudā çün itdi vücūduñ 'Īnāyet 'ummānı
2. Benim gibi kereme lāyık 'abd-i maḥzūnuñ
Huşul-i kāmına göster ḥurūş-ı imkānı

6.

Velehū

Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

1. Nedir o kenz-i ma'ārif ki Mağribī-i ḳalem
Der-i muḥalsam-ı fethini eyledi teshīl
2. Elimde olmasa miḳyās-ı ḥāme bī-şübhe
Olurdu çüşiş-i dil münkir-i telāṭum-ı nīl

7.

Velehū

Mef'ūlü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

1. Nā-dān-ı rūzgār olan ey meh-liḳā seniñ
Hurşid olursa şem'-i şebistānıñ olmasun
2. Dest-i muḥabbet ile tut ey sāḳī-i ḥüsün
Cām-ı dili şikeste-i devrānıñ olmasun

8.

Velehū

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

1. Māh-ı nev añlamañuz pīre-zen-i devr-i zamāñ
Aşdı bām-ı felege köhne elek ḳasnağın
2. Baḳmañ ayağı ḳuşūrına bezmde zinhār
Kesdi şemşīr-i şeri' duḥter-i rez parmağın

---

5. 282^b.
6. 283^a.
7. 283^b.
8. 283^b.

9.

Dġger tavşif-i zāt-ı sa‘ādet-nişāb-ı Selim Giray Han kaşide-i ra‘nā
Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. O dem ki şāh-ı bahār itdi gülşene teşrif
Gül-i güşāde hemān şundi destine sāgar
2. O sġb-i tāzeyi kim almış idi deste çenār
Bu demde olmadadır nuql-i bāde-i aşfer
3. Figāna başladı mestāne ‘andelġb-i çemen
Cihānı ũtdı řadā-yı terāne-i evfer
4. Serā-yı gülşen-i ‘ālem-nümā-yı ‘işretde
Döşendi bezme řumāř-ı zümürşud yek-ser
5. Dinildi oldu bu kālā-yı pāk-i pāy-endāz
Bir ehl-i cūd u kerem řāh-ı ‘izze sertāser
6. Meger ki ħusrev-i kişver-güřā-yı bġ-hemtā
Benim efendim imiş ol dilġr-i nām-āver
7. Selġm Giray-ı keremver o ħān-ı zġ-řān kim
Felek hemişe ider mihr-i nāmını ber-ser
8. Revāsimān-dürr-i kām-başş-ıvālāya
Hemġře nisbet iden oldu ‘arşdan ber-ter
9. Der-i kerġmi iden melce’ vü melāz-ı merām
Bu fenn-i kām olur çün murādına maşhar
10. Ya şulluğından o dergāhıñ olmamaķ ‘Adlġ
Revā mıdır şarab-ārā-yı mertebet-güster
11. Anıñ ħod istedigini bir kitābet-i ednā
Meger o süfle ħazf-i dürr-i kāmā mı beñzer
12. Sezā-yı řān-ı kerġm ol mudur a sultānım
Ki cā’izesi o vařřāfiñ olmaya gevher
13. Mürüvvetinden odur pādiřāhımiñ me’mül
Olam sürür u şarabla hezār ħanyāger
14. Suħan-dırāzġ şi‘r ile eyleme tařdġ ‘
O zāt-ı kām-ı seħāyı du‘āya başla yiter

9. 245^b-246^b.Selim Giray Han’a dair öteki şiir 6. kasidedir.

15. Bilindi adr-i ma‘arif o bezm-i ‘alide
Ne lzım eylemek ibt mdde‘a-yı hner
16. Ola vcd-ı erif-i eref-peziri hemin
Blend-i mesned-i ‘alemde ‘afiyet-perver

10.

**Der-Ha-ı adr-ı Rm Es-Seyyid ‘Al Efendi Hazretlerinin
Hzurlarına**

Mef ‘iln fe ‘iltn me ‘iln fe ‘iln

1. Eger ki itmeseiz idi bezm-i sbda
Beyn-ı fazl-ile ta lafz-ı ‘irn
2. alurd kemeke-i dest-i lecede sultnım
Naıla hid-i ‘irnmn giribn
3. Helk ider beni temmet’l-lafz kem-dni
Ki hi ma‘niyi tedke irmez iz‘n
4. Mda ola mua ola o ehl-i fazl
‘Aceb mi olsa hner-pervern urbn
5. ‘Ale’l-huu ola ‘alemde seygid’s-sdt
Hem ola zmre-i mkil-gushndn
6. Cihnda olmasa ztn vch ile mmtz
Netice olmaz idn adr-ı Rma erzn
7. Hnerver v fazl-guter kerem-kr
 buld ztn ‘Al nm ile z-n
8. Blend-i ‘avn ile Hyderlik eyle ben uluna
Getr arat-ı Islma bat-ı ndn
9. arimizde bizi eyledi bu amla tebh
Hm itdi metimiz br-ı n-mselmn
10. Kimi d esbe svr old kimi bd-svr
Kimisi menzil oı gibi aldı meydn
11. Kimisi himmet ile rzgrna drp
Melek gibi felek stinde ıldı cevn
12. Biz ise pe senesinden ber zrret ile
Seferlern oluruz deyn  amla pyn

¹⁰. 251^a-251^b.

13. Kimi ze‘āmet ü tīmāra olmayupkāni‘
Şerīf-i manşıb ile cām-ı kām mestāni
14. Faķır on sene tārīhcilikle lāyık mı
Olam seferleriñ ‘ālemde nā-be-sāmāni
15. Bu def‘a kāğıd emīni olup belāyı görüñ
Yine ğam-ı seferüñ dīdem oldu giryāni
16. Vücūd-ı pākiñi Hāķ eyleye haţādan emīn
Bu gūne itmedeyüz rüz u şeb şenā-ķ^vāni
17. Efendim ‘Adlī-i bī-çāreñe muzāheret it
Ayakda koyma kerem eyle nükte-sencāni

11.

Der-Sitāyiş-i Cenāb-ı Hāzīnedār-ı Şehenşāhī ve Nedīm-i Hākān-ı

‘Ālem-penāhī Nezīr Aĝa

Mefā ‘ilün fe ‘ilātün mefā ‘ilün fe ‘ilün

1. Nezīr Aĝa o keremkār-ı şadr-ı iclālīñ
Ki kef-i ‘ātıfeti içre kaţredir deryā
2. Yed-i şehāsi yanında şadef bir aĝzı açık
Dür-i kelāmına nisbetle pīledür gūyā
3. Zihī nedīm zihī hāzin-i şeh-i devrān
Zihī karīn-i şehenşāh-ı şevket-i vālā
4. Aĝa olunca bu dār-ı sa‘īde böyle gerek
Nedīm olunca bu şāh-ı güzīne böyle ola
5. Temevvüc eylese deryā-yı luţf u ihsāni
O deñlü zī-himem ü iktidārdır meşelā
6. İder şadefçe-i kefinde eyledikce murād
Kemīne kaţre-i nisāni bir dür-i yektā
7. Yazık baña ki o deryā-ķurūş-ı ihsāniñ
Kenār-ı dāmenine irmedi elim kaţ‘ā
8. İdeydim ‘ālemi ķudretde mümtelī-i ni‘am
Gürisne-çeşm-i tarīķ-i murādı ser tā-pā
9. Diyeydi bāri baña nān-ı sofra-i ümmīd
Biraz bende olsaydım saķāta-ķīn-i fenā

¹¹. 253^a-254^b.

10. Beni dü esbe süvārān-ı nekbet-i devrān
Ṭarīķim içre ser-menzilimden itdi cüdā
11. Ecānib-i reh-i maķşūd u menzile irdi
Sekiz toķuz ķadar oldılar eylerim ihşā
12. Benim yolum ele bu deñlü zālīm ü ğaddār
Bir iki kec-menişüñ himmetiyle bī-pervā
13. Nice ķalur ya bu ‘ācizde ķuvvet ü ķudret
Kelām-ı nazm-ı dürer-bāra her zamān ammā
14. Ne çāre ķılmaķ için ğadr-i ‘ālemi ifhām
Lisān-ı hāl-ile hālīm ider ķalem imlā
15. Beħaķķ-ı ħāzreti şāh-ı erīke-i *levlāk*
Bu ğadri görme bu dā‘ī-i müstemende sezā
16. Ayakda ķoyma beni ey ħidīv-i Cem-mesned
Dili bu ğüne ğam-ı bī-amāna görme revā
17. Hezār ‘acz-ile dergāhıña yüzüm sürdüm
Maħal miyim kim olam böyle ben ħaķīr ü gedā
18. Degil emāşil ü aķrān benden alçaķlar
Başıma çıķdı vü çıķmaķdadır hilāl-āsā
19. Ża‘īf-i himmet ü ‘avnim baña kerem lāzım
Çü bī-kes oldığım eyledim saña inhā
20. Be-Rabb-i Ka‘be bu ben derdmende şāħib çık
Eyā kerem-ver-i taħt-ı serīr-i bī-hemtā
21. Felekde bī-kes eger şems-ihāverī olsa
Olur nümāyişi yıldız böcegi gibi şehā
22. Du‘ā-yı devlet-i dāreyne idelim āğāz
Odur ehemmi-i ricā-yı dil-ihazīn-i gedā
23. Niteki ğonca-ihurşīd-i ğülşen-i eflāk
Nesīm-i şubħ-ile dā‘im ola ğül-i ra‘nā
24. Ser-i sa‘ādetiñ olup melāzz-ı ārāyiş
Hezār zīb ile destārīñ ide müsteşnā
25. İki cihānda murād üzre ola iķbālīñ
Hemīşe mā-ħaşalīñ eyleye Ĥudā icrā

TĀRĪHĀT LĪ-‘ADLĪ EFENDĪ

12.

Tārīḥ-i Eriḳe-niṣīn-i Cenāb-ı Ḥazreti Sulṭān Muṣṭafā Ḥān meddallāhu
te‘ālā salṭanetehū ilā inḳirāzi’d-devrān
Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

1. Ḥ^vāb-ı rāḥatda temāṣā eyledim bir vefḳ-i kām
Gūṣuma irmezden evvel bir gice bāng-i ḥorūs
2. Ebr-i nīsān-ı dürer-bār-ı füyüzāt-ı İlāh
Ḥānḳāh-ı dehre ḳurmuş bir serir-i ābnūs
3. İtmiş āmāde ṣadef-veṣ sīnesinde ol serir
‘Ālem-ārā bir dür-i ṣāhāne-i tāc-ı ru’ūs
4. Salṭanat nāmında bu meṣṣāṭa-i devrān daḥi
Eylemiş ḥāzır Züleyhā-yı sa‘ādet bir ‘arūs
5. Bu ne ḥikmetdir deyü ḥayrān-ı naḳṣ u kār iken
Zühre āgāz eyleyüp raḳṣa ṣürü‘ itdi nüfūs
6. Ṣafḥa-i ma‘nāyı gösterdi hemān ḳuṭb-ı felek
Ḳudsiyān goftend pāy-i ḡavṣ-i a‘zamrā bi-būs
7. Böyle resm itmiş ḳalem birle ‘Uṭārid ‘Adlîyā
Ḳıldı Sulṭān Muṣṭafā-yı dāver-i devrān cülūs (Sene 1106/1694-1695)

13.

Cenāb-ı Ḥazreti Elmās Meḥemmed Paṣa Niṣancı iken ṣadr-ı a‘zam
olduḳda tārīḥdir
Fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilātünfe ‘ilün

1. Ḥazreti ḳā’i-maḳām-ı ṣeh-i Dārā-ḥaṣmet
Olıcaḳ mühr-i ṣadāret ile fermān-fermā
2. Didi Sulṭān-ı cihān ‘Adlî hemān tārīḥin
Zībî-i muhr ṣod Elmās Meḥemmed Paṣa(Sene 1107/1695-1696)

14.

Merḥūm Ḥazreti ‘Alî Paṣa Vezir-i A‘zam olduḳlarında dinilen tārīḥdir
Fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilātünfe ‘ilün

1. Dilerim ṣadr-ı vezāretde ‘Alî Paṣanıñ
Luṭf u iḥsān-ile yā Rab ola ‘ālî ḳadri

---

12. 288^a.
13. 288^b.
14. 288^b.

2. ‘Adlī-i dā‘ī senā-güne didi tārīhin
‘Alī Paşaya mübârek ide Mevlâ şadri (Sene 1103/1691-1692)

15.

Diger Tārīh

Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

1. ‘Aceb mi şād u hândān olsağ ey dil gonca-veş zīrā
Du‘āmız müstecāb oldı yine irmiş gibi Qadre
2. ‘Alī Paşa-yı dānāyı vezīr-i a‘zam itdi Hağ
Sezādır her ne luğ eyleser Mevlâ ol felek-ğadre
3. Didi kerrūbiyān tārīhin ‘Adlī lafzen ü ma‘nen
‘Alī Paşa-yı ekrem geçdi biñ yüz üçde bu şadra (Sene 1103/1691-1692)

16.

Ĥazret-i Sultān MeĤemmed Ĥanıñ Silağ-darı Sultān Kethudası üç tuğ ile Mışır vālisi olduğda tārīhdir

Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

1. Cenāb-ı kethudā-yı Ĥazreti Sultān-ı ‘alī-şān
Olup āğāze-i tağl-ı vezāretle haşem-pīrā
2. Sarāy-ı rif‘ate girdikde şadr-ı Mışır-ı mağşūda
Qoyunca ‘ālem-i ma‘nāda pāyın ol kerem-peymā
3. Didi tebşīr idüp tārīhini kerrūbiyān ‘Adlī
Mışır vālisi oldı müjde ‘izz-ile Ĥasan Paşa (Sene 1098/1686-1687)

17.

Ĥazreti ŞeyĤü’l-İslām ‘Alī Efendi def‘a-i şāniyede müftī iken fevtine tārīhdir

Müstef‘ilün fe‘ülün müstef‘ilün fe‘ülün

1. Müftī ‘Alī Efendi ol fāzıl-ı yegāne
‘Aşırında olmış-idi İbni Kemāl Paşa
2. Fermān-ı irci ‘īye cān virdi gūş idince
Şadr-ı cināni kılsun şāyeste Hağ Te‘ālā
3. Kerrūbiyān didi fevtine ‘Adlī tārīh
Müftī ‘Alī Efendi oldı ‘azīz-i ‘uğbā (Sene 1103/1691-1692)

---

15. 288^b.
16. 288^b.
17. 289^a.

18.

Ḥazreti Memdūh-ı ‘Ālem Şādık Efendi Şeyhü’l-İslām olduḡda tārīḡdir

Müstef‘ilün fe ‘ülün müstef‘ilün fe ‘ülün

1. Bir gice şubḡa dek tā eylerdim ‘Adlī ıṡḡā
Dānendegān-ı aḡfā esrār iderdi inhā
2. Müşkil-güşāyı şordum ma‘nāda dindi tārīḡ
Ḥallāl-i ‘ıḡd-i iftā Şādık Efendi ḡālā (Sene 1105/1693-1694)

19.

**Merḡum rūznāmçe-i evvel Ḥazreti Ḥaylī Efendi mürteḡil-i bendergāh-ı
‘uḡbā olduḡda**

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

1. Ol ferīd-i ‘ālemiñ olmuş idi
Meskeni dūnyāda rif‘at muḡteli
2. Dār-ı ‘uḡbāda daḡi yā Rab aniñ
Ġarḡa-i envār ola cān u dili
3. Fevtine tārīḡ için ‘Adlī didi
‘Adn ola Ḥaylī Efendi menzili (Sene 1098/1686-1687)

20.

Zümre-i ḡvāceḡāndan İbrāḡim Efendi vefāt eyledikde dinilen tārīḡdir

Mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün

1. Yegāne fāzıl-ı dehr ü zarīf-i ‘āḡil ü dānā
Ma‘ārif-perver-i ‘ālem idi el-kıṡṡa bī-hemtā
2. Miyān-ı ḡvāceḡānda fāyıḡu’l-aḡrān idi ol zāt
Nazīrin itmemişdi ḡaşılı aṡlā felek peydā
3. Bilüp keyfiyyetin bu ‘ālem-i fānīniñ ol ‘ārif
Şadā-yı *irci ‘ī* ḡuş idüp oldu ‘āzim-i ‘uḡbā
4. Didim tārīḡ-i fevtin ben daḡi ḡasretle ey ‘Adlī
Maḡalliñ ola İbrāḡim Efendi cennet-i a‘lā (Sene 1098/1686-1687)

---

18. 289^a.
19. 289^a.
20. 289^a-289^b.

21.

Merhum Müderris Dürri Efendi ‘āzim-i uhrā olduḡda tārīḡdir

Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

1. Bir dem ziyāde Őoḡbete ol nükte-dānı āḡ
‘Ālemde koymadı ecel-i bī-Őekīb ü Şabr
2. ‘Adlī didim o ḡüzn-ile tārīḡ-i fevtini
Őandūḡa-i Őadef ola Dürrüm saña ḡabr (Sene 1098/1686-1687)

22.

Tezkireci ḡandān Efendi me’mūr-ı emr-i irci‘ī olduḡda dinilen tārīḡdir

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātünfe‘ilün

1. Yine ḡandān Efendi gibi bir verd-i teriñ
Varaḡ-ı ‘ömrini daḡıtdı ḡazān-ı devrān
2. Dāne-i ‘ömrini murḡ-i ecel āḡir dökdürüp
Olıcaḡ menzil-i ḡarmanlıda firdevs-mekān
3. Fevtine bülbül-i dil Őöyledi ‘Adlī tārīḡ
Gül-i zībā-yı irem ola İläḡā ḡandān (Sene 1106/1694-1695)

23.

ḡazret-i Maḡbaḡ Emīni Mūsā Efendi vefāt eyledükde dinilen tārīḡdir

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātünfe‘ilün

1. ḡazret-i Őāḡ-ı cihānbāna emīn-i maḡbaḡ
Olup olmuŐdı o hem-nām-ı cenāb-ı Mūsā
2. Kerem ü luḡf-ile mümtāz-ı miŐāl-i aḡrān
Ola ‘uḡbāda da mümtāz-ı serīr-i vālā
3. ‘Āḡıbet terk-i cihān itdi ümīdim bu ki ḡaḡ
Eyleye menzilini cennet-i ‘adn-i a‘lā
4. Fevti tārīḡin ararken didi ḡāḡif ‘Adlī
Mevḡı‘-i nūr-ı tecellī gibi laḡd-i Mūsā (Sene 1105/1693-1694)

---

21. 289^b.
22. 289^b.
23. 289^b.

24.

**Hzreti Fāzıl u Edīb Ayasofiyye Şeyhi kâbil-i hitâb-ı irci'î olduğda
tārîhdir**

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

1. Ayasofiyyede ol şeyh-i fāzıl cum'a gün bî-bāk
Nice dem nuşh u pend itmişdi halk-ı nîk-mu'tāda
2. Vefātın gūş idüp hüzn-ile 'Adlî didi tārîhin
Ola ber-vefķ-i neyl uçmaķ muķadder Būlbūlî-zāde (Sene 1106/1694-
1695)

25.

Tārîh-i dīger

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

1. Cum'a vā' iziydi ol fāzıl Ayasofiyyede
İtdigi pend ü naşîhat bā' iş-i rahmet ola
2. Fevtini gūş eyleyüp 'Adlî didim tārîhini
Būlbūlî-zāde mekîn-i gülşen-i cennet ola (Sene 1106/1694-1695)

26.

**Cenāb-ı Şeyhu's-şuyūh 'ālem-i cism-i laţîf münzevî-i gūşe-i kabır
olduğda tārîhdir**

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

1. Yine bu sārîķ-ı devrān bir mecmū'a kaldırdı
Hezār efsūs şahın-ı meclis-i pāk-i ma'āniden
2. Nażîrin itmede 'āciz idi kilķ-i zebān terkîm
Güzel mecmū'a-i meşrūh idi seb'ul-meşāniden
3. 'Azîzî 'ālem-i ma'nāda 'Adlî didi tārîhin
Ecel cism-i laţîfim kıldı pinhān çeşm-i fāniden (Sene 1106/1694-1695)

27.

Tārîh-i velādet-i Nişānî-zāde Muḥammed Ṭāhir Beg

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

1. Āsmān-mertebe Tevķî'-î Muḥammed Paşa
Zühd ü taķvāda 'ālem mişl-i Muḥammed Bākır
2. İrişince koca tevķî'îye tuğrada daḥi
Çekdi rüy-ı varak-ı himmete tuğra vāfir

24. 290^a.

25. 290^a.

26. 290^a.

27. 290^a-290^b.

3. Rūh-ı eslāfını şād eyledi ol zāt-ı şerīf
Mişli geldiye de ma‘dūm gibidir nādir
4. Şanmañız kim ola tuğra-yı berāt-ı hūsn ol
Ey olan hūsn-i ruḥ-ı şāhid-i zūhde nāzır
5. Ne kadar terbiyesin gördi neler çekdi anıñ
Şiḥ-ı kilki idicek nūr-ı siyāhı zāhir
6. Şems zerrīn kalem maḳṭa‘-ı elmās kamer
Olsa olmaz mı o düstūra bisāt-ı fāḥır
7. Şimdi sultān-ı cihānbāna vekālet ile hem
Luṭf idüp kâ‘i-maḳām eyledi Rabb-i Kadir
8. Bu sürürüñ ‘aḳabinde aña Mevlā-yı Celīl
Bir veled kıldı ‘atā devlete olsun nāşır
9. Tūl-i ‘ömr-ile mu‘ammer ide Ḥaḳ ‘azze ve cell
Kıldım ihdā bulunup elde bu tuḥfem ḥāzır
10. Reşk-i Çīn olmaz idi böyle kalem-kārlıgım
Olmasa zerger-i ṭab‘ım hünerinde māhir
11. Bakma noḳsān-ı mehe ‘Adlī di tāriḥ hemāñ
Māhdır gice ṭulū‘ itdi Muḥammed Ṭāhir (Sene 1106/1694-1695)

28.

Berāy-ı şehīd şoden-i Fındıḳ Muḥammed Paşa

Mefā ‘ilün mefā ‘ilün fe ‘ülün

1. Muḥammed-nām Fındıḳ bir vezīriñ
Şehādet emri destine virildi
2. Buları öldi şanur bilmeyenler
Şehīd olanlar ölmedi dirildi
3. Ne pervā ḳahr-ı ḥaşm-ı bī-ḥaberden
Şehādet fazlına böyle irildi
4. Mezārı üzre yazmış ‘Adlī devrān
Bu Fındıḳ seng-i ḳahrımla kıırıldı (Sene 1106/1694-1695)

---

^{28.} 290^{b.}

29.

Tārīḥ-i Velādet-i Muḥammed bin Muṣṭafā

Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Semiyy-i Muṣṭafā İbni 'Ömer itmiş kamer-āsā
Derūni şu'le-i mihr-i sūrūr u şevḳ-ile pūr-nūr
2. Gelüp dünyāya bir pākīze tıfl-ı rūḥ-baḥşāsı
Ḥarāb-ı mülk-i ḳalbin eyledi Ḥaḳ Ka'be-i ma'mūr
3. Didi mevlūdı için 'Adlī şad şevḳ-ile tārīḥ[in]
Ḳudūm ile Muḥammed Muṣṭafāyı eylediñ mesrūr (Sene 1099/1687-1688)

30.

Tārīḥ-i vefāt

Mef'ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Ol zübde-i muḥādim o maḥdūm-ı bī-'adīl
Naḳd-i revānı virdi refāh-ı mümeddede
2. Cān atdı ārzū-yı şefā'atle maḥşere
Ümmīd odur dūçār ola elṭāf-ı Aḥmede
3. Tārīḥ-i fevtin 'Adlī niyāz eyleyüp didim
Yā Rabbi cāy eyle behiştin Muḥammede (Sene 1107/1695-1696)

31.

Berāy-ı güzīde-i ḥavāşş u 'avām Ḥāfız Post Muḥammed Efendiye

Aḥreb

1. Oldı 'ademe revān Ḥāfız Post āh
Ümmīdim o raḥmet ḳılaḤaḳ 'azze ve cell
2. Fenninde yegāne ḥ^vāce-i şānī idi
Olmaz aña bu 'ālem-i fānīde bedel
3. Bu tekye-i ğamda postı ḳoydı tehī
Aşḫāb-ı dile yine felek virdi kesel
4. Erbāb-ı hüner kerem niyāz eylediler
Dergāh-ı Cenāb-ı Bārīye ḳaldırup el
5. Hātif didi 'Adlī rıḫleti tārīḥin
Ānīde güm itdi Postı ābdāl-ı ecel (Sene 1105/1693-1694)

²⁹.

290^b.

³⁰.

290^b-291^a.

³¹.

291^a.Bu kita rubai vezni ile yazılmış.

32.

Merhūm Fāzıl u Edīb Şoban Muḥammed Efendi

Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

1. Şobān Muḥammed Efendi o şāhibü'l-ḥayrın
Cihānda zūhd ü şalāḥ u ḥayr idi 'ameli
2. Onuñ bunuñ kızıcıklarınıñ edībi olup
Şobān idi reme-i nāsa olmuş-idi velī
3. 'Amelde Ḥazret-i Şa'bāna rā'ī kendü idi
Çü ḳalmaz 'ālem-i fānīde ne velī ve ne deli
4. Bu luṭfa vāşıl olan nice şād merg olmaz
Göründi 'ālem-i ma'nā ḥafisi aña celī
5. Nuḳūd-ı 'ömr-i 'azīzini virdi 'uḳbāya
Diyüp evāmir-i Ḥayy u Ḳadīre ne dimeli
6. Bu derdmend ü perīşān arar iken tāriḥ
Çemen çemen gezerek fikr-i tām ile ḥaylī
7. N'ičün dağıldı reme didüm 'Adlīyā didiler
Efendi Şobānı ayırdı süriden eceli (Sene 1107/1695-1696)

33.

Berāy-ı fevt-i Muştafā

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

1. Zümre-i ehl-i nücümüñ tīz-fehm ü dānişi
Eyleyüp 'azm-i beḳā ol lāyık-ı dāru'l-emān
2. Hātif 'Adlī lafzen ü ma'nen didi tāriḥini
Ḳıldı biñ yüz beşde süknā Muştafā Ḳuṭbī cinān (Sene 1105/1693-1694)

34.

Berāy-ı vefāt-ı Serenci-zāde

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

1. Serenci-zāde ol ser-meclis-i aşḫāb-ı 'irfānıñ
Nihāl-i 'ömrin idüp rūzigār işkeste ānīde
2. Didi mellāḥ-ı dil ḥüzn-ile 'Adlī fevti tāriḥin
Serenci-zādem açdıñ zevrāḳı deryā-yı fānīde (Sene 1106/1694-1695)

---

^{32.} 291^a.
^{33.} 291^b.
^{34.} 291^b.

35.

Berāy-ı fevt-i Kara Çelebî-zāde Çelebî ‘Abdu’r-Raḥmān

Fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilün

1. O türāb-ı kadem ü rā‘î-i ḥalk-ı ‘ālem
Dil-nüvāz-ı sūḥan-ārā-yı cemî‘-i yārān
2. *İrci ‘î* emrini gūş eyleyüp oldı bî-bāk
Çār tekbîr-zen-i ḥasta-i meftün-ı cihān
3. Geçicek bezm-i fenādan didi ‘Adlî tārîḥ
Cālis-i cennet-i a‘lā ola ‘Abdu’r-Raḥmān (Sene 1105/1693-1694)

36.

Berāy-ı Topkapulu Gevrek-zāde Ḥasan Çelebîye

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

1. Meclis-i ḥalkıñ maḥal-ḥ^vānı idi
İbn-i Gevrek ol nedîm-i bî-bedel
2. Ḥaḫ Te‘ālā kıla ‘uqbāda daḥi
Cüz’-i bezm-i cennet olmağa maḥal
3. Ne belā-yı āsumānîdir diyü
Sünbūlistān-ı fenādan çekdi el
4. Didi hātif ‘Adlî tārîḥin amñ
Kırdı Gevrek-zādeyi dest-i ecel (Sene 1105/1693-1694)

37.

Berāy-ı vefāt-ı Şābūnî Ḥasan Çelebî-zāde Muḥammed

Mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün

1. O hem-nām-ı Nebî gūş eyleyince *irci ‘î* emrin
Derā-i [...] merz-kārı cān u dilden eyledi maḥlab
2. Du‘ā-güne el açup ‘Adlî didim fevti tārîḥin
Muḥammed cennet-i a‘lāyı mesken eyleye yā Rab (Sene 1106/1694-1695)

38.

Berāy-ı ğarîḫ şoden-i Mevlevî Palamar Dede

Mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün

---

35. 291^b.
36. 291^b.
37. 291^b.
38. 292^a-292^b.

1. Palamar mevlevî ol turfe dervîş-i felâket kim
Olunca tekye-i dâr-ı beķānîñ âh devvârı
2. Bir ‘arîf didi târîhin lisânınca edâ eyle
Faķîriñ ıŖıılâhı üzre rûhın Ŗād kııl bârı
3. Anıñçün ben daħı bu gûne Ŗuret virmege âħir
Büt-i nazm-ı ĝârîbe eyledim fikr-i fûsun-kârı
4. Ecel aħfâsı terkîb istimâ‘ından ħaber idüp
Aña metrûke itdirdi zen-i dünyâ-yı mekkârı
5. ‘Areftü nefsi diyüp ĝülŖen-i dünyâdan el çekdi
Ferâĝat eyledi rindân-ı devrân-ı çemenzârı
6. Ŗavadan eyledi iŖrâb terkîb añlamak için
Ķazâ keŖtîsi mümŖâsında eylerken nigeħ-dârı
7. Ŗu uyur düşmen uyumaz bu sâkinlik nedir dirdim
Meger Palamar üzdürmek imiŖ Tunanıñ efkârı
8. Ayaĝı sürçüp ol mestâne-i mey-ħâne-i dehriñ
Kenârından hemân mümŖâ-yı keŖtîniñ idüp zârı
9. Akındıya virüp mellâħ-ı fânî keŖtî-i cismin
Bülend-i sür‘at-ile eyledi Ŗular gibi cârı
10. Yuvarladı faķîri Ŗarķan u berķan Tuna nehri
Felek hażm-ı ta‘âm-ı mâhî idüp kııldı ĝaddârı
11. Zemîn zamân diyerek derdmend üftâde bî-çâre
Zümünüñ karŖusında eyledi bu vaz‘-ı evĝârı
12. Görüp yârânı didi ortalık hep münķabız ‘aŖıķ
Bize peymâne eyler eyler ise diyü ĝam-ħ‘ârı
13. ĝehî mestâne ĝâhî bengî ĝâhî bir berŖ nâk idi
Ķalenderlik ider olmazdı hiç dervîş-i hemvârı
14. İderdi istimâl ķubbe zemîn olurdu lâ-yâ‘ķıl
Tunaya karŖu ķor zann eyleyüp mestâne reftârı
15. [...]ürî-zâdeye dir idi maħbûbu’l-ķulûb ancaķ
Ķarîbe itdi çeltik vaķ‘asında ĝaylî cebbârı
16. Egerçi mevlevîydi tekye-i Ŗuretd e sîretde
Bilinmezdi ĝidiniñ sîretiyle tarz u eķvârı

17. Geçilmezdi amān der-āftesinden(?) cāhiliñ bir ān
Bozup terkībini rind-i ecel dürdürdi tomanı
18. Ğarīķ olunca bī-kilk ‘Adlī yazdı fevti tārīhin
Ṭuna nehrinde mellāh-ı belā kırdı Palamarı (Sene 1108)1696-1697

39.

Tārīh Berāy-ı Vefāt

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

1. Āh ol maḥdüm-ı ‘ālī-zād rihlet eyleyüp
Ķavminiñ baĝrın fiĝān vü derdle nāy eyledi
2. Ğavş-ı a‘zam didi ‘Adlī fevtiniñ tārīhini
Ḥaķ Te‘ālā Muştafāya ‘adnini cāy eyledi (Sene 1107/1695-1696)

40.

Tārīh Berāy-ı Vefāt

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

1. Āh Ḷādī-zāde ol maḥdüm-ı pāk ü müsteṭāb
Emr-i Ḥallāķ-i cihān-ile idüp terk-i cihān
2. Fevtiniñ ‘Adlī du‘ā-güne didim tārīhini
Cennet-i a‘lāyı yā Rabbi kıla Aḥmed mekān (Sene 1107/1695-1696)

41.

Tārīh-i Vefāt

Fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilün

1. Nice bīdār olur ḥ‘āb-ı ecelden zu‘afā
Rihlet uyḥusı göz açdırmadı Dārā vü Keye
2. İntiķāl eyleyicek ‘Adlī didim tārīhin
Hem-civār ide İlāh ‘Āyişeyi ‘Āyişeye (Sene 1108/1696-1697)

42.

Tārīh-i Vefāt

Fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilün

1. Emetullāh o nisā ṭā’ifesi seyyidesi
İrci ‘ī emri ile eyleyicek terk-i fenā
2. Didi tārīhini ‘Adlī gözün açduĝı gibi
Cenneti bula İlāhā Emetullāh me’vā(Sene 1107/1695-1696)

---

39. 292^b.
40. 292^b.
41. 292^b.
42. 292^b.

[NAZMLAR]*

1.

Velehū

Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

1. *Be-tīzī ān ki be-menzil çu tīr mī āyed
Hemān reved be-hevā ger baṣīr mī āyed*
2. *Be-rūz āyed u hūrṣīd mī reved be-mā
Ḳarār-dāde ṣeved meh çu dīr mī āyed*

2.

Velehū

Rubā'ī

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

1. *Seng-i ta'n atsa 'aceb mi mīve-i zibāsına
Dest-i kūteh-ḳad iriṣmez ḳāmet-i bālāsına*
2. *Teng-dildür dil-güṣā dūṣmendir ey bülbül ṣaḳın
Gülṣeniñ dil-dāde olma ḡonca-ı ra'nāsına*

3.

Velehū

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

1. *Bizi 'irfān ile döndürme ṣem'-i fūrüzāna
Ne minnet eyler idik rüzḡār-ı nā-be-sāmāna*
2. *Dem urmuş bir nefesden neylere meclisde muṭribler
Yine ṣīr-i dil āteṣ dūṣdi ṣanmıṣdır neyistāna*

4.

Velehū

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

1. *Ayaḡı baṣdıḡı yir sāḳī olurdu hurrem
Duḡter-i [re]z eger olmasa idi nā-maḡrem*
2. *Böyle olduḡunu bilseydi kiṣi dūnyānıñ
İḡtiyārī ṣanurum itmez idi vaz'-ı ḳadem*

* Bu bölümdeki şiirler Rubā'ıyyât arasında olmakla beraber rubai vezninde olmayıp kafiyeleri bakımından nazm olduklarından buraya alındı.

1. 281^b.

2. 282^a. Yazmada Rubâî başlığı konmuş olsa da vezin bakımından rubai değildir.

3. 282^a.

4. 282^a-282^b.

5.

Velehū

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fe'ūlün

1. Ney şanma diliñ hem-dem-i feryād-residir
Te'sīr-i sebep-i muṭrib-i feyziñ nefesidir
2. Bıkr-i dūr-i maẓmūn yetīm olmamağ olmaz
Çün 'Adlī-i deryā-dilimiñ beslemesidir

6.

Velehū

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Dil-berle bāde nūş iden āmāde-dest olur
Vaḳt-i ḫayāt-ı meyde iki kerre mest olur
2. Āyīne-i ḫazāda o meh-peykeri gören
Şan'ān-ı zāhid olsa da āfet-perest olur

7.

Velehū

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Kevkeble fark olunmuyor āhım şerāresi
Rindiñ felekde böyle gerekdir sitāresi
2. Ağyāra būse virdigin inkār ider iken
Rüyına urdı 'aybını dendān yāresi

8.

Velehū

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Göñül mecrūḫ-ı tīğ-ı dest-i hicrān-ı dil-ārādır
Anıñçün şerḫa-i zaḫmın şafağ gibi hüveydādır
Dili ey ḫār-ı hicrān eyleme pejmürde-i firḫat
Gülistān-ı fenāda mişli yoğ bir verd-i ra'nādır

---

5. 282^b.
6. 282^b.
7. 283^b.
8. 282^b-283^a.

RUBĀ'İYYĀT Lİ-'ADLĪ EFENDİ

1.

Ahreb

Biz nîst-i hest-nümâyız el-ân ammā
Ol hest-i nîst-nümâdır ey dil hālā
Kānallāhu velem yekiin ma 'ahu şey'in
Āl-āne kemā kāne peyām-ı vālā

2.

Na't-ı Şerif

Ahreb

Ey maẓhar-ı sırr-ı a'zam-ı hüsn ü cemāl
Vey menba' u kân-ı gevher-i baħr-i kemāl
Şem' olmasa idi zātıñ 'ālemlere ger
Olmazdı felek netice fânūs-ı hayāl

3.

Velehū

Ahreb

Ey mā-ھاşal-ı tılsım-ı kenz-i efham
Vey maẓhar-ı sırr-ı tām-ı ism-i a'zam
İrmeklige ism-i a'zamıñ pek müşkil
Esrārına Allāhu Te'ālā a'lem

4.

Velehū

Ahreb

Yok zehr-i firāka çāresi müştākıñ
Vuşlat ola ey gönül meger tiryākıñ
Bir nesne kabül eylemez gūşları
Başında kavağ yeli eser 'uşşākıñ

5.

Velehū

Münacāt

Ahreb

Derd-i dilime İlāhī dermān eyle
Bir nabz-şinās hāzık ihsān eyle

---

1. 236^b.
2. 279^a.
3. 279^a.
4. 279^a.
5. 279^a.

Ṭıfl-ı dili seylī-i ğam ağlatdı ise
Sen dest-i nevāzişinle ḥandān eyle

6.

Velehū

Aḥreb

Yā Rab beni sen mecmū‘a-i ‘irfān eyle
Ārāyiş-i meclis-i sūḥan-dān eyle
Lu‘lū-yı ma‘ārifē dil-i maḥzūnum
Kān olmaġa müsta‘idd ü şāyān eyle

7.

Velehū

Aḥreb

Hīç olmaz idi meded dil-i müştāka
Çıkmasa idi fiġānımız āfāka
Öldürmek olurdu ey raķīb bī-raḥm
Te’sīr ideydi eger zehr ‘uşşāka

8.

Velehū

Aḥreb

İtdikce niyāz yāre ben āġāzı
Aġyār ideyim diyor baña dem-sāzī
Kendü elim ile eyledüm perverde
Gehvāre-i sīnede o ṭıfl-ı nāzı

9.

Velehū

Aḥreb

Ol ḥasta-i miḥnetim ki ben sultānım
Vā-beste yed-i ḥuzzāka da dermānım
Raḥm itmez iseñ bu ḥasta-i hicrāna
‘Āşık-küş olursuñ ey şeh-i ḥübānım

---

6. 279^a.
7. 279^b.
8. 279^b.
9. 279^b.

10.
Velehū
Aḥreb

Dil aldı gidüp o zūlf-i ‘anber-būda
Dīdem daḥi seyr-i āmet-i dil-cūda
Ayırma adūñ ḥayālını eşmimden
Şan serv-i sehīdür ol kenār-ı cūda

11.
Velehū
Aḥreb

Dil alsa ‘aceb mi perçem-i dil-berde
Şāhīn yuvasıdır ol mu‘allā yirde
‘Aks-i fem-i mey-i pūr-sitem ‘Adlī gūyā
Bir gonça-i nev-şüküftedür sāğarda

12.
Velehū
Aḥreb

Olursa n’ola güşāde alb-i aḡyār
aṭ‘ eyledi āşınālđı bizden yār
Çünki bu dil elindedir ol tıflıñ
Bāzīçesi var dimek olur mı her bār

13.
Velehū
Aḥreb

Hāl-i siyehiñ degil ruḥ-ı enverde
‘Anber yaḡıyorsuñ ey perī aḥkerde
Nūş eyle şarābı nīm-üşküfte-dehān
Gül-gonca niç‘olur göremem sāğarda

14.
Velehū
Aḥreb

Bu bezm-i ḡamiñ ḡam yeme kim bay u gedā
Ser-geştesidir şems ü amer gibi dilā
Yanmaḡa omuş mıdır meger bir kişiniñ
Şem‘-i emelin şabāḡa dek bād-ı fenā

---

10. 279^b.
11. 279^b.
12. 279^b-280^a.
13. 280^a.
14. 280^a.

15.
Velehū
Aḥreb

Maḥzūn olıcaḡ sitemle dil-şād olurum
Vīrān olıcaḡ göñül ben ābād olurum
‘Arz eyleme sāḡar-ı lebūñ ḡānemde
Ġam-ḡānede de şafāya mu‘tād olurum

16.
Velehū
Aḥreb

Şol dil ki ola ḡamiñ ile āvāre
Ḳaşşāb-ı dü çeşmiñ eylesün şad pāre
Mānend-i dil-i ḡazīn perişān olsun
Çengāl-i zūlfūñe urılan bī-çāre

17.
Velehū
Aḥreb

El ursa o māh ḡancer-i ser-tīze
Behrāmı şayar mı zerre-i nā-çīze
Ḳurbānıyuz ol kinnāre-çeşmiñ k’olmuş
Müjḡānları miḡına ḡalḡ āvīze

18.
Velehū
Aḥreb

Dihḡān-ı nihād ercemend olmaz imiş
Ḥāşāk-i girān-nümā pesend olmaz imiş
Herkes n’ola añlamazsa ḡadr-i hünerim
Üstād-pesend ‘avām-pesend olmaz imiş

19.
Velehū
Aḥreb

Ḳadr-i hünerini ‘Adlī-i dānāniñ
Añlar bilür ehl-i dānişi yārāniñ

---

15. 280^a.
16. 280^a.
17. 280^a.
18. 280^a-280^b.
19. 280^b.

Hayvānda çok nev‘-i diger olsa n’ola
Cāhil kişi nev‘-i beşeri ħayvānıñ

20.
Velehū
Aħreb

Minřār-ı ğam itdi naħl-i ‘ömri kūtāh
Dil eylesün mi dest-i miħnetden āh
Aħşamlamayınca řaħne-i devrāna
şeb-rev diyü dün gice şutuldı ol māh

21.
Velehū
Aħreb

Bāzār-ı raķitimde yok dād u sited
Yā Rab baña tevfiķiñi Ħızr eyle meded
‘Adlī dūkeliden eyledi řať‘-ı ümmīd
Çaldı der-i ħazretinde ümniyye feķad

22.
Velehū
Aħreb

Kařřāb-ı nigāhı āfet-i cān-sitān
Çeşm-i siyehi ķinnāre-i ħalk‘-ı cihān
Ārāyiř-i rüy-ı kār-gāh olsa n’ola
Müjgānları miħlerine urılan

23.
Velehū
Aħreb

Olmuşdı ezel serīr-i temkīne řāh
Ħükm eyler iken Sikenderāna nā-gāh
Dil-dest-i ħoř-bütān-ı devrān olmuş
Lā ħavle velā kuvvete illā billāh

---

20. 280^b.
21. 280^b.
22. 280^b.
23. 280^b.

24.
Velehū
Aḥreb

Ġāfil dilimi İlāhī āgāh eyle
Ben güm-rehi Hızır-ı luṭfa hem-rāh eyle
Ser-menzil-i maḳşūda piyāde varamaz
Luṭf eyle süvār-ı reh-i dil-ḥ^vāh eyle

25.
Velehū
Aḥreb

Yā Rab beni kār-ı nīke mu‘tād it
Ser-māye-i reşk-i ṭab‘-ı ḥussād it
Çün menzil-i maḳşūd ba‘īd oldı beni
Rehvār-ı ‘ināyetūñ ile dil-şād it

26.
Velehū
Aḥreb

Yā Rab beni şādmān-ı āmāl eyle
Mümtāz-ı umūr-ı ḥüsn-i ef‘āl eyle
Bīzār-ı kilāb-ı miḥnetim pey-der-pey
Nüzhetgeh-i rāh-ı kāma işāl eyle

27.
Velehū
Aḥreb

Bī-‘aşk-ı derün tekye-i devrānım
Çün sāğar-ı vājgüne tehī-gerdānım
Ey şahid-i baḥt-ı ‘Adlī-i bī-behre
Āyine gibi cemāliñe ḥayrānım

28.
Velehū
Aḥreb

Bī-rūḥ-ı cemāddır heyülā-yı beşer
Fānūs-ı ḥayāl şevk-i şem‘-ile döner

---

24. 281^a.
25. 281^a.
26. 281^a.
27. 281^a.
28. 281^a.

Eylerdi hamuş 'ālemi bülbul-i dil
Olmasa gülü-girifte kuhl-i keder

29.
Velehū
Aḥreb

Fānūs-ı hayāl-i tekve-i devrānım
Ben şevk-i cemāl-i Haqq-ile gerdānım
Ben şem'-i zamān-ı 'ālemim anıñçün
Yek ḥand ü hezār giryeden sūzānım

30.
Velehū
Aḥreb

Üstād-ı debistān-ı cihān-ı kühenim
Mümtāz-ı hünerverān el-ān benim
Māzmūn-ı zerrīn-dest ḥoş nerm itdim
Pervīz-i ma'ānī-i serīr-i sūḥanım

31.
Velehū
Aḥreb

Ey bülbul-i dil gel eyleme şarf-ı sūḥan
Yoқ yire açılmaz saña ol ḡonca-dehen
Serv olmasa müstaķīm mānend-i elif
Olmazdı netīce 'Adlī mümtāz-ı çemen

32.
Velehū
Aḥreb

Gülzār-ı niyāza 'Adlī başmazdı ḡadem
Şeftālū-i ter virmese ol naḥl-i kerem
Gülzār-ı gül-i zaḥmım açılsa ne'aceb
Zehr-āb-ı kederle şuvarır tīḡ-i sitem

---

29. 281^a-281^b.
30. 281^b.
31. 281^b.
32. 281^b.

33.
Velehū
Aḥreb

Der-bāğ-ı bezm eger kadeş āfātest
Perverden-i ū der-īn huner işbātest
Āyīne-ruḥān be-mā heme muḥtācend
Ḥākister-i mā münevvir-i mir'ātest

34.
Velehū
Aḥreb

Yā Rab beni āyīne-i 'irfān eyle
Maḥbūb-ı ma'ārifīn nümāyān eyle
Dest-i hūnerini boş ḳoma rindānīn
Dīvānımı dest-i ḥoş-sūḥan-dān eyle

---

^{33.} 281^b.
^{34.} 281^b-282^a.

MU‘AMMEYĀT Lİ-‘ADLĪ EFENDİ

1.

Be-nām-ı İsmā‘īl

Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilātün

İşitdi dāğ-ı dilim üzre dāğımı dil-dār
Yer itdi gūşe-i hātırda didi ‘Adlī-i zār

2.

Be-nām-ı ‘İffetī

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Çek eliñ ülfetden ‘Adlī gönülün al kıl der-miyān
Kārıñı bilmez misin bākī degil bezm-i cihān

3.

Be-nām-ı ‘İffetī

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Hasta-i hicrāndan şıhhat şorar her bī-haber
Aķıbet āşüfte dilde ol seriv-ķadsız n’ider

4.

Be-nām-ı Zekī

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Bāğbān-ı hātırım sevdā-yı vuşlatdan berī
Zülfi gibi ol gülün dāmānın alsun müşteri

5.

Be-nām-ı Zihni

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Meh yüzinden hālī olmuşken cüdā oldı bedīd
Yine oldı gūşe-i ebrūda āhir nā-bedīd

6.

Be-nām-ı ‘Abdullāh

Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün

Āyā bizimle dil-rubā bayramlaşur mı ‘Adlīyā
Çün ‘ıyd-i vaşl el virdi ķalbe geldi fikr-i merhabā

---

1. 284^a.
2. 284^a.
3. 284^a.
4. 284^a.
5. 284^a.
6. 284^a-284^b.

7.

Be-nām-ı Bezmî

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

Çıkarıñ erba'înin birini şūfî-i şevk-efzün
Ayağ-ı şoĥbete tā vaz' olunca bāde-i gül-gün

8.

Be nām-ı Peyāmî

Mefā 'ilün mefā 'ilün fe 'ülün

Sipihriñ var iken hergiz fesādı
Pey-ā-pey mi olur 'ālemde şādî

9.

Be-nām-ı Bekr

Mef'ülü mefā 'ilü mefā 'ilü fe 'ülün

Şinemde gül-i rüyını 'aşk itdi nümāyān
Şimden girü yir eylemez olsa meh-i Ken'ān

10.

Be-nām-ı Nazmî

Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

Şikest ider ayağın bakma çeşm-i bed-tāba
Ta'alluĥ itmeden evvel nazar mey-i nāba

11.

Be-nām-ı Fettāĥ

Mef'ülü mefā 'ilü mefā 'ilü fe 'ülün

Zā'il mi olur cilve-i 'aks-i ruĥı her geh
Mir'āt-ı dile tā feraĥ-endāz ola ol meh

12.

Be-nām-ı Cemāl

Müstef'ilün fe 'ülün müstef'ilün fe 'ülün

Mānend-i sünbül olmaz āşüfte ħalb-i bed-ĥü
Olmasa ey perî-rüy āmāl-i zülf ĥoş-bü

---

7. 284^b.
8. 284^b.
9. 284^b.
10. 284^b.
11. 284^b.
12. 284^b.

13.

Be-nām-ı Loqmān

Fe 'ilātün mefā 'ilünfe 'ilün

Åh gird-āb-ı baħr-i hicrānda
Olmada fülk-i dil fūrū-mānde

14.

Be-nām-ı 'Abdullāh

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātünfe 'ilün

Ĥamd-i bī-ħadd ü 'aded Kādir ü Qayyūm Allāh
Eyledi bendesiniñ nāmını ma'lūm Allāh

15.

Be-nām-ı Şubhī

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

Göñül baş pek ayağıñ zinde ol mey-ħāneden ırma
Cem-āsā şöhret iserseñ gözün peymāneden ırma

16.

Be-nām-ı 'Oşmān Paşa

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

1. Kaç başıñ vardır ki rindān içre güstāħānesin
Kaşıñ üstinde gözün var diyesün 'Adlī aña
2. Bir nigāh-ı iltifāt-āmīzine cānāneniñ
Ĥāk-pā eyler dil-i nā-şadı yārāna şafā

17.

Be-nām-ı Sulţān

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

Diger-gün göricek māhı müneccim burc-i rābi'de
'Uţārid nokta-i vaqfi hemān kondurdu ol demde

---

13. 284^b.
14. 284^b.
15. 284^b.
16. 284^b.
17. 285^a.

18.

Be-nām-ı Receb

Mefā 'ilün mefā 'ilün fe 'ülün

N'ola güftārına dil virse yārān
Lebinden dūr döker ol māh-ı tībān

19.

Dīger Receb

Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

Raķīb-i hāra ne mümkin bu fikri kayd ideyüz
O māhı sūy-ı vaṭanda ne ān ki şayd ideyüz

20.

Be-nām-ı Kāleder

Fe 'ülün fe 'ülün fe 'ülün fe 'ül

Eger ebruvānın egerse biri
Di hem sūre-i Nūnı dir ol perī

21.

Be-nām-ı Muḥammed

Mefā 'ilün mefā 'ilün fe 'ülün

Pey-ā-pey evvel āḥir bāde yetmez
Dehānımdan leb-i dil-dār gitmez

22.

Be-nām-ı 'Abdü'l-Fettāḥ

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Bezmdede mestāneniñ fi'l-ḥāl olur çeşmi dü çār
Eylese der-dest devrān nīm sībi āşikār

23.

Be-nām-ı dīger Receb

Mef'ülü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

Feth-i fütüh-ı inne me 'al- 'usr olup naşīb
Giydirdi cāmesin ser-i cünd-i ğama raķīb

---

18. 285^a.
19. 285^a.
20. 285^a.
21. 285^a.
22. 285^a.
23. 285^a.

24.

Be-nām-ı diğer Receb

Mef'ülü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

Deh düşdi kıymadın dağı dil-dār 'Adlī biz
Ser-rişte-i zarāfeti meydāna şübhesiz

25.

Be-nām-ı Sührāb

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Ebruvānın māh-ı ğarrāya o ser-keş döndürür
Meh gibi yāyı temāşāda kemān-keş döndürür

26.

Be-nām-ı 'Adlī

Mef'ülü mefā 'ilü mefā 'ilü fe 'ülün

A 'dā şoyunup derdi ile olmada medhūş
'Adlī o beli inceyi itmekde der-āğuş

27.

Be-nām-ı Bülbül

Mef'ülü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

Rahm eyle ħāl-i zārıma ey āfet-i cihān
Der-beste oldı zülfüne gördükde dil hemān

28.

Be-nām-ı Tecellī

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

Gel ey zāhid tehī kıalbin cemāl-i Ħaqla kııl memlü
O mir'āt-ı şafādan turma naķş-ı māsivāyı yu

29.

Be-nām-ı Fetĥī

Fe 'ülün fe 'ülün fe 'ülün fe 'ül

Ħarınca-mişāl ey Süleymān-vaķār
Felek zīr-i pāda bizi kıldı zār

24.
25.
26.
27.
28.
29.

285^a.
285^a.
285^a.
285^a.
285^a.
285^a-285^b.
285^b.

30.

Be-nām-ı Rüşdî

Mefâ 'ilün fe 'ilâtün mefâ 'ilün fe 'ilün

Başın teninden anıñ tığ-ı ğam cüdâ kıldı
Serin raķīb o meh-rūya dün fedâ kıldı

31.

Be-nām-ı 'Ömer

Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtünfe 'ilün

Nice görsün dür-i 'aşk-ı ğam-ı cānānesini
Gözi görmez eteginden düşürür dānesini

32.

Be-nām-ı Mürîd

Fā 'ilâtün fā 'ilâtün fā 'ilâtün fā 'ilün

Ķulzüm-i 'irfān-ile bīġāneniñ yokdur işi
Çek o dūrden var git ey ġavvāş dest-i ħ^vāhişi

33.

Be-nām-ı Şücā'

Fe 'ilâtün mefâ 'ilünfe 'ilün

Bu ne sırdur ki bir kemīne şerer
Yaķdı şem' iñ derünın eyledi yer

34.

Be-nām-ı Muştafā

Fe 'ilâtün mefâ 'ilünfe 'ilün

Deheniñdir ħayāl ü çeşm-i vefā
Dil vaţan tıtalı deriñde şehā

35.

Be-nām-ı Rāmî

Mef'ülü mefâ 'ilü mefâ 'ilü fe 'ülün

Ķurşîd-veşim ħubhını her-cāyılıġın bil
Rāzî mı gönül her yiri kılduġına menzil

---

30. 285^b.
31. 285^b.
32. 285^b.
33. 285^b.
34. 285^b.
35. 285^b.

36.

Be-nām-ı dīger Rāmī

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātünfe‘ilün

O mehiñ vaz‘ı deger va‘di ferāmūş itmiş
Hāle-veş māh yüzün zülfi der-āgūş itmiş

37.

Be-nām-ı Nedīm

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

‘Adlī-i zārı görünce bī-ḥuzūr
Nemdedir didi o meh-pāre ḳuşūr

38.

Be-nām-ı Muştafā

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

‘Aceb midir dinürse dā‘imā merdān-ı Mevlāya
Dehānında gönül esmā-i ḥüsnā āsumān-pāye

39.

Be-nām-ı Cemāl

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Hāzin-i devr-i felek ḥarc eyler
Cem‘-i māl eyler iken ḥ^vāce-i ḥar

40.

Be-nām-ı Bekr

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Sāyesinde sāyelenmezse ger ol māh-ı münīr
Servī n’eyler çünki rüy-ı yāri görmez āb-gīr

41.

Be-nām-ı Ḳaya

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

Meyl itdi çemen sevdigimiñ cilvelerine
Ḳayd eyledi nā-çār aniñ serv yirine

---

36. 285^b.
37. 285^b.
38. 285^b.
39. 285^b.
40. 286^a.
41. 286^a.

42.

Be-nām-ı Muḥammed
Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

N'ola cism fakrla olur ise yād
Cāme iḥsānını itmiş mu'tād

43.

Be-nām-ı Muştafā
Fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

Bize 'Adlī mizāḥ için her ān
Muştalih dir o nükte-dān-ı cihān

44.

Be-nām-ı diğeri Muştafā
Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

Muşhafı yarılar o tıfl-ı niyāz
Eyler üç 'aşrıñ ikisin ifrāz

45.

Be-nām-ı Hācī
Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

Derdini söyleşelim kaşla gözle olmaz bu
Duyurdu ḥāl-i diğeri-günı gūşe-i ebrū

46.

Be-nām-ı Şālih
Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

Bezimde gice düşüp sāķiye ne ḥāl olmuş
Şürāḥī elde tehī cür'a pāy-māl olmuş

47.

Be-nām-ı 'Ömer
Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Gül sever sünbüldeñ artık dil-rubā
Meh yüzinden zülfini eyler cüdā

---

42. 286^a.
43. 286^a.
44. 286^a.
45. 286^a.
46. 286^a.
47. 286^a.

48.

Be-nām-ı Şālīh

Fe‘ilātün mefā‘ilünfe‘ilün

Olmaz ey ‘āşık-ı hakīkī naşīb
Terk-i ser itmeseñ vişāl-i ḥabīb

49.

Be-nām-ı Muḥammed

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātünfe‘ilün

Dil-i mağmūm ser-i mihriñ olup verd-i teri
Reşk-ile ḳalbini ḥūn itdi ‘adūnuñ kederi

50.

Be-nām-ı diğer Muḥammed

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātünfe‘ilün

Mest ser virmek-ile bāde-pesendi bilmez
Muttaşıl Cem gibi ḳadr-i dil-i rindi bilmez

51.

Be-nām-ı Receb

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

Mesrūr olursa devlet-i vaşl-ile ger o gül
Bir dil olur mı rüy-ı dilim görmeye göñül

52.

Be-nām-ı İsmā‘il

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

Nām-ı seriv irince dil-ārā ḳulağına
Yel indi didiler dimiş aniñ ayağına

53.

Be-nām-ı ‘Alī

Mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

Mihriñ keser mi olmağ-ıla i‘tibārına
Dāmān-ı şeb niḳāb-ı diğer-gūn ‘izārına

---

48. 286^a.
49. 286^a.
50. 286^a.
51. 286^a-286^b.
52. 286^b.
53. 286^b.

54.

Be-nām-ı ‘Adlī

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

‘Add iderdim itdügi luṭf-ı girān-ḳadrin baña
Ter düşe ḳorḳum odur meclisde şāyed dil-rubā

55.

Be-nām-ı Rüstem

Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün

Üftādeñi mey-ḥānede cür‘ayla hem-ḥāl eylediñ
Ey māh ser-mest-i şarāb-ı ‘aşḳı pā-māl eylediñ

56.

Be-nām-ı Süleymān

Mef‘ülü fā ‘ilātü mefā ‘ilü fā ‘ilün

Öğretti dilleri yine miḥnet belāsına
Şāne girince zülf-i perīşān arasına

57.

Be-nām-ı İskender

Fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilün

Şiken-i zülfüñ ucından n’ola olsam giryān
Ḳāmetiñ başımız üzre yir ider pā-dermān(?)

58.

Be-nām-ı Rāmī

Mefā ‘ilün fe ‘ilātün mefā ‘ilün fe ‘ilün

Ruḥām-ı sīm-mişāl ile sīne-i maḥmūr
Mey-i şebāneyi görmüş gibi olur ma‘mūr

59.

Be-nām-ı Sırrī

Mefā ‘ilün fe ‘ilātün mefā ‘ilün fe ‘ilün

Görüp serāb-ı ‘ubur-ı reh-i vişāli raḳīb
Dimiş ki mesken ider künc-i derdi ‘Adlī garīb

---

54. 286^b.
55. 286^b.
56. 286^b.
57. 286^b.
58. 286^b.
59. 286^b.

60.

Be-nām-ı Kemāl

Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

Gül-i ruḥından olur kaçre-riz 'arūs-ı cemāl
Gül-ābı māşıta itdikde der-miyān fi'l-hāl

61.

Be-nām-ı Sırrī

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Kevkeb-i baḥtūn çerāgān-ı ziyā-güsterleri
Olmuş ey 'Adlī felekde Mihr ü Māh u Müşteri

62.

Be-nām-ı Emīn

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Bāde bir ān içre hoş-mesti şeh-i devrān ider
Anıñ için rind şarf-ı naqd-i 'aql u cān ider

63.

Be-nām-ı Sulṭān Meḥemmed

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

1. Mihr ü māhı ebedi ṭāq-ı cemālīnde Hudā
İki gül-gonca-i taşvīr yaratmış ammā
2. Sūre-i Nūnı yazup gūşesine meddinde
Eylemiş sūre-i Hā-mīmi de 'Adlī imlā

64.

Be-nām-ı 'Abdü'l-Fettāḥ

Müstef' ilün fe 'ülün müstef' ilün fe 'ülün

N'ola şovuḳ görünse ḥalka liḳası her dem
Yaḥ-pāre-i belādan virmiş 'adūya serdī

---

60. 286^b.
61. 286^b.
62. 286^b.
63. 287^a.
64. 287^a.

65.

Be-nām-ı Aḥmed

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Çün hevā-yı zülf-ile gönüm perīşandır şehā
Dāğ-ı dilden kaçre-rîz olsam görüp zülfüñ n'ola

66.

Be-nām-ı 'Ömer

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

İtdi 'adū-yı hoşka-bāz bir dānesin dilde nihān
Soñra çevirdi dāmenin oldı iki dāne 'ayān

67.

Be-nām-ı Yūsuf

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

'Örfü adıñ gerekmez monlāda hiç gönül yok
Ser-pā-bürehne reftār itdirdi cür'a-i mey

68.

Be-nām-ı Şālih

Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

Ne guşşa āteş-i hırmāndan ricāl-i feraḥ
İki cihānda bulur olsa sīne-şāf felah

69.

Be-nām-ı Yūsuf

Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

'Aceb midir Züleyhā olur ise Yūsufa çāker
Fedā sen gibiye ey māh-rū seksen kamer-peyker

70.

Be-nām-ı Rāyic

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Rüz u şeb itmekdedir 'ömrüm diyü böyle güzār
Bāğda cūyı görüp cārī perīşān oldı yār

---

65. 287^a.
66. 287^a.
67. 287^a.
68. 287^a.
69. 287^a.
70. 287^a.

71.

Be-nām-ı Ḥasan

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

Ol meh-i ğāzī ‘alemle şanma olmaya ‘ayān
Sende deh düş başına ser-ḥaddi қor lā-būd nişān

Temmetü’l-Mu‘ammeyāt li-‘Adlī Efendi el-Edirnevī

---

^{71.} 287^a.

[MATLALAR]

1.

Velehū

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Bāğda aldı du'ādan zāhid-i būlbūl-nihād
Ĝonca-i dest olmadı serdī-i sermādan gūşād

2.

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

Leb-be-leb oldu yine muṭrib ile mūsīķār
Gūş idiñ kār-ı pes-i perde Hūseyñiye ıķar

3.

Velehū

Mef'ūlü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

Oldı midād gibi siyeh-kār-ı derūnımız
Girdi bu şeb devātıma aġyār-ı derūnımız

4.

Velehū

Mef'ūlü mefā 'ilü mefā 'ilü fe 'ülün

Lāf urmada būlbūl hele yektā-yı zamānsıñ
Sen de dil-i şūḥum gibi leffāf-ı cihānsıñ

5.

Velehū

Fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

Kendi kendiye itdügin ādem
Bir yire gelse idemez 'ālem

6.

Velehū

Mef'ūlü mefā 'ilü mefā 'ilü fe 'ülün

Mestāne göñül ana bulaşmak hevesinde
Ey duḥter-i rez saña ulaşmak hevesinde

---

1. 283^a.
2. 283^a-283^b.
3. 283^b.
4. 283^b.
5. 283^b.
6. 283^b.

7.

Velehū

Mef'ūlü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

Gülşende koyma nergis-i şehlāyı çek çıkar
Destār-ı hüsn-i yāre münāsib çiçek çıkar

8.

Velehū

Mef'ūlü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

Gir gülsitān-ı maqşada bir verd-i ter kopar
Destār-ı şāh-ı hüsne gül-i mu'teber kopar

9.

Velehū

Mefā 'ilün fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

*Be-piş-i bād çu ebr ān ki tiz mī āyed
Cinān reved eger ān rustahiz mī bāyed*

10.

Velehū

Mef'ūlü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

Delv-i kazā-yı dest dirāz oldı nāgehān
Girdi çeh-i devātıma bir düzd-i bī-amān

11.

Velehū

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

Hārḥār itmede gül-ğonca-i kalbim gamnāk
Cāme-i şabr u taḥammül nice olmaz şad çāk

12.

Velehū

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

'Andelīb āb-ı hayāt-ı gülden olsun dest-şū
Ğonca-çin-i bāğ-ı dil-h^vāh oldı dest-i ārzū

---

7. 283^b.
8. 283^b.
9. 284^a.
10. 284^a.
11. 284^a.
12. 284^a.

13.

Velehū

Mef'ūlü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

Gül-gonca-i murādımı yā Rab güşād kııl
Çalb-i hazīn ü zārımı luţfuñla şād kııl

14.

Mef'ūlü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

Bu seyyib-i 'acūze-i devrān-ı bī-amān
Çoymuş tehī cihānda hezārān hānumān

15.

Velehū

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

Haşm-ı merdāne-i der-kār dimezdi mūra
Zerre miqdārı eger irmese yāra māra

16.

Mef'ūlü fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

Diller bulunmaz idi perīşān-ı rüzgār
Sünbül şaçıñda olmasa her gāh tārümār

17.

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

Çam yimezdim geöen evçātıma 'Adlī bārī
Kılsa tevfiķ eger vuşlat-ı yārı Bārī

18.

Velehū

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

Meh-i Ken'āna viren rūh ise hüsn ü ānı
Arama Yūsuf-ı taşvırde cānı mānı

---

13. 284^a.
14. 287^b.
15. 287^b.
16. 287^b.
17. 287^b.
18. 287^b.

Diger Meṭālī‘ li-‘Adlī Efendi

19.

Fe‘ilātün meṭā‘ilün fe‘ilün

Pādişāhā ‘ināyet-i Rezzāk
Dergehiñ kıldı muḫsim-i erzāk

20.

Fe‘ilātün meṭā‘ilün fe‘ilün

Pādişāh-ı cihān şubḫ-ı sa‘īd
Bāb-ı iḫbāli maṭla‘-i ḫurşīd

21.

Velehū

Fe‘ilātün meṭā‘ilün fe‘ilün

Ḳufl-ı bāb-ı cināna yā Fettāḫ
Ḳıl zebān-ı şehādeti miftāḫ

22.

Fe‘ilātün meṭā‘ilün fe‘ilün

Lüle-i çeşmesār-ı feyz-i İlah
Ḥāme-i lā ilāhe illallāh

23.

Velehū

Mef‘ülü meṭā‘ilün fe‘ülün

Bāb-ı dü cenāḫ şüret-i lā
Miftāḫ-ı selāmet elf-i illā

24.

Mef‘ülü fā‘ilātü meṭā‘ilü fā‘ilün

Bir müstaḫīme iki saḫīm idemez gezend
Lāya virir cevābını illā-yı dil-pesend

---

19. 287^b.
20. 287^b.
21. 287^b.
22. 287^b.
23. 287^b.
24. 287^b.

25.

Velehū

Fe 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

Oldı ey muztarib dil ol āgāh
Bā'ış-i fetḥ-i bāb bismillāh

Ba'zı ahhābınñ ismlerine didikleri mühr beytleridir

26.

Fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

Eyledi luṭf-ı Hudāyı miftāḥ
Bāb-ı ümmīdine 'Abdü'l-Fettāḥ

27.

Mef'ülü mefā 'ilün fe 'ülün

Mesrūr şevēd zi-luṭf-i Yezdān
Der-her du cihān Şafā Girāy Hān

28.

Velehū

Mefā 'ilün mefā 'ilün fe 'ülün

Be-ḥaḳḳ-ı şeb-çerāğ-ı nūr-ı Aḥmed
Dür-i 'aşkıñ ola kānı Muḥammed

29.

Fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Eyleye dāreynde yā Rab şafāyı Muştafā
Ḥādım-i şer'-i nebī Derviş Aḥmed Kādiri

---

25. 288^a.
26. 288^a.
27. 288^a.
28. 288^a.
29. 288^a.

MÜFREDĀT Lİ-‘ADLĪ EFENDĪ

1.

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

Sürme şanmañ ric‘at itmek mümkün olmadı hemān
Göz karardup bañr-i meyden geçdi zāhid lā-‘ilāc

2.

Velehū

Mef‘ülü mefā ‘ilün mef‘ülü mefā ‘ilün

Germ-ābe-i firqatde qan aqlamamak olmaz
Ey tıfl-i dil-i ‘āşık hāmmāma giren derler

3.

Velehū

Mef‘ülü mefā ‘ilü mefā ‘ilü fe ‘ülün

Bünyād-ı şarab-hāne-i ‘ıyd eyledi devrān
Bā‘iş bu şarab-hāneye nev-rüz u ‘Acemdir

4.

Velehū

Mef‘ülü mefā ‘ilü mefā ‘ilü fe ‘ülün

Qan aqlamağa başladı zaħm-ı dil-i ‘Adlī
Feryād seniñ hāncer-i bürrāniñ ucından

5.

Velehū

Mef‘ülü fā ‘ilātü mefā ‘ilü fā ‘ilün

Faşlı fiğāna itdi bedel ‘andelīb-i dil
Ol gonçanıñ görince hezār-āşinālıgım

6.

Velehū

Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

Çāk çāk olsa zaħım tıgıñden ayrılmaz şehā
Lezzet almaz çāşnī-giriñ silah-dār olmasa

7.

Velehū

Fe 'ilātūn fe 'ilātūn fe 'ilātūnfe 'ilūn

Tügme-i gönca-i hürşīdi çözüp dest-i seher
Sīne-i şāhid-i nev-rūzı felek gösterdi

8.

Şāhib-i Dīvān 'Adlī Efendi Tekmīl-i Dīvānına didiği tārīhdir

Fā 'ilātūn fā 'ilātūn fā 'ilātūn fā 'ilūn

Ḳudsiyān 'Adlī didi itmāmına tārīh için
'Adlī-i şāhib-i hūner dīvānı tekml eyledi (Sene 1107/1695-1696)

Fī 21 Şafer Sene 1167/ 18 Aralık 1753

SONUÇ

17. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devletinde birçok alanda duraklama ve gerileme görülmektedir. Özellikle, yönetim, ordu ve maliyenin bozulmaya başlamasıyla birlikte birçok isyan çıkmıştır. Tüm bu olumsuzluklara rağmen Türk Edebiyatının gelişme gösterdiği görülmektedir. Osmanlı padişahlarının alimi ve sanatkarı koruyan tavrı şairlerin artmasına vesile olmuştur. Bu dönemde çok sayıda şair yetişmiş; şairler devletin içinde bulunduğu durumun etkisiyle daha çok sosyal ve ekonomik konulara değinmişlerdir.

Bu yüzyılda yetişen şairlerden biri de eserin konusu olan Mehmed Adlî'dir. Çeşitli devlet kademelerinde görev yapan Adlî, muamma ve tarih düşürme konusunda başarılıdır.

Yaşadığı yüzyılda sık görülen taht değişikliklerinin etkisiyle herkes gibi kendisi de bir makama, mevkiye gelme arzusunda. Manzumelerinde dönemin padişahlarından makam talebinde bulunduğunu görmek mümkündür.

Mehmed Adlî'nin günümüze ulaşan, bilinen tek eseri Divan'ıdır. Divan'da 14 kaside, 132 gazel, 42 kıt'a, 8 nazm, 34 rubai, 29 matla, 8 müfred, 71 muamma, 32 tarih olmak üzere toplam 370 adet manzume mevcuttur.

Divanda tarih manzumelerine fazla yer vermesi, konu bulmada sıkıntı yaşadığının bir göstergesi olabilir. Adlî'nin manzumelerde sık sık atasözü ve deyimlere yer vermesi, yaşadığı ve eser verdiği yüzyılda yaygınlaşmaya başlayan hikemî tarzın etkisinde kaldığını gösterir.

Mehmed Adlî divanına ait tek nüsha Kütahya Tavşanlı Kütüphanesi Zeytinoğlu bölümü 333/6 numarada kayıtlıdır.

KAYNAKÇA

AKKUŞ, M. (2006). Nef'î, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.32. SS.523-525. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

ALBAYRAK, N. (2008). Rubai, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.35. SS.177-178. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

ALPARSLAN, A. (2002). Kıta, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.25. SS.505-506. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

BAYRAM, Y. (2008). *Amasya'ya Vali Osmanlı'ya Padişah Bir Şair Adlı*. Amasya: Amasya Valiliği Yayını.

BEYDİLLİ, K. (2003). Mahmud II, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.27. SS. 352-357. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

İLGÜREL, M. (1995). Evliyâ Çelebi, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.11. SS.529-533. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

İPEKTEN, H, İSEN, M, TOPARLI, R, OKÇU, N, KARABEY, T. (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

KARAHAN, A. (2006). Nâbî, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.32. SS.258-260. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

ÖRS, D. (2010). Şiir, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.39. SS.154-155. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

ÖZCAN, A. (2006). Mustafa II, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.31. SS. 275-280. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

RAMİZ. (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâsı*. Haz: ERDEM, S. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

SALİM EFENDİ. (2005). *Tezkiretü'ş-Şuâra*. Haz: İNCE, A. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

SERTOĞLU, M. (1986). *Osmanlı Tarih Lügati*. İstanbul: Enderun Kitabevi.

TUMAN, M. N. (2001). *Tuhfe-i Nâilî*. Haz: KURNAZ, C. TATÇI, M. Ankara: Bizim Büro Basımevi.

YEŞİLOĞLU, A, M. (2006). Nâilî, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.32. SS.315. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.